

Управління культури, національностей, релігій та туризму
Хмельницької облдержадміністрації

Хмельницька обласна універсальна
наукова бібліотека

**Публічні бібліотеки Хмельниччини в
умовах реформування місцевого
самоврядування: практика, досвід,
перспективи**

*Матеріали обласної
науково-практичної конференції
25 вересня 2018 року*

Хмельницький
2018

УДК 027.022:352.07(477.43)]+005.745
П88

Публічні бібліотеки Хмельниччини в умовах реформування місцевого самоврядування : практика, досвід, перспективи : матеріали обл. наук.-практ. конф. 25 вересня 2018 року / Упр. культури, національностей, релігій та туризму Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ. – Хмельницький : ПП Стрихар А.М., 2018. – 176 с.

До збірника увійшли доповіді та тези учасників обласної науково-практичної конференції, на якій розглядалися найактуальніші проблеми сьогодення бібліотек області: шляхи реформування публічних бібліотек у зв'язку із адміністративною реформою. В сучасних умовах розвитку українського суспільства публічні бібліотеки відіграють особливу роль у розвитку громад, адже залишаються доступним та безкоштовним джерелом отримання достовірної інформації, місцем, що об'єднує мешканців.

Друкується за рішенням редакційно-видавничої ради Хмельницької ОУНБ, протокол № 7 від 20.12.2018 р.

Відповідальна за випуск : *Чабан К.А.*

Укладачі : *Маковська В.В., Шмаль Т.А.*

© Автори статей, 2018
© Хмельниц. ОУНБ, 2018

Публічні бібліотеки Хмельниччини в умовах децентралізації: практика реформування, проблеми та роль ОУНБ у їх вирішенні

Розвиток публічних бібліотек як соціальних інституцій зумовлений низкою чинників, серед них: економічні умови, система управління, нормативна база, кадрові ресурси тощо. Вплив зовнішніх факторів на роботу бібліотек Хмельниччини в умовах перших років адміністративно-територіальної реформи досліджено Синицею Н.М. [6]. Мета даного матеріалу – охарактеризувати сучасний стан реформування бібліотек області та діяльність обласної наукової бібліотеки в підтримку бібліотек ОТГ.

Проголошений у державі курс на адміністративну реформу спрямований на перетворення країни на висококультурну європейську з високим рівнем фінансової спроможності та демократії, надання послуг у різних сферах життєдіяльності [5]. За час дії реформ на Хмельниччині станом на вересень 2018 року утворено 43 територіальних громади, які охопили 55,6 % площі та 37 % населення області [3].

Бібліотеки в утворених ОТГ проходять процеси передачі майна, зміни власника, статутних документів. Із загальної кількості публічних бібліотек на 01.01.2018 р. 425 бібліотек, або 53% знаходяться в громадах. Із них 13 є центральними: міськими (Волочиська, Городоцька Дунаєвецька, Красилівська, Полонська), селищними (Білогірська, Летичівська, Старосинявська, Новоушицька, Чемеровецька, Меджибізька), сільськими (Гуменецька), 9 центральними бібліотеками для дітей; 16 міськими філіями, 387 сільськими бібліотеками. В громадах діють 84 бібліотечні пункти і 11 клубів-бібліотек [1, с. 12-13].

Адміністративна реформа надала громадам фінансові важелі для розбудови власної інфраструктури за рахунок використання коштів державної субвенції та місцевих податків і

зборів. Позитивним є приклад Ганнопільської ОТГ Славутського району, яка модернізувала сільську бібліотеку у сучасний інформаційний заклад із модульними меблями, новою літературою, комп'ютерним центром, цілодобовою зоною Wi-Fi, дитячим куточком. Сукупним державним та місцевим коштом у ремонт, опалення та оснащення бібліотеки громадою вкладено понад 1 млн гривень [4]. Знаходять підтримку у нових керівників громад колишні центральні районні бібліотеки ЦБС, а тепер центральні бібліотеки громад: Волочиська, Чемеровецька, Новоушицька, Старосинявська, Летичівська, Красилівська, Дунаєвецька, Білогірська.

В пошуку шляхів оптимізації бібліотеки реорганізують, створюють нові моделі як у сільських, центральних, так і обласних закладах. На Дунаєвеччині публічні бібліотеки об'єднано зі шкільними у публічно-шкільні, у центральній бібліотеці утворено інформаційно-туристичний центр, який долучається до підготовки часопису міської громади. Рішенням сесії Хмельницької обласної ради від 14.06.2018 року № 30-19/2019 «Про реорганізацію Хмельницької обласної наукової медичної бібліотеки» на правах спеціалізованого відділу до обласної універсальної наукової бібліотеки приєднано медичну бібліотеку.

В процесі реформування структури управління бібліотеки громад стикаються з проблемами: виселення з приміщень, зменшення площі установ за рахунок «підселення» сторонніх організацій, скорочення чисельності працюючого персоналу, переведення працівників на неповний робочий день, скорочення до мінімуму гарантованих державою виплат надбавок і доплат (у Шепетівській, Хмельницькій, Городоцькій, Білогірській ЦБ та сільських закладах). Через нерозуміння новим керівництвом ролі й місця бібліотеки у громаді, чи то через недбалу роботу працівника бібліотеки, подекуди приймається хибне рішення про закриття закладу, забуваючи про потреби людей громади у книзі та інформації. У 2017 році в області закрито 14 бібліотек [1, с. 13], у 2018 – 28.

Це висуває перед бібліотечною спільнотою області потребу у адвокації, роз'ясненні норм законодавства та поєднанні зусиль обласного методичного центру в особі ОУНБ з

громадськими організаціями – обласним відділенням Української бібліотечної асоціації, профспільною працівників культури та Хмельницьким центром розвитку місцевого самоврядування. В арсеналі форм – виїзні круглі столи, конференції, конкурси професійної майстерності, участь в консультаціях з громадськістю, обговореннях проектів нормативних документів, семінарах та форумах голів ОТГ, старост. Ці заходи активізують бібліотеки-учасники заходів та бази проведення, виявляють і популяризують передовий досвід, формують громадську думку та консолідують зусилля у досягненні мети та вирішенні проблем.

Знаходить підтримку і популяризацію обласною бібліотекою як власний досвід, так і досвід бібліотек області щодо участі у проектній та грантовій діяльності, зокрема, від реалізації проектів «Вікно в Америку», «Бібліотека-партнер Гете-інституту» (спрямованих на вивчення іноземних мов), «Пульс» (зміцнення місцевого самоврядування), мікрогрантів від АСТАР (чисте довкілля, туризм, мистецтво і творчість, догляд за дітьми, інше), «Доступна бібліотека» (інклюзія, універсальний дизайн та тифлостудія у Полонській ЦБ), грантова історія Грицівської селищної бібліотеки (36 поданих та 19 підтриманих заявок, за які облаштовано зовнішній та внутрішній простір бібліотеки села).

Одним із завдань обласної бібліотеки в умовах децентралізації є надання методичної допомоги і підвищення кваліфікації бібліотекарів громад. Частка людей без фахових знань серед працівників бібліотек ОТГ Хмельниччини (44%) перевищує в 1,5 рази загальнообласний показник (28%). Працівники сільських бібліотек потребують навчання комунікативним навикам (ніколи не брали участь у теле- та радіопередачах 94%, 76% ніколи не подавали гранти, 30% ніколи не писали в газети), знань новітніх технологій, передового досвіду [2]. Саме ОУНБ проводить вебінари, семінари, Дні керівника, дні сільського бібліотекаря ОТГ, стажування, готує видання, підтримує спеціальні сторінки на веб-сайті, бібліотечні блоги та групи і сторінки у соціальних мережах. Проведено ряд навчань щодо медійної культури, уміння розпізнавати фейкові новини, тематичні вебінари з

впровадження таблиць УДК та інших напрямків роботи. Останні роки активно функціонує група «Бібліотекарі Хмельниччини» у мережі Фейсбук для тих бібліотек, які мають комп'ютерні технології та сторінка «ОТГ Хмельницької області» на веб-сайті ОУНБ для тих, хто їх не має. У 2018 році започатковано проект «Інтерактивна туристична мапа Хмельниччини», який має за мету привернути увагу до бібліотек як до об'єктів літературного та краєзнавчого туризму.

Отже, адміністративна реформа для публічних бібліотек Хмельниччини має ряд позитивних та негативних наслідків. Вона активізує бібліотекарів та ставить потребу у об'єднанні зусиль для вирішення спільних проблем та потреб. Цілком очевидно, що обласна універсальна наукова бібліотека в цих умовах залишається ресурсною базою, навчальним центром, адвокатом і помічником бібліотекаря ОТГ.

Список використаних джерел :

1. **Аналіз діяльності** бібліотек Хмельницької області за 2017 рік / Хмельниц. ОУНБ. – Хмельницький, 2018. – 40 с.

2. **Кадрові ресурси** публічних бібліотек України : стан та перспективи розвитку. Загальнообласне дослідження [Електронний ресурс] // Хмельниц. облас. універс. наук. б-ка : [офіц. веб-сайт] / Хмельниц. ОУНБ. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://ounb.km.ua/biblio/soc/soc_kadri.pdf. – Назва з екрана. – Дата перегляду : 30.08.2018.

3. **Моніторинг** процесу децентралізації влади та місцевого самоврядування. Станом на 10.09.2018 року [Електронний ресурс] // Децентралізація дає можливості : [веб-сайт] / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. – Режим доступу : <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/309/10.09.2018.pdf>. – Назва з екрана. – Дата перегляду : 01.09.2018.

4. **ОТГ Хмельницької області**. Ганнопільська сільська ОТГ [Електронний ресурс] // Хмельниц. облас. універс. наук. б-ка : [офіц. веб-сайт] / Хмельниц. ОУНБ. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://ounb.km.ua/drugie/otg_map/index.php?otg=1. – Назва з екрана. – Дата перегляду : 01.09.2018.

5. **Про заходи** щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні [Електронний ресурс] : Указ Президента України. Документ 810/98, поточна редакція. Редакція від 28.05.2006, підстава – 340/2006 // Законодавство України : веб-сайт Верхов. Ради України. – Електрон. дані. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98>. – Назва з екрана. – Дата перегляду : 30.08.2018.

6. **Синиця Н.** Вплив зовнішніх факторів на організацію та розвиток бібліотек в умовах ОТГ // *Бібліотечна планета*. – 2017. – № 4. – С. 8-10.

*Синиця Н. М., учений секретар
Хмельницької ОУНБ*

Реформування і децентралізація бібліотек: професійні ресурси для бібліотекарів

У статті розглядається питання висвітлення актуальних професійних ресурсів для бібліотекарів щодо реформування бібліотек, організації діяльності бібліотек в умовах об'єднаних територіальних громад, вплив факторів на реформування бібліотек

Ключові слова: бібліотека, блог, об'єднана територіальна громада, стратегія, моделі розвитку, користувачі, інформація «Бібліотечна планета», Українська бібліотечна асоціація.

У 2016 році розпорядженням Кабінету Міністрів України схвалено два важливих, для бібліотек і культури взагалі, документи. Це «Довгострокова стратегія розвитку української культури – стратегія реформ» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 1.02.2016 р. № 119-р) [1] та «Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 219-р) [2]. Головним завданням у реалізації цих документів є реструктуризація реформування системи управління культурою: децентралізація, демократизація, зокрема передача повноважень

та ресурсів разом із відповідальністю на місця. У бібліотечній справі – створення нової архітектури інтегрованої бібліотечної системи держави на основі універсального доступу та економічної доцільності.

В умовах адміністративно-територіальної реформи Україна працює вже 4 роки. Громади отримали основні важелі місцевого самоврядування: повноваження, ресурси, а разом з ними – відповідальність. Громадам надається можливість створити таку бібліотеку, яка б повністю відповідала запитам конкретної громади, забезпечувала належний рівень надання послуг у сфері інформації та читання. Разом з тим вона має нести відповідальність за її розвиток і організацію роботи. І організація діяльності бібліотек в об'єднаних територіальних громадах – перший крок оптимізації мережі.

За ці роки напрацьовано чимало досвіду зі створення різноманітних моделей організації діяльності бібліотек ОТГ. Організаційну модель слід вибирати, враховуючи різні фактори: величину громади за площею, демографічну характеристику населення, рейтинг її фінансової самостійності, але дотримуючись існуючих стандартів.

Незалежно від конкретно обраної організаційної моделі всі бібліотеки ОТГ мають статус публічних і керуються документами, які регламентують діяльність публічних бібліотек. Адже відповідно до Закону України від 27.01.1995 р. № 32/95-ВР «Про бібліотеки і бібліотечну справу» сфера його дії поширюється на мережу бібліотек усіх форм власності та підпорядкування, тобто це означає, що положення цього Закону є обов'язковими до виконання органами територіальних громад в частині їх повноважень щодо діяльності підпорядкованих їм бібліотек.

Бібліотека, книга – сьогодні не єдине джерело знань, вона працює сьогодні у конкурентному середовищі. Тому одним із головних завдань бібліотек в Україні є налагодження тісної співпраці з місцевою владою та окреслення власного місця в суспільно-культурному житті нових територіальних громад. Бібліотеки, які раніше були у складі ЦБС, мають усвідомити, що організація і розвиток бібліотек у громаді великою мірою залежить від самих бібліотекарів, їх активної позиції,

наповнення змістом бібліотечного простору для згуртування користувачів, їх активізації для розвитку своєї території.

На допомогу бібліотекарям у вирішенні цих завдань є чимало професійних ресурсів.

Щоквартальний науково-виробничий журнал «Бібліотечна планета» [3], який видає Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого, постійно публікує усі офіційні документи щодо бібліотечної справи в Україні (Укази Президента України, Постанови Верховної Ради України та Міністерства культури і туризму України), повідомлення про Положення Всеукраїнських конкурсів, новини Української бібліотечної асоціації, стандарти з довідково-інформаційної, бібліотечної та видавничої справи.

Основні рубрики: «Колонка редактора» (де головний редактор – генеральний директор Національної бібліотеки України Тамара Вилегжаніна висловлює свої думки щодо нагальних питань бібліотечної роботи в Україні); «Бібліотеки і суспільство», «Рецензії», «Українська культурологія», «Правові аспекти діяльності бібліотек», «Зарубіжний досвід», «Зверніть увагу на цю книгу», «Публічні бібліотеки: аспекти діяльності», «Колонка комплектатора», «Колонка каталогізатора», «Новітні інформаційні технології» тощо. Тут коротко розповідається про різні бібліотечні заходи в Україні, такі як: семінари, «круглі столи», конференції, презентації програм, проектів тощо. Рубрика «Рецензії» цікаво знайомить з вітчизняними та зарубіжними виданнями з бібліотекознавства завдяки ґрунтовним анотаціям. Також у журналі з'являються рубрики за актуальною необхідністю чи в міру накопичення важливих матеріалів: наприклад, «Один з нас», «Книжковий ринок України», «Юридична консультація», «Точка зору» та інші.

У 2017 році у виданні створено розділ «Публічні бібліотеки і реформа децентралізації». Тут надруковано цінні статті Н. Розколупи «Публічна бібліотека в структурі центру культури і дозвілля» (№ 2, 2017 р.), «Районні бібліотеки і реформа децентралізації». В цьому ж розділі надруковано і статті колег з Хмельниччини: О. Ржегак «Бібліотечна Полонщина: реформа в дії» (№ 1, 2018); Н. Синиці «Вплив зовнішніх факторів на організацію та розвиток бібліотек в

умовах ОТГ» (№ 4, 2017 р.). Цей журнал виходить як у друкованому вигляді, так і розміщується на сайті бібліотеки в розділі «Бібліотечному фахівцю» у PDF форматі.

На сайті Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого створено блог «Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади» [4]. Це інформаційний ресурс, який створено з метою висвітлення інформації, яка стосується діяльності публічних бібліотек в ОТГ, надання консультативної та методичної допомоги органам місцевого самоврядування та бібліотекарям з питань організації роботи публічних бібліотек в ОТГ.

Блог створено в середовищі програмного забезпечення з відкритим кодом WordPress. Структура блогу складається з 6 розділів: «Головна», «Нормативно-правова база», «Статистика», «Області», «Про блог». Так, у розділі «Нормативно-правова база» друкуються тексти Законів, що стосуються як реформування місцевого самоврядування, так і культури та бібліотечної справи, наказів Центральних органів виконавчої влади, інші нормативно-правові акти. У розділі «Рекомендації» подаються зразки Положень «Про публічну бібліотеку об'єднаної територіальної громади», «Про централізовану бібліотечну систему», поради щодо організації моделей бібліотек тощо. У розділі «Статистика» подається перелік бібліотек ОТГ в розрізі областей та їх адресні дані. Особливо представлено розділи «Корисні посилання», які дають активні посилання на ресурси Міністерства культури України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Асоціації об'єднаних територіальних громад, новини децентралізації в галузі культури, Проекти підтримки децентралізації в Україні тощо.

Доступною є опція пошуку інформації за періодом публікації допису («Архіви блогу»), за ключовими словами, за окремим регіоном. У розділі «Області» подаються пости, в яких висвітлюється досвід організації та діяльність бібліотек ОТГ України. Серед них 24 пости про бібліотеки Хмельниччини: «Про співпрацю, шляхи розвитку та методичний супровід» (Шепетівський р-н), «Центр регіональної інформації в бібліотеці ОТГ» (Полонський р-н), «Як бібліотека може сприяти побудові

стратегії громади», «Децентралізація на практиці – вчимося один від одного», «Оголошено конкурс сільських бібліотек «Успішна бібліотека – дієва громада», «Децентралізація на бібліотечній мапі України: Хмельниччина» (ОУНБ), «Запросіть свого голову ОТГ стати «живою книгою» (Чемеровецька ОТГ), «Реформа іде до людей» (м. Хмельницький), «Бібліотеки набувають новий «Пульс» (ОУНБ), «Приклад для наслідування» (Ганнопіль) тощо.

Кожен фахівець може підписатися на розсилку і отримувати найсвіжішу інформацію щодо організації та кращого досвіду діяльності бібліотек ОТГ для інформаційного взаємозбагачення через обмін найкращими практиками та сприяння якісним змінам у бібліотечній сфері України.

Важливим професійним ресурсом для бібліотекарів є офіційний веб-сайт Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки (www.ounb.km.ua). Тут розміщується офіційна та оперативна інформація, що стосується основних сфер діяльності бібліотеки, новини, відсилки на різні тематичні сайти, що представляють інтерес як для користувачів, так і для бібліотечних фахівців. У розділі «Бібліотекарю» розміщуються матеріали конференцій, семінарів, круглих столів, форумів, конкурсів, консультацій з громадськістю, які проводить обласна універсальна наукова бібліотека у співпраці з зацікавленими установами та організаціями. У розділі «Наші проекти» висвітлюється хід реалізації та впровадження в практику роботи бібліотек проектів розвитку електронного урядування «Поінформована держава – демократична країна», Пункт доступу громадян до офіційної інформації, онлайн ресурс «Бібліотеки ОТГ Хмельницької області».

Велику роботу з розвитку бібліотечної справи України здійснює Всеукраїнська громадська організація «Українська бібліотечна асоціація».

У програмі адвокаційної діяльності УБА на 2017-2021 роки «Дієва бібліотека – успішна громада» намічено три основних цілі:

1. Сприяння впровадженню нових соціальних нормативів бібліотечного обслуговування в умовах утворення об'єднаних територіальних громад.

2. Формування модельних стандартів бібліотечного обслуговування та розроблення рекомендацій щодо їх впровадження в умовах децентралізації з урахуванням процесів інтеграції бібліотечних мереж, культурних інституцій, освітніх установ.

3. Підвищення обізнаності громади про потенціал бібліотеки у суспільних перетвореннях шляхом ефективних комунікацій, PR та реклами.

Розроблено проект Стратегії Української бібліотечної асоціації на 2019-2021 роки [5].

УБА пропонує своїм членам різноманітні послуги, які сприяють професійному розвитку, адвокаційній діяльності, вдосконаленню бібліотечної освіти, практики та теорії, покращенню доступу до інформації громадян України. Використовуються різні канали доставки послуг для своїх членів – списки розсилання, веб-портал, Фейсбук тощо. Члени УБА та всі зацікавлені можуть скористатися послугами підвищення кваліфікації, взяти участь у конференціях, професійних поїздках для ознайомлення з практикою роботи інших бібліотек, отримати інформацію з щоквартального бюлетеня «Бібліотека» тощо.

Хмельницьке відділення УБА є співорганізатором обласних бібліотечних форумів, конкурсів, семінарів, ярмарків бібліотечних ініціатив. Головною метою регіонального відділення є професійна орієнтація бібліотекарів, розвиток єдиного інформаційно-бібліотечного простору регіону, що сприяє корпоративній комунікації бібліотек, створенню умов для вільного доступу до інформації, підвищенню авторитету бібліотеки та бібліотечної професії серед користувачів та жителів регіону.

Особлива увага надається підтримці професійного розвитку бібліотекарів. Відділення на конкурсній основі фінансово підтримує членів УБА для участі у Зимовій школі молодих бібліотекарів, Літній школі адвокатури для бібліотекарів, Львівському бібліотечному Форумі, Всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях з питань бібліотечної справи, навчальних програмах УБА, НАКККіМ.

Список використаних джерел :

1. **Довгострокова стратегія** розвитку української культури – стратегія реформ [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 лют. 2016 р. № 119-р) // Законодавство України : веб-сайт Верхов. Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>. – Назва з тит. екрана – Дата перегляду : 17.09.2018.

2. **Стратегія розвитку** бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 берез. 2016 р. № 219-р.) // Законодавство України : веб-сайт Верхов. Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>. – Назва з тит. екрана – Дата перегляду : 11.09.2018.

3. **Бібліотечна планета** : щокварт. наук.-виробн. журнал Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого. – Київ, 1998 - ...

4. **Про блог** «Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади» [Електронний ресурс] : блог / Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого. – Електрон. дані. – Режим доступу : <http://oth.nplu.org/>. – Назва з тит. екрана. – Дата перегляду : 1.09.2018.

5. **Проект Стратегії** Української бібліотечної асоціації на 2019-2021 роки // БібліоТека : Бюлетень УБА. – 2018. – № 2-3. – С. 2.

*Баворовська О. О., заступник директора
з внутрішньобібліотечної роботи
Хмельницької ОУНБ*

Бібліотека – територія освітніх можливостей для розвитку громади

Останнім часом питання навчання впродовж життя стало визначальним елементом у формуванні розвиненого суспільства.

За всю історію своєї діяльності бібліотеки завжди працювали над підвищенням рівня грамотності та освіченості населення, інтелектуального розвитку та творчого потенціалу особистості з урахуванням потреб і запитів користувачів.

Бібліотеки підтримують ініціативи у різних сферах, включаючи охорону здоров'я, сільське господарство, громадянське співробітництво, освіту, інформаційну грамотність та інші, і мають потужний вплив на громаду, оскільки вони пов'язані з потребами людей на місцевому рівні.

Сьогодні бібліотечна спільнота України значну увагу приділяє обговоренню та впровадженню 17 Глобальних цілей сталого розвитку суспільства, які були офіційно затверджені на засіданні Генеральної Асамблеї ООН в кінці вересня 2015 року та охоплюють різні сфери життєдіяльності людей. Цілей сталого розвитку (ЦСР) дотримуються всі країни світу, встановлюють власні показники розвитку і включають 17 цілей і 169 конкретних завдань. Бібліотеки входять у число провідних закладів культури, ефективна діяльність яких допомагає досягненню багатьох із зазначених завдань, зокрема: забезпечення здорового способу життя громадян, супровід освіти всіх рівнів, створення умов для гендерної рівності, здійснення екологічної просвіти, подолання проблем бідності і безробіття та ін.

Із 17 Цілей сталого розвитку варто виділити четверту ціль «Якісна освіта»: забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення до навчання впродовж усього життя для всіх, в якій чітко вбачається роль та позиції сучасної публічної бібліотеки у суспільстві. Слід відмітити і те, що бібліотека є єдиним місцем у багатьох громадах, де люди можуть отримати доступ до інформації, яка допоможе покращити свою освіту, розвивати нові навички, знайти роботу, будувати бізнес, приймати інформовані сільськогосподарські та медичні рішення або отримати уявлення про екологічні проблеми.

Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека сприяє реалізації цієї цілі, пропонуючи своїм користувачам:

- спеціальних працівників (волонтерів), які опікуються підвищенням грамотності та навчанням;

- доступ науковцям, спеціалістам різних галузей, студентській молоді до інформації та результатів досліджень;
- інклюзивний простір, де вартість не перешкоджає отриманню нових знань та навичок;
- забезпечення головних учасників освітнього процесу традиційними і електронними інформаційними ресурсами.

Реалізуючи дану ціль, обласна універсальна наукова бібліотека активно співпрацює з педагогічними колективами, організовує предметні тижні, Дні інформації з різних навчальних дисциплін, бере участь у серпневих нарадах вчителів шкіл міста та області, забезпечує інформаційний супровід різних категорій педагогічних працівників довідково-бібліографічною інформацією з урахуванням змін в освітньому законодавстві України та навчальному процесі, що допомагає професійному вдосконаленню та підвищенню кваліфікації педагогічних кадрів.

Бібліотека миттєво реагує на виклики сьогодення, виступає сучасним інформаційним центром по наданню первинної та вторинної правової допомоги у тісному партнерстві з Головним управлінням юстиції у Хмельницькій області та обласною громадською організацією «Подільська правова ліга». Даний напрям роботи сприяє підвищенню обізнаності населення у сфері захисту своїх прав, соціальній адаптації в суспільстві, вирішенню життєво важливих питань. За участю юридичних фахівців здійснюються щомісячні правові скайп-консультації для користувачів бібліотек області, соціально-правові заходи, зустрічі-консультації спеціалістів, диспути, діє клуб «Держава. Право. Громадянин».

Навчаємо своїх відвідувачів основам академічної доброчесності, медійної грамотності, тим самим перешкоджаючи проявам корупції в освітньому середовищі.

Важливим аспектом є супровід бібліотекою наукових досліджень через надання достовірних даних: дайджести, тематичні списки, підбірки та огляди літератури, формування науково-інформаційних, рекомендаційних, персональних бібліографічних посібників, що допомагає у реалізації освіти та самоосвіти.

Бібліотека стала центром спілкування наукової спільноти шляхом участі у традиційних засіданнях круглих столів з актуальних питань, наукових студіях, краєзнавчих академіях. Діють клуби науковців та винахідників. Формуємо інклюзивний простір, організовуючи заходи з неформальної освіти: мовні курси, курси з інформаційних технологій, професійні семінари тощо.

Сьогодні читачі інформаційно-ресурсного центру «Вікно в Америку», що діє в обласній науковій бібліотеці за сприяння Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні, мають можливість вдосконалити свої навички з володіння англійською розмовною мовою, відвідати клуби спілкування «English Speaking Club» та переглянути фільми мовою оригіналу «Movie Club», поспілкуватись з носіями мови – волонтерами Корпусу Миру в Україні, які є активними друзями нашої бібліотеки. З метою отримання навчальних послуг у центрі сформовано якісний книжковий фонд, велику колекцію художніх та документальних фільмів, сучасне технічне обладнання. Для самостійного вивчення мови встановлено інтерактивні програми English 123 та Rosetta Stone, проводяться заняття з підготовки до зовнішнього незалежного тестування для вступу до вузів США. У центрі пройшли навчання різні категорії користувачів – студентська молодь, державні службовці, внутрішньо переміщені особи, люди похилого віку. Проведено курс занять для представників патрульної поліції м. Хмельницького з вивчення правової і поліцейської лексики щодо опису підозрюваних, маршруту пересування, надання допомоги іноземцям та розглянуто інші теми.

Центр надає інформацію про програми Фулбрайт для навчання на магістерському рівні (Fulbright Graduate Student Exchange Program), американські програми академічних обмінів для українських студентів, вчителів, викладачів, науковців та інших категорій.

В бібліотеці реалізується проект «Бібліотека-партнер Goethe-Institut: Мова. Культура. Німеччина», що забезпечує регіон актуальними необхідними інформаційними документами з Німеччини і про Німеччину та надає широкі можливості німецькомовним спеціалістам для знайомства з німецькою

мовою, культурою, суспільним життям. Другий рік поспіль, щонеділі, у бібліотеці відбуваються засідання розмовного клубу з вдосконалення навиків польської мови, в ході яких учасників знайомлять з історією Польської Республіки, її культурою, народними традиціями, відомими особистостями.

Виходячи з умов сучасності, Бібліотека – це місце для людей, які хочуть навчатись. Вона сприяє вдосконаленню й оволодінню іноземними мовами як засобу спілкування для сприйняття світу, подолання перешкод мовного бар'єру.

Реалізація програми «Бібліоміст» обласною науковою бібліотекою в області – це ще один поштовх для розвитку регіональної бібліотечної інфраструктури шляхом підвищення кваліфікації працівників бібліотек, зокрема навчання бібліотекарів навичкам користування новітніми технологіями, для кращого обслуговування відвідувачів, в подальшому спроможних надавати якісні інформаційно-консультаційні послуги населенню; сприяння задоволенню інформаційних потреб громади через навчання різних груп користувачів з основ комп'ютерної грамотності, інформаційної культури; залучення широких верств населення до використання новітніх технологій у роботі та навчанні.

Через систему заходів з підтримки книги та просування читання як процесу культурного, професійного та інтелектуального збагачення людини, формування інформаційної і технологічної грамотності Бібліотека заохочує населення до навчання впродовж усього життя, що сприяє підвищенню якості життя окремої особи і громади, а також сталому розвитку суспільства.

Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека – територія освітніх можливостей, місце для бюджетного коворкінгу – безкоштовного мультимедійного простору, обладнаного усім необхідним для проведення тренінгів, семінарів, лекцій, презентацій, «мозкових штурмів», де зручно зустрічатися, навчатися, обмінюватися думками та ідеями. Чого бажаю і всім бібліотекам Хмельниччини.

Список використаних джерел :

1. **Впровадження** в роботу бібліотек України для юнацтва, молоді Цілей сталого розвитку [Електронний ресурс] : метод. матеріали / уклад. : Л. Рабаданова, Ю. Ворона ; ред. : С. Чачко, В. Кучерява, Н. Лінкевич ; Держ. б-ка України для юнацтва. – Київ : [б. в.], 2017. – 48 с. – Режим доступу : https://drive.google.com/file/d/0ByoT_RolsdS4T2FfM3FLWVJQY_UU/view. – Назва з екрана. – Дата звернення : 24.09.2018.

2. **Глобальні цілі** сталого розвитку 2030 [Електронний ресурс] // United Nations Ukraine : [сайт Представництва ООН в Україні]. – Режим доступу : http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf. – Назва з екрана. – Дата звернення : 24.09.2018.

*Поліщук Н. П., головний бібліотекар з питань
соціологічних досліджень та розвитку РТЦ
Хмельницької ОУНБ*

Соціологічні дослідження бібліотек області для розвитку громад: методика роботи та результат

Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека є важливою складовою в системі інформаційного забезпечення регіону. Тому вдосконалення її діяльності стає все більш актуальним. Сприяє цьому науково-дослідна робота, мета якої – підвищити роль бібліотеки в інформаційному і культурному середовищі. Обласна бібліотека накопичила певний досвід проведення соціологічних досліджень, в ході яких виникають нові вміння, що дозволяють вносити зміни у роботу бібліотеки, вдосконалюватися, розвиватися.

Найбільш поширеними способами проведення соціологічних досліджень в публічних бібліотеках є: анкетування, експрес-опитування, спостереження і аналіз бібліотечної інформації та інформації, що висвітлюється у ЗМІ. Особливої популярності останнім часом набуває метод онлайн-анкетування у різних соціальних групах, спільнотах та сайті бібліотеки. Цей метод є

простішим і швидшим для користувачів, адже доступ до мережі Інтернет сьогодні є у всіх куточках країни. Це дає змогу швидко та якісно відповісти на запитання анкети. Але кожен з цих методів має свої переваги та недоліки, тому від правильності вибору методики проведення дослідження залежить кінцевий результат. Проаналізувавши дані, отримані під час соціологічного дослідження, є можливість порівнювати результати обробки (відсотки, середні величини, розподіли тощо) для різних груп респондентів, які мають різний соціально-демографічний статус, різні читацькі інтереси, інформаційні потреби, різний ступінь задоволеності обслуговуванням, свої власні думки та вподобання. Різного роду напрями можна виявити зіставивши показники за окремі роки, простеживши зміни з часом. Результати проведених соціологічних досліджень аналізують та подають у вигляді звіту. Проведене соціологічне дослідження та його результати дають можливість прийняти відповідні управлінські рішення, які зумовлюють якісні зміни бібліотечної діяльності. Зміни можуть стосуватися комплектування фондів, використання нових форм та методів роботи у бібліотеках різних відомств, а також відмови від неефективного та застарілого у своїй діяльності – все залежить від мети самого дослідження.

За останні два роки бібліотеки області приділили велику увагу вивченню інтересів і захоплень користувачів книгою та рівня надання їм бібліотечних послуг.

Регіональна розвідка «Розширення асортименту послуг бібліотек області на основі використання нових інформаційних технологій» мала за мету розширити асортимент сучасних послуг у бібліотеках області на основі використання нових інформаційних технологій, враховуючи при цьому думку користувачів і бібліотекарів. Підводячи підсумки дослідження, слід констатувати, що часткова автоматизація та впровадження нових інформаційних технологій дозволили у 27 % бібліотек області розширити сферу послуг, які надаються користувачам.

Разом із традиційними бібліотечними послугами, бібліотеки мають можливість надавати сервісні послуги: відправлення або приймання повідомлень електронною поштою; користування послугами Інтернет та комп'ютерами

бібліотеки, скайп-зв'язком; пошук інформації в мережі Інтернет на замовлення; користування електронними послугами (оплата комунальних та інших послуг, дистанційне навчання, електронна доставка документів) та ін.

Застосування сучасних інтернет-технологій дозволяє використання як віддалених зовнішніх ресурсів, так і надання власних ресурсів для віддалених користувачів.

Надання громадянам розширеного асортименту послуг на основі використання нових інформаційних технологій через мережу публічних бібліотек стає актуальною темою сьогодення та невід'ємною потребою у більшій частині користувачів бібліотек.

Наявність сучасних послуг у публічних бібліотеках є особливо важливою для тих, хто не має високошвидкісного Інтернету або взагалі не має комп'ютера в себе вдома та тих, у кого не вистачає технічних навичок, які потрібні для роботи з комп'ютерною технікою та мережею Інтернет.

Щороку до Всесвітнього дня книги та авторського права проводиться загальнообласна регіональна розвідка «Краща книга Хмельниччини». Мета цієї розвідки – дослідити зміни в уподобаннях, які відбулися протягом року та вивчити попит користувачів та бібліотечних працівників на книги авторів та видавців Хмельниччини, заохотити до використання друкованих видань, зокрема літератури краєзнавчого характеру [1].

На сьогоднішній день в області проходить період впровадження реформи місцевого самоврядування. Основним завданням цієї реформи є побудова чіткої, логічної системи місцевого самоврядування, здатної забезпечити нормальне та комфортне життя громадам. Тому бібліотеками в 2016-2017 роках проводилося загальнообласне соціологічне дослідження «Сільські бібліотеки на допомогу громаді в умовах реформування». Дослідження проводилось з метою отримання інформації щодо специфіки сучасних інтересів сільських жителів, місця бібліотеки в житті мешканців сільських населених пунктів Хмельниччини, визначення напрямів діяльності бібліотек по забезпеченню інформаційних та дозвіллевих потреб населення.

Згідно висновків дослідження бібліотеки повинні стати

тими інформаційними площадками, які забезпечать жителів громади інформацією про можливості управління власним життям в громадах та зуміють перетворити кожен значимий факт життя громади в подію. Бібліотека повинна заявляти про себе, говорити про себе цікаво, нестандартно підходити до рекламування своїх заходів задля того, щоб зацікавити користувача бібліотечними послугами [2].

Враховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції Гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання у користувачів бібліотек почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо. Важливо, щоб кожна публічна бібліотека стала в громаді осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

Бібліотеками області було проведено загальнообласне онлайн-дослідження «Визначення поняття «патріотизм» у розумінні сучасного користувача бібліотеки», метою якого було отримання інформації щодо розуміння користувачами бібліотек поняття «патріотизм» та визначення факторів, що впливають на рівень патріотизму серед користувачів бібліотек області.

За висновками дослідження 54 % респондентів вважають, що любов до батьківщини це і є патріотизм. 42,9 % вважають, що це гордість за свою країну та її досягнення, 26,1 % – бажання жити і працювати на благо країни, 22,2 % вважають патріотизмом готовність захищати батьківщину. 88,8 % вказали, що вважають себе патріотами своєї країни, 4 % не вважають себе патріотами країни, 7,1 % не змогли відповісти.

86,4 % опитаних респондентів вважають справжніми патріотами учасників АТО. Серед інших відповідей респонденти до патріотів віднесли: Ліну Костенко, Святослава Вакарчука, Оксану Радущинську, Світлану Талан, Олександра Цисара, Станіслава Кульчицького, Василя Стуса, В'ячеслава Чорновола, Михайла Грушевського, Василя Симоненка, Олександра

Довженка, Богдана Хмельницького, Сергія Нігояна.

61 % усіх опитаних респондентів знають історію виникнення і значення національної символіки України, 19,6 % знають лише значення символіки, 12,8 % – лише історію виникнення. 5,1 % респондентів не знають взагалі ні історії виникнення, ні значення. На ці категорії користувачів потрібно звернути увагу при плануванні роботи з національно-патріотичного виховання у бібліотеках.

Найбільший відсоток респондентів (від 40 % до 60 %) відчувають у відношенні до України почуття надії, любові, гордості і поваги, але є й такі, що відчувають розчарування, недовіру і антипатію (від 1 % до 17 %).

Більше 40 % респондентів пишаються минулим України, духовністю народу. Більше 20 % пишаються культурою країни, спортивними досягненнями, мистецтвом та армією України. Інші респонденти вказали, що пишаються науковими і технічними досягненнями, системою освіти, захистом прав і свобод громадян, системою соціального забезпечення, зовнішньою політикою, економічним розвитком та внутрішньою політикою країни.

Найбільш гострою проблемою, яка сьогодні стоїть перед молоддю, на думку 54,8 % усіх опитаних респондентів, є безробіття. На другому місці – алкоголізм (42,3 % від усіх опитуваних), відсутність підтримки від держави (37,8 %). Серед інших проблем найбільше відсотків набрали: наркоманія, куріння, проблеми зі здоров'ям, злочинність, морально-етична деградація суспільства, корупція, брак матеріальних ресурсів, економічна ситуація в країні. Дивлячись на всі ці проблеми 38,6 % респондентів вважають, що ситуація в країні може вплинути на реалізацію їх життєвих планів, а 16,8 % повністю впевнені в цьому. Тому з огляду на ці всі питання 75 % респондентів вважають, що патріотизм у молоді обов'язково потрібно виховувати.

94,3 % респондентів вважають, що саме бібліотека впливає на розвиток патріотизму. Тому серед кроків, які вони пропонують для розвитку патріотизму бібліотекою, є наступне: проведення різноманітних патріотичних заходів, надання їм національного колориту, більше розповідати про культуру

України, відомих сучасних митців. Найбільш сприятливими формами у вихованні патріотизму респонденти назвали цікаві зустрічі з учасниками АТО, Героями України під час проведення соціокультурних заходів [3].

Це далеко не весь перелік та тематика досліджень, які проводяться у бібліотеках. Серед них є обласні, локальні та пілотажні розвідки, які дають можливість знаходити шляхи у вирішенні питань, що стосуються життя громад та прогнозувати подальші зміни у наданні інформаційних послуг бібліотеками.

З більш повним списком соціологічних досліджень, їх методикою, аналізом і результатами проведення детальніше можна ознайомитися на сайті Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки у розділі «Бібліотекарю» на сторінці «Соціологічні дослідження» або за посиланням <http://www.ounb.km.ua/biblio/soc.php>.

Список використаних джерел :

1. **Хмельницька обласна** універсальна наукова бібліотека [Електронний ресурс] : офіційний сайт Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки. – Режим доступу : http://www.ounb.km.ua/biblio/soc/soc_best_book_2017.pdf. – Назва з екрана.

2. **Хмельницька обласна** універсальна наукова бібліотека [Електронний ресурс] : офіційний сайт Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки. – Режим доступу : http://www.ounb.km.ua/biblio/soc/soc_silsky_bib_2018.pdf. – Назва з екрана.

3. **Хмельницька обласна** універсальна наукова бібліотека [Електронний ресурс] : офіційний сайт Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки. – Режим доступу : http://www.ounb.km.ua/biblio/soc/soc_patriotizm.pdf. – Назва з екрана.

*Молчанова Л. О., директор центральної бібліотеки
Волочиської міської ОТГ*

Організація діяльності ЦБС Волочиської міської ОТГ

Реформа децентралізації у Волочиському районі розпочалась ще у грудні 2015 року, коли рішенням сесії районної ради № 26 – 2 /2015 від 24.12.2015 Волочиську ЦБС було передано у власність міської об'єднаної територіальної громади. А у січні 2016 р. рішенням позачергової сесії Волочиської міської ради № 48 – 3/2016 від 15.01.2016 прийнято зміну засновника та зміну найменування закладу культури з Волочиської ЦБС на повну назву – «Центральна бібліотека Волочиської міської ради Хмельницької області». ЦБ стала правонаступником ЦРБ.

Після таких глобальних змін найбільш гострими питаннями стали: процедура передачі бібліотек громадам; система фінансування бібліотек; джерела наповнення бібліотечних фондів; методичне забезпечення працівників Війтовецької, Наркевицької ОТГ та 6 сільських рад, які не об'єдналися в ОТГ.

Цікавим виявилось те, що як тільки новостворені громади взяли справу до своїх рук, методичні поради, рекомендації щодо наповнення каталогів та картотек, формування фондів книгами з Національної Парламентської бібліотеки стали непотрібними для новостворених громад. Повільне створення відділів культури, відсутність фахівців та заборона працівникам бібліотек відвідувати заходи з підвищення кваліфікації на базі ЦБ – все це почало руйнувати роботу, яка була налагоджена роками.

Ще з початку 2016 року центральна бібліотека давала пропозиції головам ОТГ та сільських рад щодо співробітництва у формі делегування виконання окремих завдань. Це виявилось важкою дилемою, особливо, коли мова заходила про фінансування. Однак, керівники Війтовецької ОТГ перші побачили в такій співпраці вигоду для себе та підписали угоду

про співпрацю. Інші до сьогодні у роздумах.

На сьогоднішній день з боку влади постає питання про скорочення окремих бібліотечних закладів у зв'язку зі зменшенням кількості населення. Так, у Війтовецькій ОТГ бібліотека с. Павликовець не працює 7 місяців по причині відсутності працівника та й питання вже піднімалось і про закриття закладу. Волочиська громада теж планує оптимізувати дві бібліотеки у селах Зайчики та Ожигівці. І, взагалі, йде мова про поєднання посад завідуючого клубом та бібліотекаря.

До кінця року потрібно вирішити питання про виділення коштів на поповнення книжкових фондів, а також періодику. Фінансування бібліотечних фондів відбувається відповідно до Державної програми, а також за рахунок місцевих коштів. Але, на сьогоднішній час, є одна проблема: в положенні про розподіл книг серед бібліотек немає формулювання «об'єднана територіальна громада», а, відповідно, немає і формулювання «бібліотека об'єднаної територіальної громади». Постає проблема розподілу, обробки та каталогізування книг даної серії центральною бібліотекою Волочиської міської ОТГ, тому укладання угоди про співпрацю тільки питання часу.

Звісно, найкращий варіант для публічних бібліотек ОТГ – не виходити з централізованої бібліотечної системи. Але, якщо бібліотека передається у власність ОТГ з приміщенням, фондами, працівниками, тоді орган місцевого самоврядування бере на себе відповідальність за забезпечення її всіма основними засобами для повноцінного функціонування.

Можливо з часом, коли всі процеси децентралізації стануть більш «цивілізованіші», ми все-таки побачимо у цих змінах позитив. Адже життя не стоїть на місці, а йде вперед.

Реформа децентралізації: районна бібліотека – шляхи розвитку та методичний супровід бібліотек ОТГ

В умовах реформування органів місцевого самоврядування бібліотеки, які раніше були у складі централізованих бібліотечних систем, опинились в ситуації усвідомлення того, що стратегія розвитку бібліотечної справи в громаді тепер цілком залежить від них.

Адже саме від активної позиції бібліотеки, наповнення змістом бібліотечного простору для згуртування людей та активізації молоді залежить усвідомлення громадою важливості Бібліотеки як місця, де люди можуть долучитись до розвитку своєї території [1].

З Ленковецькою ОТГ в нас з самого початку склались гарні, дружні відносини як з головою ОТГ, керівниками, так і з бібліотекарями.

Радує ще те, що в цій громаді майже всі бібліотекарі хороші та активні. Голова ОТГ пообіцяв взяти на фінансування однієї посади працівників ЦРБ, але депутати вирішили, що їм це не потрібно.

Проте відносини між нами збереглися добрі. Центральної бібліотеки в громаді немає, тому вирішили, що будемо працювати і доведемо, що наша співпраця потрібна не тільки районній бібліотеці, а й ОТГ також.

Взагалі активна співпраця розпочалась ще рік тому, коли бібліотеки Ленковецької об'єднаної територіальної громади презентували свою діяльність на обласному ярмарку бібліотечних ініціатив «Сучасна бібліотека: розвиваємо місцеві громади» [2]. Було представлено спільну експозицію п'яти провідних бібліотек.

Вишневецький ярмарок – який проходить саме у селі Вишневе – це яскраве свято громади, що відбувається у тісній співпраці з бібліотеками, представлявся у вигляді фотоекспозиції – «Вишневецький ярмарок – формула

соціального успіху бібліотеки та громади».

«Бібліотека – територія творчого єднання дітей» – саме на стенді з такою назвою було представлено роботу бібліотек з дітьми.

Інноваційні форми роботи бібліотеки презентували у відеопрезентації «Бібліотечні інновації для громад: створюємо майбутнє», де було представлено роботу всіх бібліотек.

Дуже нестандартно представила роботу бібліотечних працівників самобутня художниця с. Мокіївці Наталія Горобець – в презентації картин «Фото відтворене в картині».

Наступним кроком був методичний день «Зв'язки з мас-медіа та основи піару для публічних бібліотек» в приміщенні Громадського хабу.

Разом з головним редактором газети «День за днем» Наталією Гурінович та випусковою редакторкою Катериною Дудар бібліотекарі говорили про рекламу роботи бібліотек, про те, як налагодити співпрацю з мас-медіа. Про роботу бібліотек громади розповіла спеціаліст відділу освіти, культури, молоді, спорту та туризму Ленковецької ОТГ Лідія Богурська.

До Всеукраїнського дня працівників культури та майстрів народного мистецтва в Шепетівській центральній районній бібліотеці ім. М. Коцюбинського відбулась святкова нарада «Зустріч з колегами» [3].

Семінар-практикум для бібліотечних працівників Шепетівського району «Традиційні та інноваційні аспекти планування та звітності роботи бібліотек» відбувся в Шепетівській центральній районній бібліотеці ім. М. Коцюбинського.

На методичний день «Універсальна десяткова класифікація. Методика визначення індексів» зібралися бібліотекарі Шепетівської ЦБС, Ленковецької ОТГ та бібліотекарі сільських шкіл району. Ознайомилися з презентацією, вчилися шифрувати книги, ділилися досвідом та створювали QR-коди [4].

На семінарі «Організація діяльності бібліотек для громад і спільно з громадою», де розглянули питання «Бібліотека – соціальний центр громади», учасники мали змогу подискутувати на наступні теми:

- Реальна ефективність бібліотечних послуг – традиційних та інноваційних.

- Проблеми, негаразди, непорозуміння, кризові ситуації у колективі.

- Соціальне партнерство як фактор успіху бібліотеки [1].

На той час уже реалізовувався проект «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні (Пульс), який виконується Асоціацією міст України. Керівником проекту була директор Шепетівської ЦРБ Людмила Везюк, як представник ГО «Дивоцвіт 2015», разом з Ленковецькою сільською бібліотекою.

Проект запроваджує інформаційні канали для донесення бачення та ходу реформ, створює майданчики для регулярного спілкування органів державної влади і місцевого самоврядування зі ЗМІ та активною громадськістю. ПУЛЬС збирає і поширює успіхи децентралізаційної реформи та кращі практики місцевого самоврядування [1].

Перший захід відбувся в Мокіївській сільській бібліотеці, де проходив відеопоказ кращих практик урядування в ОТГ (відеофільми про успіхи ОТГ).

Учасники заходу мали можливість ознайомитись з кращим досвідом та можливостями розвитку ОТГ. Перегляд фільмів чергувався з активним обговоренням, дискусіями.

Жителі громади, активісти, працівники освіти, соціальної сфери, підприємці мали можливість ознайомитись із досвідом кращих громад та обговорити подальшу організацію роботи разом зі старостою, депутатами, керівниками ОТГ.

На початку липня у Чотирбоківській сільській бібліотеці відбувся захід у форматі «Жива бібліотека»: «Децентралізація, як шлях прогресу та розвитку громади».

Цікавою і продуктивною була робота з експертами у форматі «Жива бібліотека», коли в ролі «живих книг» виступили представники з Хмельницького регіонального відділення АМУ Дмитро Василенко – регіональний консультант з юридичних питань та Олена Бохонська – регіональний консультант з бюджетних питань, які зуміли донести присутнім інформацію про їх права та можливості в правовому колі, а ще, як залучити додаткові кошти та правильно використати свої. Староста села – Костюк Микола Тимофійович, розповів про

успіхи, досягнення та плани на майбутнє щодо розвитку громади [4].

У Вербовецькій сільській бібліотеці Ленковецької ОТГ відбувся інформаційний захід «Моя громада – мій добробут». Під час зустрічі відбувалась жвава дискусія.

Колишній сільський голова, Попович Віктор Іванович, поділився своєю історією успіху, розповів як реалізовувались проекти та запевнив всіх, що він зі своєю ініціативною групою готовий писати проекти, і це необхідно робити.

Голова ГО «Дивоцвіт 2015» Тетяна Краснолуцька, яка є одним із виконавців проекту, подякувала за активність та поділилась планами на майбутнє.

Що таке первинна та вторинна правова допомога та як її можна отримати, розповідала Оксана Якубовська – головний спеціаліст відділу правової інформації та консультації Шепетівського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Родзинкою заходу була наша гостя, президент фонду «Стара Волинь» Наталія Гнатюк. Було багато різних запитань, на які пані Наталія дуже професійно та вичерпно відповідала, давала поради, ділилась своїм досвідом. А ще разом з нею завітала волонтер Американського Корпусу Миру з багатолітнім стажем Андреа Мейсон.

Фінансист Віктор Марчук, юрист Олександр Коноплянко, спеціаліст з питань культури Лідія Богурська долучились до обговорення проблем громади і дослухались до думки простих жителів.

У Коськівській сільській бібліотеці Ленковецької ОТГ Шепетівського району працював консультативний пункт «Децентралізація : нові можливості та ідеї».

Громадська організація «Дивоцвіт 2015» у партнерстві з Ленковецькою сільською бібліотекою в рамках проекту розгорнули вуличний консультативний пункт на тему «Децентралізація: нові можливості та ідеї». Під час проведення заходу відбулося активне обговорення позитивних змін та недоліків у громаді після об'єднання.

Експерти, секретар ОТГ Ковтонюк Іван Іванович та староста села Столярчук Олександр Михайлович, відповіли на

запитання жителів, які були присутні на заході.

Керівник проекту Людмила Везюк, бібліотекарі Світлана Пекар та Тетяна Закринична ознайолювали присутніх з інформаційними матеріалами та своїми знаннями.

У Ленковецькій сільській бібліотеці також працював консультативний пункт «Децентралізація: нові можливості та ідеї».

Голова Ленковецької ОТГ Криворчук Юрій Петрович та головний фінансист Чернушич Віктор Васильович відповіли на всі запитання, поділились успіхами та планами на майбутнє.

Людмила Везюк та Світлана Шульга ознайомили учасників з інформаційною зоною та можливостями долучення жителів до участі в розвитку своєї громади.

Закінчилось дружньою домовленістю про подальшу співпрацю з Шепетівською ЦРБ та можливо навіть співфінансування.

Як підсумок нашої роботи, було проведено тренінг в рамках проекту Пульс «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні». На базі Шепетівської центральної районної бібліотеки ім. М. Коцюбинського пройшов інформаційний тренінг в рамках проекту Пульс «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні» для активних учасників Ленковецької ОТГ.

Менеджер проекту Любов Квасюк ознайолювала присутніх з можливостями долучення членів громади до управління та бюджету ОТГ, а також навчала писати проекти.

Тренінг пройшов цікаво, доступно та інформативно.

Окрім інформаційного супроводу заходів проекту ПУЛЬС, районна книгозбірня стала ініціатором відкриття Пункту європейської інформації в Ленковецькій бібліотеці [3].

Методичне супроводження від фахівців районної бібліотеки, яка є переможцем проекту УБА «Все про Європу» та має діючий пункт європейської інформації і повноваження на організацію таких пунктів у сільських бібліотеках, дуже важливе. Вирішили захід розпочати презентацією проекту «Все про Європу» та подискутувати навколо питань суспільної користі таких ініціатив для бібліотек ОТГ, громади. Віртуальна екскурсія країнами Європи стала можлива завдяки завідувачу

Ленковецької сільської бібліотеки.

Адвокаційна діяльність на сучасному етапі розвитку громадянського суспільства розглядається як невід’ємна складова роботи будь-якої організації, що турбується про свій статус, організаційну спроможність, стійкість і розвиток [4].

Бібліотеки не є виключенням. Нам, як нікому, потрібна підтримка. Ми маємо переконати політиків, посадовців, депутатів, книговидавців, постачальників технологій і багатьох інших підтримати бібліотеки і надати їм визнання, на яке вони заслуговують.

Саме тому у Шепетівській центральній районній бібліотеці ім. М. Коцюбинського відбувся семінар-практикум «Адвокація адвокаційної діяльності». Методист Богурська Наталія ознайомила присутніх бібліотекарів району та представників Ленковецької ОТГ з метою, видами, напрямками, поняттям адвокації у бібліотеці.

Немає нічого неможливого, коли за реалізацію ініціативи береться креативна команда. Залишаючись добре організованою і, водночас, нарощуючи авторитет у громаді – центральна бібліотека району впевнено формує довіру до себе. Ставши неформальним лідером для бібліотек ОТГ, центральна районна бібліотека має можливість надихати людей на участь у командній роботі й перемогу. Тільки тяжка, активна, наполеглива праця дає результати. Ми дуже віримо, що бібліотеки стануть необхідні в кожній громаді [3].

Список використаних джерел :

1. **Блог Національної** бібліотеки України імені Ярослава Мудрого [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електрон. дані. – Київ : НБУ ім. Я. Мудрого, 2017-2018. – Режим доступу : <http://oth.nplu.org/?p=1932> (дата звернення 01.09.2018) – Назва з екрана.

2. **Ярмарок бібліотечних ініціатив** «Сучасна бібліотека : розвиваємо місцеві громади» [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електрон. дані. – Хмельницький : ХОУНБ, 2018. – Режим доступу : <https://goo.gl/oUqinQ> (дата звернення 01.09.2018) – Назва з екрана.

3. **Шепетівська центральна** районна бібліотека ім. М. Коцюбинського [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електрон. дані. – Шепетівка : Шепетівська ЦРБ ім. М. Коцюбинського, 2018. – Режим доступу : <http://shbiblio.ucoz.ua/> (дата звернення 01.09.2018) – Назва з екрана.

4. **Шепетівська центральна** районна бібліотека ім. М. Коцюбинського [Електронний ресурс] : [Група у Facebook]. – Електрон. дані. – Шепетівка : Шепетівська ЦРБ ім. М. Коцюбинського, 2018. – Режим доступу : <https://goo.gl/BXmmt5> (дата звернення 01.09.2018) – Назва з екрана.

*Гелюк Л. В., директор
Кам'янець-Подільської міської ЦБС*

Бібліотека – важлива складова життя громади

Бібліотеки є важливою ланкою інформаційної, освітньої та культурної сфер життєдіяльності суспільства.

Однією із складових успіху бібліотечної діяльності є співпраця з громадськими організаціями та суспільними установами, органами місцевої влади, які підтримують бібліотечні заклади в усіх починаннях.

Розширення сфери діяльності бібліотек, впровадження новітніх технологій сприяло об'єднанню членів громади навколо бібліотеки. Завдяки цьому сьогодні бібліотека є центром міської громади і працює для її розвитку та процвітання.

Бібліотеки міста Кам'янець-Подільського, зокрема центральна міська бібліотека імені Костя Солухи, є платформою для проведення зустрічей, занять, тренінгів, а саме:

- Активна громада міста Кам'янець-Подільського, учасниками якої є активні жителі міста різних уподобань та життєвих пріоритетів, об'єднаних однією метою – перетворити своє місто у комфортне та прогресивне;

- Університет третього віку, слухачів якого навчали основам комп'ютерної грамотності та роботи в Інтернет-мережі, проводяться тренінги, творчі зустрічі, консультації з актуальних

питань та потреб;

- Поетичне об'єднання «Ліра» – проводять свої засідання і презентації колективних та авторських збірок;

- ГО «Об'єднання переселенців України в Кам'янці-Подільському»;

- ГО «Всеукраїнське громадське об'єднання «Інститут «Республіка» – для громади міста проводять тренінги «Шлях до самоврядування» тощо.

Бібліотеки також займають гідне місце у культурному соціумі міста.

Враховуючи виклики сьогодення, ми використовуємо у своїй діяльності сучасні інноваційні та різноманітні форми роботи, які завдяки актуальному змісту, творчому підходу та нетрадиційним назвам здатні привернути до себе увагу потенційних користувачів, а також залучити їх до бібліотеки.

Реалії сучасного життя неминуче відображаються на роботі бібліотек. За останні роки значно розширились та збагатились аспекти діяльності публічних бібліотек, виділились нові перспективні напрямки в обслуговуванні користувачів та популяризації літератури, розробляються та успішно впроваджуються в життя нові бібліотечні послуги, змінюється ресурсний потенціал бібліотек. Інновації, як засвідчує досвід, завжди були вирішальними чинниками розвитку суспільства. Тож і ми сьогодні є свідками того, що всі сфери нашого життя потребують інновацій. Нові технології в роботі застосовують й бібліотеки Кам'янець-Подільської міської ЦБС: для популяризації фондів, задоволення читацьких інтересів, розкриття творчих можливостей і здібностей бібліотекарів, їх естетичних смаків, індивідуальних якостей як фахівців і особистостей.

Макро- і мікросередовище впливають на розвиток людини, тому завдання бібліотек – забезпечити умови для задоволення та розвитку інформаційних потреб користувачів. Одним із засобів створення таких умов є інноваційні заходи в бібліотеці – цікаві, захопливі, емоційні, зорієнтовані на особистість: при оформленні книжкових виставок використовуємо айстопери; організуємо виставки-інсталяції, лаунж-зони; молодіжні арт-салони; бібліосквер, бібліопікніки (літні заходи на дворових майданчиках); бібліотечний бульвар (захід з

метою реклами бібліотеки, читання, книги); бібліотечні флешмоби; буккросинги, літературні квести; створюємо буктрейлери.

В умовах інформаційного суспільства з'явилося безліч можливостей інформування читачів про бібліотечні події засобами інтернет-технологій, які дають змогу оперативної і постійно отримувати та передавати необхідну інформацію. Цілком природно назвати бібліотечну діяльність в медіа-просторі журналістською роботою. Адже маючи сайт бібліотеки чи особистий блог бібліотекаря, його автори публікують там низку фахових повідомлень.

Уявлення про бібліотеку як місце, де видають книжки, вже давно відійшло у минуле. Кожен день приносить зміни. І ми поступово стаємо комфортним, технічно обладнаним інформаційно-дозвілєвим центром, що має ресурси для робочих повсякденних справ і дозвілля громади.

*Лук'янчук О.Є., директор
Кам'янець-Подільської РЦБС*

Традиції та інновації в системі бібліотечного обслуговування громади

Футурологи часто прогнозують два сценарії розвитку людства: духовну деградацію та кінець земної цивілізації, як перший варіант, а другий – вихід на новий щабель духовного розвитку.

Дуже б хотілося сподіватися на другий варіант розвитку, адже ще 3 століття назад німецький філософ Йоганн Гердер говорив: «Україна стане колись новою Елладою». В цьому оптимістичному прогнозі неабияка роль має належати бібліотекам, адже саме в них зосереджені найцінніші скарби – книги.

Місія бібліотекаря – зберігати дух читання, а завдання книгозбірні – стати платформою ініціатив, творчим майданчиком і сформувати навколо себе культурно-моральне середо-

вище на території своєї громади.

На сьогодні інноваційними перевагами бібліотек є вільний безбар'єрний доступ до бібліотечних ресурсів та зонування. В практику роботи ми впроваджуємо створення зон: зону періодики, краєзнавства, здоров'я, народознавства тощо (с. Завалля, Підпилип'я, Ріпенці, Оринин, Панівці, Сл.-Рихтецька). В зонах розміщено книжкові виставки, вироби майстрів декоративно-прикладного мистецтва, речі домашнього вжитку.

Створивши хоча б одну із таких зон, бібліотека набуває оновленого привабливого вигляду.

Велику увагу приділяємо інформаційним зонам, які є обов'язковими для кожної бібліотечної установи. Це і розкриття структури фонду, правила користування бібліотекою, інформація про роботу органів місцевої влади. Основне наше завдання, над яким ми зараз працюємо – це наблизити фонд нових видань до потенційного користувача. Для цього ми пропонуємо все нове рейтингове залишати у відкритому доступі, а інше – перенести на другий план.

В практику роботи впроваджуємо нові форми виставок: експрес-виставки, виставки-поради, виставки одного жанру, виставки-інсталяції, саме її ми використовуємо в нашій роботі найчастіше. Привабливою була виставка-ікебана «Квіти – окраса нашого життя», яка, крім книг, включала ряд композиційних букетів (с. Ріпенці).

Стрімко в практику роботи ЦБ ввійшла така форма роботи як фотосушка. Ось лише кілька її назв: «Україна в європейській культурі», «З Україною в серці в Україні живу», «Сила народу – в єдності», «Посміхнемося разом». Набуває популярності така форма роботи як тематичні майстер-класи з писанкарства, квілінгу, вишивки різними техніками, плетіння, валяння, декупажу.

Бібліотеки приділяють велику увагу літературному краєзнавству, якому був присвячений семінар «Літературне краєзнавство в системі національного відродження». Частими гостями бібліотек є письменники Василь Горбатюк, Віталій Міхалевський, Мар'ян Красуцький, Славко Полятинчук, Віталій Нечитайло.

Кілька років підряд бібліотеки Кам'янець-Подільської

РЦБС працюють в рамках проекту «Міфи і легенди кам'янецької землі», основною метою якого є дальше віднаходження скарбів історичної, фольклорної, мистецької та літературної спадщини краю, на основі якої формувати любов, шану та повагу до історичного минулого, відомих та знатних вихідців краю. Даний проект реалізовується за 3-ма напрямками:

1 напрямок «Кам'янецьчина історична» передбачає формування так званої історичної теки, підрозділами якої є історичне минуле краю, історичні постаті Кам'янецьчини, а також краєзнавче народознавство. В рамках цього напрямку організовано історичну мандрівку «Руїнами Рихтецького замку» (с. Рихта), «Все про Панівецький замок», годину історичного краєзнавства (с. Панівці), годину цікавих повідомлень «Зінківці і Софія Потоцька» (с. Зінківці), історичний хронограф «Про часи минулі села Чабанівка» (с. Чабанівка).

2 напрямок «Кам'янецьчина фольклорна» передбачає подальший збір легенд, притч, бувальщин краю, вивчення етнофону рідної землі шляхом організації в бібліотеках фольклорних соціокультурних заходів, збір матеріалів за темами: «Народно-пісенний дивоцвіт Кам'янецьчини», «Фольклорна ера» та ін. В рамках «Кам'янецьчини фольклорної» вже зібрано багато матеріалів про народну культуру краю, відеоматеріалів «Народні свята – це пам'ять Свята», фольклорних калейдоскопів, етнографічних дійств.

3 напрямок «Кам'янецьчина літературно-мистецька» включає збір матеріалів про письменників, поетів, композиторів, художників, чиї імена пов'язані з історією нашого краю, дослідження та вивчення просвітницького руху на теренах нашого району, зокрема його видатних представників К. Солухи, Гр. Степури, проведення перформансів, театралізованих читань, тижнів поетичного слова, літературних варіацій, книжкових подорожей тощо.

Бібліотеки нашого району, працюючи на інтереси громади, прагнуть виробити новий формат бібліотечного обслуговування, аби стати локальним соціокультурним центром з релаксаційними зонами.

Вже кілька років поспіль бібліотеки нашої системи,

прагнучи мати своє індивідуальне обличчя, працюють за власними програмами діяльності. Так, бібліотека-філіал с. Панивці працює в етностилі, сприяє відродженню традицій, звичаїв українського народу, вивчає коріння місцевих родин. Тут створено мамину світлицю, в якій проводяться народознавчі свята, години родоводу, народознавчі етюди, презентації сімейних альбомів, студії етнографії.

В патріотичному стилі працює бібліотека с. Кульчиївці: книжкова виставка-панорама «Україна – це ти! Україна – це я! Україна – це ми! Україна!» облаштована в національних кольорах, державними та національними символами та портретною галереєю гетьманів України. Окрема виставка приурочена пам'яті сучасних захисників України. В такому ж напрямку працюють бібліотеки сіл Ріпенці, Оринин. Завідуюча Орининською бібліотекою-філією спільно з працівниками Будинку культури відзняли відеофільм «Герої не вмирають». Фільм розповідає про загиблого на Сході героя-земляка В. Завальнюка.

«Сім'я в інтер'єрі бібліотеки» – такий лейтмотив програмної діяльності бібліотеки села Слобідка-Рихтецька. Сімейні уїк-енди, години сімейного читання збирають чималу кількість відвідувачів різного віку.

Сучасною бібліотекою уже можемо назвати бібліотечний заклад с. Підпилип'я. Мешканці села із задоволенням відвідують і бібліопікніки, і свята книги, і книго-кіно-мандрівки, години-подорожі, турніри книгознавців. А ще – діти тут розвивають свої таланти: ліплять, майструють, в'яжуть і все це – із задоволенням.

Прислухатись до громади, нести дух просвітництва – ось основний мотив діяльності бібліотек. Весь зміст роботи бібліотек націлений на одне: найкомфортніше перебування читачів в стінах бібліотеки, активне залучення їх до спілкування та вирішення проблем громади.

Моделі організації публічних бібліотек в Новоушицькій ОТГ: досвід роботи

Реформування зачепило усі сфери суспільного життя держави, в тому числі і бібліотечну сферу. Реформа – це можливість щось змінити та впровадити інновації, вона вимагає невідкладного впровадження, швидкого і гнучкого реагування. Ми постали перед вибором оптимальної моделі розвитку бібліотек, яка б була найбільш прийнятна нашій ОТГ, дотримуючись узгоджень законодавства України у сфері адміністративної реформи із законодавством України у сфері культури та бібліотечної справи.

Узгоджуємо з громадою пріоритети діяльності бібліотек, які покладені в основу Стратегії розвитку бібліотечної справи: продовжуємо надавати вільний безкоштовний доступ до Інтернету; інформуємо громаду про сутність і важливість реформ через ПДГ до офіційної інформації та проводимо заходи цієї тематики; спрямовуємо бібліотечну роботу на допомогу соціальним групам; приймаємо участь у сучасних соціальних, інформаційних, культурних програмах; проводимо заходи узгоджуючи з громадою; працюємо у партнерстві з владою.

Користувачі бібліотеки беруть активну участь у процесі впровадження адміністративної реформи. Вони мали можливість отримати інформацію, яка їх цікавила щодо децентралізації влади, ініціювати свої ідеї заради процвітання краю, поспілкуватися з представниками місцевого самоврядування, прокоментувати ініціативи та дії влади.

На сьогоднішній день зроблені впевнені кроки на курс зміцнення місцевого самоврядування в Новоушицькій об'єднаній територіальній громаді. Ми працюємо в напрямку зворотного зв'язку. Намагаємось шляхом зустрічі влади з громадянами донести, які послуги і якої якості потрібні громадянам перш за все. Так під час відкритого діалогу формується довіра до органів влади, а громадяни, які беруть участь у процесах само-

врядування, на власному досвіді починають розуміти складність проблем, які службовці мають вирішувати щоденно. Відкритий процес прийняття важливих для громади рішень і можливість самих громадян висловити власну думку додає легітимності прийнятним рішенням, дає можливість взяти участь у розв'язанні проблем місцевого самоврядування.

Бібліотечні працівники об'єднаної територіальної громади активно займаються організацією дозвілля читачів; краєзнавчо-пошуковою роботою; сприяють національно-патріотичному вихованню молоді; займаються благодійною діяльністю; зберігають культурно-історичну спадщину українського народу.

Нас об'єднує спільна мета – побудова сильної об'єднаної територіальної громади, покращення економічної міцності нашого регіону і бажання спільними зусиллями будувати своє майбутнє.

*Омельчук М. Л.,
Нетішинська міська ЦБС*

Традиції та новації в системі бібліотечного обслуговування громадян

Сьогодні публічні бібліотеки є не тільки місцем збереження і розповсюдження інформації у вигляді книжкового фонду, але й багатофункціональними культурними центрами свого міста.

Престиж бібліотек залежить від форм роботи та послуг, які повинні відповідати сьогоdnішнім потребам жителів. На нинішньому етапі розвитку суспільства у бібліотеках практикується поєднання традиційних форм бібліотечної роботи з оновленими, збагаченими сучасними атрибутами, методами роботи.

Бібліотеки Нетішинської міської ЦБС – це місця зустрічі не тільки з книгою, а й з людьми, осередки відпочинку, дозвілля. Незважаючи на те, що сучасна людина, крім книги, має безліч можливостей отримати необхідну інформацію,

бібліотека живе.

Бібліотеки заохочують жителів міста до користування нею, виховують у них любов до читання, рекомендують цікаві книги, допомагають у виборі необхідних видань, використовуючи сучасні інформаційні технології, креативні, соціально значимі форми роботи.

Особливого імпульсу інноваційному розвитку бібліотек надав проєкт «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету» в рамках програми «Бібліоміст». Завдяки участі в конкурсі чотири книгозбірні отримали сучасне технічне обладнання й змогли запровадити ряд важливих ініціатив, нових послуг, спрямованих на покращення обслуговування людей.

З розвитком інформаційних технологій бібліотеки змушені трансформувати свою діяльність, надаючи доступ не тільки до власних ресурсів, але і до світових за допомогою інтернету. Таким чином, сьгоднішні міські бібліотеки – це бібліотеки інформаційного суспільства, котрі несуть в собі просвітницьку місію.

Завдяки введенню новітніх технологій в бібліотеках Нетішинської міської ЦБС змінилась специфіка обслуговування користувачів, що дозволило значно розширити свої послуги.

Бібліотеки забезпечують безкоштовний доступ до мережі Інтернет, здійснюють бібліографічний пошук інформацій різного характеру, надають ряд інформаційних послуг та практичні консультації жителям міста, серед яких найбільш затребуваними є: оплата комунальних послуг через Приват 24; реєстрація жителів міста на сайті «Медікс» та електронний запис до лікаря; допомога абітурієнтам у реєстрації на ЗНО, подача електронних заяв на вступ до вищих навчальних закладів та ін.

Споживачами цих та інших послуг є наші користувачі, і саме вони спонукають бібліотеки до нових форм роботи.

В бібліотеках міської ЦБС діють Пункти доступу громадян до офіційної інформації органів влади (ПДГ). У центральній міській бібліотеці діє Інформаційний пункт електронних послуг (ШЕП) та Центр регіональної інформації, які забезпечують вільний доступ користувачів бібліотек до

інформації органів державної влади та місцевого самоврядування, надають можливість впливати на законодавчий процес та формують навички роботи з мережевими ресурсами органів влади та управління.

З метою надання користувачам рівних можливостей у задоволенні інформаційних потреб та отриманні бібліотечних послуг, здійснюється дистанційне обслуговування через мережу Інтернет. Абонентам на електронну пошту розсилаються тематичні та інформаційні списки нових надходжень. Спілкування відбувається переважно в режимі онлайн.

Орієнтуватися в інформаційних ресурсах мережі Інтернет користувачам бібліотек допомагають вебліографічні покажчики та списки – анотовані путівники по сайтах, таких як: «Правові інтернет-ресурси», «Корисні сайти для вільного часу», «Електронні бібліотеки правової літератури», «Захопливий світ фантастики», «Нобелівські лауреати», «Правила безпеки в Інтернеті» та ін.

Різними формами і методами проходить інформування користувачів про нові надходження до бібліотек системи. Проводяться Дні нової книги: «Знай і шануй українську книгу», «Нова красзнавча література», «Дегустація літературних новинок», «Мандруємо світами із друзями-книжками», «Сучасна література», «Кожному користувачеві свою книгу»; Дні періодики : «Періодика – вікно в світ», «Про чудову пресу на всі інтереси», «Навколо світу з періодичними виданнями», «Хвилями інформаційного океану».

З метою ознайомлення з бібліотеками та їх роботою, пошуковим апаратом, працівниками проводяться бесіди, консультації та використовуються різні методичні прийоми: огляди, практичні заняття, екскурсії, повідомлення, відеоуроки, презентації. Під час екскурсій до бібліотек проходять цікаві пізнавальні масові заходи, такі як: бібліотечний бульвар «Мандруємо сторінками нових книг», година спілкування «Відчуй радість читання», бібліофреш «Відкриваємо книгу разом», бібліотечна година «Скористайтесь послугами МБА» та ін.

Виставкова діяльність у бібліотеках Нетішинської міської ЦБС була і залишається важливою складовою бібліотечного

обслуговування. Для користувачів систематично оформляються книжково-ілюстративні виставки, тематичні полицьки, огляди, перегляди літератури до знаменних і пам'ятних дат, які привертають увагу своєю оригінальністю, креативністю, ілюстраціями та новими книгами.

У книгозбірнях здійснюється обслуговування користувачів краєзнавчого напрямку. У міських бібліотеках діють краєзнавчі куточки та тематичні виставки про місто та регіон. Щорічно користувачам складається «Календар знаменних і пам'ятних дат м. Нетішин» та інформаційні списки «Нова краєзнавча література».

Переважає більшість масових заходів у бібліотеках та за їх межами розрахована на залучення до читання й творчості молоді та дітей. Перевага надається розкриттю невідомих сторінок української історії, донесенню до користувачів усього розмаїття української літератури, звичаїв, традицій, обрядів нашого народу.

Одним із бібліотечних пріоритетів у роботі є створення умов для підвищення престижу читання, формування у людей смаку на якісну літературу. За останні роки в країні з'явилося багато нових авторів, цікавих книжок, тож потрібно, щоб люди про них знали, говорили та читали.

Для популяризації читання неможливо обійтись без співпраці з тими, хто створює літературу – з письменниками. У стінах центральної міської бібліотеки проходять презентації книг як місцевих поетів, письменників, так і всеукраїнських, таких як: Брати Капранови з книгою «Забудь-річка», Макс Кідрук з презентацією своєї чергової книги «Не озирайся і мовчи» та ін.

Сьогодні міські бібліотеки прагнуть задовольнити потреби кожної конкретної особистості, враховуючи інтереси різних вікових категорій. У роботі з юнацтвом працівники намагаються відволікти їх від вуличних «пригод», залучити до бібліотечних акцій, флешмобів, клубів за інтересами дитячого та юнацького спрямування «Світлячок», «Правознавець». Проведення заходів у бібліотеках є змістовними та цікавими завдяки відеороликам, буктрейлерам, відеопрезентаціям, вікторинам, іграм, розвагам.

Працівники міських бібліотек проводять індивідуальне

бібліотечне обслуговування користувачів. Здійснюють задоволення інформаційних потреб, сприяють підвищенню рівня культури читання та інформаційної культури. Найбільш ефективними формами бібліотечного обслуговування у бібліотеках міської ЦБС є індивідуальна бесіда та інформування.

Зосередившись на найважливіших інформаційних потребах громади, бібліотеки визначили одним із пріоритетних напрямків роботи – надання інформаційно-консультативної допомоги конкретним групам громадян міста, молоді, людям похилого віку, безробітним, малозабезпеченим.

До проблем, що розв'язуються в місті, належить і співпраця з соціальним захистом населення, допомога ветеранам, пенсіонерам, самотнім людям. Для них у бібліотеках проводяться різноманітні заходи: вечір спілкування «Мої роки – моє багатство», бесіда-діалог «На перехресті долі», година духовності «Життєві історії», оформляються тематичні виставки і полиці: «Пільги та соціальний захист інвалідів», «Вік життю не завада», «Книжкова полиця наших прабабусь» та ін.

Бібліотеки міста перетворилися на інформаційні центри для місцевих громадян, пропонуючи поряд з традиційними інноваційні бібліотечні послуги з поширення просвітницьких, культурно-освітніх, галузевих знань. Вони є осередками взаємодії з органами місцевої влади, трансформуються в центри духовного спілкування й обміну думками (особливо для пенсіонерів, людей з обмеженими фізичними можливостями та ін. категорій), місце спілкування через скайп-мережу з рідними, друзями, близькими людьми, джерелом новин рідного краю, країни, світу та ін.

Бібліотеки системи співпрацюють з закладами культури, освіти, громадськими організаціями міста, міським центром зайнятості, управлінням соціального захисту населення, територіальним центром соціального обслуговування, міським управлінням юстиції, ЦНАП, пенсійним фондом та з іншими установами і закладами міста. Спеціалісти названих установ – часті гості в міських бібліотеках. Інформаційна співпраця бібліотек із владними структурами, закладами, громадськими організаціями міста полягає в наданні їм необхідних даних, у

забезпеченні «прозорості» рішень міської ради.

На базі міської бібліотеки № 4 працює громадська приймальня з надання безоплатної первинної правової допомоги для жителів садибної забудови міста. Безкоштовні консультації надають спеціалісти міського управління соціального захисту населення, відділу земельних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища Нетішинської міської ради, Нетішинського відділення поліції, депутати міської ради, які консультують громадян з різних питань: оформлення субсидій, матеріальної допомоги, пенсії одиноким, дітям війни, виділення земельних ділянок, приватизації землі, спірних питань та ін.

Сьогодні інноваційна діяльність бібліотек Нетішинської міської централізованої бібліотечної системи є одним з головних напрямків роботи. Основною метою інновацій є пошук, оцінка, створення та впровадження бібліотечних нововведень, що характеризуються абсолютною або відносною новизною, яка виходить за межі сталих традицій і виводить професійну діяльність на принципово покращений та якісно новий рівень.

Список використаних джерел :

1. **Ашаренкова Н.** Обслуговування користувачів з особливими потребами в публічних бібліотеках. Послуги, що стають реальністю для України / Н. Ашаренкова // Бібліотечна планета. – 2006. – № 1. – С. 7-11.

2. **Вергунов В.** Інноваційна діяльність – запорука успішного розвитку вітчизняних наукових сільськогосподарських бібліотек / В. Вергунов // Бібліотечний вісник. – 2014. – № 1. – С. 3-7.

3. **Інформаційний звіт бібліотек** Нетішинської міської ЦБС за 2017 рік / Нетішинська ЦМБ; уклад. Н. В. Будяківська. – Нетішин, 2017. – 65 с.

4. **Обслуговування користувачів у бібліотеках :** складові успіху [Електронний ресурс] : обласне соціологічне дослідження / Закарпатська обласна універсальна бібліотека ім. Федора Потушняка; уклад. В. Г. Лехцер. – Електрон. дані. – Ужгород, 2016. – Режим доступу : <http://biblioteka.uz.ua/>

content/files/biblioklas/на%20сайт.doc, вільний (дата звернення : 16.08.2018). – Назва з екрана. – Мова укр.

5. **Коваль О. А.** Розвиваємо традиційні та впроваджуємо інноваційні бібліотечні послуги і форми [Електронний ресурс] : стаття. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : http://library.vn.ua/Konf2017/text/2017_38.doc, вільний (дата звернення : 16.08.2018). – Назва з екрана. – Мова укр.

*Слободян О. Л., директор
Ярмолинецької ЦБС*

Бібліотека в системі соціалізації особистості та соціокультурного розвитку громади

Невід'ємною частиною соціокультурної діяльності бібліотек є організація та проведення масових заходів, приурочених визначним літературним, історичним, державним святкам. Здійснюючи соціокультурну діяльність, бібліотеки системи велику увагу приділяють формуванню та утворенню національної свідомості громадянського суспільства, вихованню у користувачів почуття патріотизму та гідності за свій народ.

З появою комп'ютерної техніки та вільного доступу до Інтернету з'явилися нові форми масової роботи, такі як: перегляди роликів у режимі онлайн, скайп-конференції, онлайн-консультації, Інтернет-довідки, віртуальні виставки, вебінари тощо. Працівниками Ярмолинецької централізованої бібліотечної системи постійно проводяться тренінги для людей похилого віку «Пошук необхідної інформації в мережі Інтернет», проходять безкоштовні курси комп'ютерної грамотності. Учасники зможуть оволодіти навичками користування комп'ютером, вдосконалити свої вміння.

У бібліотеках району використовуються різноманітні форми та методи популяризації літератури, а саме: книжкові виставки, виставка-діалог, перегляди літератури та періодичних видань, презентації книг та інше. У цьому році всі бібліотеки ЦБС оформили тематично-ілюстровані виставки до ювілейних

дат, визначених на державному рівні «Ювілейні дати року». Популяризуються й книги-ювіляри та письменники-ювіляри 2018 року. Постійно поповнюються постійно діючі виставки «Тобі – абітурієнте», «Все нове – для Вас», «Бібліотека і влада», «Скарбниця талантів землі Ярмолинецької», «Славна ти, земле Ярмолинецька» тощо.

У напрямку виховання патріотизму та громадянства, спільно з ветеранськими організаціями, школами, громадсько-політичним тижневиком «Вперед», відділом культури, територіальним центром, провели ряд заходів: в бібліотеці-філіалі с. Виноградівка відбулася зустріч з учасниками АТО та волонтерами. У бібліотеках-філіалах ЦБС проходили цикли заходів до Дня Соборності України; до 100-річчя бою під Крутами в ЦРБ відбувся вечір пам'яті «Ніколи не забути цих юних душ нескорений політ», в бібліотеках-філіалах: «Як нищили цвіт нації», «Янголи на білих крилах», «Пам'ятай Героїв Крут». До Дня вшанування учасників бойових дій на території інших держав проведено ряд заходів: «Юність обпалена війною», «Час і досі не загоїв рани», «Афганістан : подвиг, біль, пам'ять», «Сторінками Афганської війни», «Ціна чужої війни» та інші. Проводилися заходи до Дня пам'яті та примирення, присвячені пам'яті жертв Другої світової війни: урок патріотизму «Ніхто не забутий, ніщо не забуде», День пам'яті «Знов білим цвітом вкрилися сади і знов приходиться свято Перемоги», година пам'яті «Хай буде мир, хай більше не горить у пеклі війни твоє життя, людино», вечір пам'яті «Війні немає забуття», година пам'яті «Цей день ми приближали, як могли». До Дня скорботи проведено інформаційну годину «22 червня – День Скорботи», проект-обговорення «Прочитай книгу про війну», День скорботи «Пам'яті жертв війни», досє «Покличемо пам'ять у свідки».

Працівниками ЦБС спільно з відділом юстиції, органами внутрішніх справ, військкоматом, відділом економіки РДА, навчальними закладами проводиться активна соціокультурна робота з питань правового виховання молоді. Наприклад, в бібліотеці-філіалі с. Солобківці відбулася зустріч з інспектором відділу внутрішніх справ на тему «Закон, чому ми повинні його знати». До 22-ої річниці Конституції України проведено заходи:

правова година «Конституція України в моєму житті», година спілкування «Конституція – основний закон», День політичного інформування «Без Конституції немає правової держави», правова година «Конституція – паспорт держави». В центральній районній бібліотеці відбувся *День Європи* «В Європу з Україною в серці».

Спільно з навчальними закладами, редакцією газети «Вперед», громадськими організаціями, релігійними установами, ветеранським клубом «Паросток» ЦРБ та РДБ проводили заходи з відродження духовної культури. До року Слова Божого проведено ряд заходів: в бібліотеці-філіалі с. Солобківці відбулося засідання круглого столу «Як почути Слово Боже», в усіх бібліотеках оформлено виставки та тематичні полицки по даній темі. Також пройшли заходи до Міжнародного дня рідної мови. Усі бібліотеки провели цикли заходів до Різдва, Великодніх свят. Проведено ряд заходів до Дня Матері: родинна зустріч «Мама вічна і кохана», свято Матері «Ніхто не вічний тільки Мати», літературно-музична композиція «Рідна мати моя», святковий балаганчик «Серце мами завжди з нами», літературно-музичне свято «Коли співає мама на весні».

До Міжнародного Дня сім'ї – 15 травня, в Ярмолинецькій центральній районній бібліотеці пройшов круглий стіл «Щаслива родина – міцна Україна», який розкрив значення сім'ї для кожного із нас, для держави, про місце сім'ї в суспільстві, про сімейні цінності, пріоритети, про виховання дітей в родинах та збереження сімейних цінностей.

Не стоїть осторонь в бібліотечній системі пропаганда природничо-наукових та екологічних знань, якій приділяється багато уваги. Бібліотеки-філіали проводять цикли заходів «Екологія краю», «Вода – життя для людей», оформлено книжково-тематичні виставки «В долонях Всесвіту – Земля», день цікавих повідомлень «Смак живої води», літературний калейдоскоп «Природа наш дім». До дня Чорнобильської трагедії проведено вечір пам'яті «Поріс чорнобилем Чорнобиль», урок пам'яті «Дзвони Чорнобильського лиха», годину скорботи «Чорнобиль: трагедія, подвиг, пам'ять», вечір пам'яті «На Чорнобиль журавлі летіли...» тощо. Усі бібліотеки системи взяли участь у Всеукраїнському челенджі «#МиДіємо»,

відеороботи розміщені на Фейсбуці в групі «Ярмолинеччина бібліотечна. Група».

Основна тенденція останніх років – втрата виняткової ролі читання в житті суспільства. Без читання неможлива інтеграція особистості в національну культуру, що включає весь комплекс духовних, матеріальних, інтелектуальних рис, систем світогляду, традицій, що характеризують суспільство. Від рівня культурної компетентності громадян великою мірою залежать економіка, політика, національна безпека і конкурентоспроможність країни. В умовах інформаційної глобалізації ослаблення інтересу до читання – загальносвітова тенденція. Відбувається не тільки відчуження молоді від книги, падіння загальної книжкової культури, але й втрата національних традицій читання. Зростання числа «нечитачів», втрата інтересу до книги та читання у різних вікових та соціальних категорій вимагає пильної уваги. Основна мета підтримки читання – поширення серед громадськості позитивної думки про читання. Тож спільно з навчальними закладами, Будинком культури, школою мистецтв бібліотечні працівники району проводили заходи до Дня народження Т. Г. Шевченка: «Шевченко – батько Української нації», «Шевченко наш. Він для усіх століть», «Свою Україну любіть», «Слухайте голос безсмертний Тараса» та інші. Проведено заходи до 120-річчя від дня народження Сосюри В. М. «Душа моя поетична», «Ти мені не належиш серце».

В усіх бібліотеках проведено Тиждень дитячого читання, юні читачі взяли участь у обласному конкурсі «Лідер читання – 2018».

Книгозбірням потрібно відповідати вимогам часу і потребам громади. Бути корисними і цікавими населенню свого краю, стати більш відкритими і дружніми, запропонувати населенню нові послуги, подати нові ідеї громадській спільноті, залучити різні вікові категорії до співпраці на благо самих же людей – головне завдання бібліотек. Робота з громадою і на благо громади завжди пов'язана з краєзнавством. Тому бібліотекарі успішно співпрацюють з поетами, письменниками, митцями Ярмолинеччини. Проводяться презентації нових книг поетів і письменників. Проведено краєзнавчу годину

«Олександр Снігур – краєзнавець, журналіст, публіцист», краєзнавчий мікс «Наша історія літературними стежками».

В рамках клубу «Автограф» проходять літературні та поетичні зустрічі з літераторами нашого краю. Відбулася презентація збірки віршів Леоніда Незбжицького «Життя – немов натягнута струна», яку працівники центральної районної бібліотеки допомогли оформити та видрукувати в місцевій друкарні. Члени літературного клубу «Автограф» мали можливість зустрітись з талановитим письменником-фантастом, членом Національної спілки письменників України, учасником АТО – Артуром Закордонцем. Відбулась незвична зустріч – літературний дебют «*Формула успіху Віоліни Ситнік*» з талановитою письменницею та нашою землячкою. Також відбулась літературна зустріч з творчою людиною – *Тетяною Граб та* творчий вечір з відомою поетесою, художницею – Неонілою Яніцькою.

Соціокультурна діяльність бібліотек на сучасному етапі вирізняється різноманітністю застосування форм та засобів. У практиці здебільшого використовують форми індивідуальної та масової роботи з користувачами: виставкова діяльність, організація тематичних вечорів, зустрічі з діячами культури. Характерним є застосування розмаїття форм, у рамках вже згаданих форм це диспути, читацькі конференції, презентації книг за участю їх авторів, вечори запитань і відповідей, години цікавих повідомлень, поетичні колажі, бібліоінформини, екологічні ігри, виставкові проекти, спільна діяльність бібліотек із музеями, архівами, видавництвами, краєзнавча діяльність, вебінари, літературні бібліоквести, буккросинги, флешмоби тощо. До блоку цих форм часто включають і зв'язки з громадськістю та рекламування бібліотеки. Проте за всіх умов ефективність соціокультурної діяльності бібліотек можлива за умови цілеспрямованої роботи з формування і розкриття (популяризації) бібліотечних фондів.

Список використаних джерел :

Соціокультурна діяльність бібліотек [Електронний ресурс] // Українська бібліотечна енциклопедія. – Електрон.

дані. – Режим доступу : <http://ube.nplu.org/article/> – Назва з екрана.

*Маковська В. В., заступник директора
з наукової роботи та інформатизації
Хмельницької ОУНБ*

Корпоративна діяльність публічних бібліотек – основа формування інформаційного суспільства

На сьогодні в бібліотечному просторі досить активно поширюється мережеве співробітництво. Найбільш поширеними формами такого співробітництва є об'єднання бібліотек у корпорації для формування зведених електронних каталогів та електронних бібліотек. В основу діяльності бібліотечних корпорацій покладено спільні інтереси бібліотек різних типів і форм власності. Завдяки такій співпраці з'являється можливість забезпечити користувачів новими видами інформаційних продуктів та послуг за допомогою об'єднання інформаційних ресурсів бібліотек.

Вже існує чимало реалізованих проектів державного та регіонального значення, що забезпечують віртуальну інтеграцію інформаційних ресурсів із багатьох джерел, проте кожен із них має свою специфіку. Тут є як спільні, так і відмінні риси у способах надання доступу до інформації, використанні стандартів опису метаданих електронних колекцій, у формуванні користувацького інтерфейсу тощо.

Обласна наукова бібліотека має великий досвід роботи у різнопланових корпоративних проектах.

У 2010 році бібліотека стала учасником проекту державного значення, який ініціювала НБ імені Ярослава Мудрого за підтримки Міністерства культури України, – створення електронної бібліотеки «Культура України». Він є актуальним з огляду інтеграції культури народів України в європейській і світовий інформаційний простір та забезпечує рівну можливість безкоштовного доступу користувачів до надбань української

культури та мистецтва за допомогою Інтернету [2].

Учасники проекту об'єднують свої ресурси в єдиному технологічному середовищі шляхом надання повних текстів оцифрованих видань відповідно до профілю комплектування, визначених форматів, технічних та уніфікованих вимог до контенту зручною. В даному випадку нами використовуються цифрові образи документів у PDF, TIF та JPEG форматах, файл бібліографічного запису – у форматі MARC; зміст документа та анотації (українською, російською, англійською мовами) подаються у форматі TXT. Критеріями відбору документів для оцифрування є: стан їхньої збереженості; наукова, суспільна та історико-культурна цінність; відповідність тематиці профілю комплектування.

Бібліотека має у своїх фондах велику кількість рідкісних і цінних документів, доступ користувачів до яких обмежено через незадовільний фізичний стан цих видань. Створення їхніх цифрових копій є одним із можливих варіантів збереження цих документів та надання вільного доступу до них через мережу Інтернет усім бажаючим. Бібліотекою опрацьовано та розміщено в електронній бібліотеці 14 документів.

З 2004 року бібліотека є учасником Центрально-українського кооперативного каталогу (ЦУКК). Це добровільне об'єднання бібліотек з метою спільної одноразової наукової обробки періодичних видань та подальшого їх відображення у власних електронних каталогах.

В основу даної бібліотечної кооперації покладені колективні інтереси бібліотек різних типів і форм власності, що розміщені в різних регіонах України. Наразі учасниками ЦУКК є 13 бібліотек, серед яких, – 7 обласних, 5 бібліотек університетів та одна ЦБС.

Проект реалізовується на таких загальних принципах:

√ кожний учасник ЦУКК, котрий вносить свою частину бібліографічних даних до Кооперативного каталогу отримує дані, що введені іншими учасниками проекту;

√ вхід до бази даних каталогу та отримання даних можливе лише для учасників проекту;

√ дотримання параметрів записів, що пропонуються модераторами ЦУКК;

√ обмін даними відбувається через файли ISO-2709 у стандарті UNIMARC (UKRMARK);

√ модерування ЦУКК здійснює ОУНБ ім. Д. І. Чижевського м. Кропивницький.

До кооперативного банку даних входять бібліографічні описи статей із 103 найменувань українських журналів. Кожна бібліотека відповідає за аналітичний опис тільки 8 журналів [6]. Обмінюючись записами, бібліотекарі вчаться один в одного оформлення аналітичних описів, визначення предметних рубрик, ключових слів тощо. Така співпраця сприяє виробленню спільних поглядів на фахові проблеми.

За 13 років участі бібліотеки в корпоративному каталозі в ньому накопичено декілька десятків тисяч бібліографічних описів журнальних статей. В науковій бібліотеці це один із потужніших ресурсів української національної бібліографії журнальних статей в електронній формі.

До участі в регіональному проєкті Консорціум «Історична Волинь» бібліотека долучилася в 2007 році.

Метою проєкту «Історична Волинь» є створення бібліографічної бази даних (ББД) та електронної бази даних (ЕБД) повнотекстових документів, праць істориків-краєзнавців, вчених, які відображають відомості про історичну Волинь, надання широкого доступу до неї через мережу Інтернет з залученням джерельної бази обласних універсальних наукових бібліотек міст Житомира, Луцька, Рівного, Тернополя, Хмельницького, обласних краєзнавчих музеїв та обласних архівів на засадах корпоративної діяльності працівників цих установ, доступ до яких створено на однойменному сайті «Історична Волинь» (<http://istvolyn.info>) [3].

Історична Волинь у даному проєкті розглядається як частина території, яка охоплює адміністративно-територіальну одиницю колишньої Волинської губернії (1707 р.) і нинішніх Волинської, Рівненської, Житомирської, частини Тернопільської, Хмельницької областей, території Білорусії (Брестська обл.) і Польщі.

Відповідальними працівниками бібліотеки здійснюється надання інформації до корпоративної бази в Рівненську обласну універсальну наукову бібліотеку. Доступ до баз даних сайту

«Історична Волинь», що вміщує джерела здійснюється через банер на сайті бібліотеки.

Корпоративний проект «Пам'ять Поділля» зніційований обласною бібліотекою має на меті зібрати та упорядкувати інформацію про джерела, які вміщують інформацію про розвиток Хмельницького регіону до 1940 року; перевести на цифрові носії видання, які потребують консервації та реставрації; створити ЕБД та широкий доступ до неї. Учасники проекту: Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека, Кам'янець-Подільська центральна міська бібліотека, Державний архів у Хмельницькій області, обласний літературний музей, обласний краєзнавчий музей, Державний історико-архітектурний заповідник «Межибіж».

В рамках проекту робота з виявлення та вивчення книжкових пам'яток проводиться в процесі поточного комплектування та в ході проведення додаткової експертизи. На разі проведено в електронний формат бібліографічний покажчик літератури і публікацій з історії Подільського краю з давніх часів, видано бібліографічний покажчик «Бібліотечний раритет Хмельниччини». Для поповнення електронного страхового фонду цінних та рідкісних документів, виданих до 1917 року, оцифровано 34 видання. Створено повнотекстову тематичну електронну бібліотеку, в якій розміщено 227 видань.

Унікальним для бібліотек та користувачів є фонди краєзнавчих документів. ОУНБ спільно з публічними бібліотеками області формує зведений електронний краєзнавчий каталог (ЗЕKK). Особливістю каталогу є те, що він включає бібліографічні описи книг, статей із збірників, періодичних видань, інших видів документів краєзнавчого змісту незалежно від місця їх видання. Вироблено схему взаємодії та обміну інформацією між членами корпорації, відповідно до якої кожна бібліотека-учасниця надсилає до ОУНБ бібліографічні описи статей з місцевих періодичних видань, які виходять в районі, місті. Після редагування записи імпортуються в краєзнавчу базу даних.

Передача бібліографічних описів з періодичних видань в обласну наукову бібліотеку здійснюється кожним учасником за допомогою електронної пошти. Бібліограф виконує функції

редактора, перевіряє, корегує бібліографічні описи. При необхідності описи повертаються бібліотеці на доопрацювання, пояснюючи допущені помилки. Формування електронних каталогів, регіональний аналітичний розпис статей періодичних видань в рамках корпорації поставили перед її учасниками вимоги щодо дотримання існуючих стандартів бібліографічних описів, правил заповнення полів обміну бази даних. Це є особливо важливим для центральних районних, міських бібліотек, які не мають досвіду створення електронних каталогів. Для них участь в об'єднанні є школою професійної майстерності, можливістю оперативного отримати кваліфіковану допомогу з професійних питань.

Великим попитом у читачів користується Каталог назв періодичних видань, які передплачують бібліотеки області, який обласна бібліотека готує з 1990 року у друкованому варіанті. У 2004 році було прийнято рішення «Про підготовку зведеного електронного каталогу періодичних видань, які передплачують бібліотеки області», на сайті він розміщується з 2006 року.

Одним з найбільш складних процесів є приєднання до корпорації нових членів – центральних районних, міських бібліотек, які не мають достатніх знань та можливостей для виконання вже прийнятих в об'єднанні правил. Це вимагає додаткової роботи з новими членами для їх психологічної адаптації та професійної підготовки. Тому навчання працівників бібліотек є одним з найважливіших складових успішної взаємодії корпорації. Адже від рівня підготовки бібліотечних працівників, їх відповідальності залежить якість роботи всієї системної роботи.

При обласній науковій бібліотеці працює Регіональний тренінговий центр, який об'єднує кадровий потенціал головних функціональних відділів та підрозділів: комплектування і систематизації документів, наукової інформації та бібліографічної роботи, відділу науково-методичної роботи та інновацій, відділу інформаційних технологій та електронних ресурсів.

Система навчання різних категорій працівників: каталогізаторів, методистів, працівників, які супроводжують і підтримують програмно-технічні комплекси, включає семінари-практикуми, тренінги, стажування, вебінари. Головне завдання –

не просто навчити працівника чітко і вчасно виконувати всі процеси роботи при створенні електронного каталогу, але і усвідомити ті завдання і цілі, які стоять перед об'єднанням. При необхідності надається консультативна і практична допомога членам корпорації під час виїздів на місце, здебільшого це питання адаптації програмного забезпечення.

Список використаних джерел :

1. **Браславська І.** Досвід організації і створення інформаційних ресурсів у корпорації «Придніпровський корпоративний каталог» / І. Брацлавська // Бібл. форум: історія, теорія і практика. – 2017. – № 1. – С.14-16.

2. **Електронна бібліотека «Культура України»** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://elib.nplu.org/>. – Назва з екрана.

3. **Консорціум «Історична Волинь»** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://istvolyn.info/>. – Назва з екрана.

4. **Кунанець Н.** Європейський досвід створення консолідованих інформаційних ресурсів / Н. Кунанець, Г. Липак // Бібл. вісник. – 2016. – № 6. – С. 15-20.

5. **Половинчак Ю.** Бібліотечні об'єднання як чинник формування єдиного бібліотечного простору / Ю.Половинчак // Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2014. – Вип. 39. – С. 58-66.

6. **Центрально-Український Кооперативний каталог** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.kr.ua/suss/>. – Назва з екрана.

*Грудецька Т. В., завідувача відділом
науково-методичної роботи та інновацій
у бібліотечній справі Хмельницької ОУНБ*

Науково-методична діяльність Хмельницької ОУНБ як головного центру з підвищення кваліфікації бібліотечних працівників області

В умовах сьогодення, коли активно впроваджуються інформаційні технології, бібліотеки зазнають суттєвих змін. Реформи у бібліотеках стають можливими завдяки науково-методичній діяльності. Методична робота, по суті, є мистецтвом управління організаційними та технологічними процесами публічної бібліотеки, що базується на вивченні й аналізі її діяльності на підставі статистичних показників, планів роботи та звітів. Ретельний аналіз діяльності дає змогу якнайповніше проаналізувати роботу бібліотеки, надати їй оцінку, розробити стратегічний план її подальшого розвитку [1, с. 28-29].

Науково-методична робота залишається одним із пріоритетних напрямків діяльності Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки, першочерговим завданням якого є надання методичної, консультаційної, практичної допомоги, проведення заходів з підвищення фахового рівня бібліотечних працівників публічних бібліотек області, вивчення сучасного стану та прогнозування розвитку бібліотечної справи регіону, запровадження інноваційного досвіду в практику роботи, поширення кращого досвіду бібліотек в Інтернет-середовищі.

Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека – головний науково-методичний центр для бібліотек усіх систем і відомств на території області. На кожного провідного фахівця наукової бібліотеки покладені методичні функції проведення заходів з підвищення кваліфікації, аналізу та стану діяльності бібліотек за своїм напрямком. Крім того, завідувачі відділами, секторами, головні бібліотекарі закріплені за районами в ролі кураторів. Куратори вирішують консультативні питання, надають практичну допомогу, здійснюють аналітичну діяльність

закріпленого за ним району, міста.

За останні роки сталися великі зміни, пов'язані з широким використанням новітніх інформаційних технологій. Бібліотека перетворилася на сучасний інформаційний центр з інтегрованою автоматизованою технологією виконання бібліотечних процесів. У зв'язку з швидкою модернізацією бібліотечної техніки та технологій, зміною інформаційних запитів, появою нових видів документів бібліотека як ніколи потребує кваліфікованих кадрів. Саме тому, пріоритетним завданням методичної служби є підвищення кваліфікації працівників.

Робота з підвищення кваліфікації потребує удосконалення системи з урахуванням впровадження інформаційних технологій у процеси роботи, використання інтерактивних форм навчання та повинна мати системний характер, в якій всі форми і методи перебували б у таких співвідношеннях, які фіксують заздалегідь визначені властивості і результати.

Основою системи підвищення кваліфікації складає сукупність взаємопов'язаних форм навчання, які організуються для всіх категорій бібліотечних працівників і проводяться в послідовності та з певною періодичністю. Форми навчань та їх тематика визначаються за результатами опитування директорів та методистів центральних бібліотек.

Науковою бібліотекою розроблена довгострокова цільова програма підвищення кваліфікації бібліотечних працівників, обласна програма «Обласна бібліотека – бібліотекам села». В рамках програми проводяться тренінг-семінари, зональні семінари-практикуми, тренінги, майстер-класи, дні обласної бібліотеки, бібліодні. Однією з найбільш розповсюджених традиційних форм підвищення кваліфікації залишаються семінари та семінари-практикуми. Більш змістовною формою підвищення кваліфікації є науково-практичні конференції, які щорічно проводяться в рамках відзначення Всеукраїнського дня бібліотек. Участь у конференції працівників публічних бібліотек дозволяє проявити уміння аналізувати та представити свій досвід. Крім використання традиційних форм підвищення кваліфікації постійно ведеться пошук сучасних ефективних форм. Освоєння нових інформаційних технологій дозволяє проводити онлайн-навчання: інформаційні вебінари, веб-

майстер-класи, онлайн семінари-практикуми, практикуми в онлайн-режимі. Новою формою занять в системі підвищення кваліфікації є скайп-години професійного спілкування. Під час проведення такого заходу піднімаються актуальні проблеми з бібліотечної справи та методи їх вирішення [3].

З метою вдосконалення професійної компетентності фахівців методичних служб області, обміну досвідом роботи, відділом науково-методичної роботи та інновацій у бібліотечній справі організовано онлайн-клуб «Сучасний методист». Метою онлайн-клубу є підвищення професійної компетентності, розвиток професійного спілкування між методистами області, обмін досвідом та ідеями, обговорення актуальних бібліотечних проблем, висловлення власної точки зору на форумі клубу, консультування з різних питань щодо бібліотечної діяльності. Завдяки об'єднанню методичні фахівці користуються веб-сторінкою онлайн-клубу, мають доступ до матеріалів консультаційного характеру (презентації, відеоматеріали тощо) для подальшого використання при проведенні власних методичних заходів районного, міського рівня для бібліотекарів. На сайті бібліотеки в розділі «Бібліотекаря» створено інформаційну сторінку клубу [2].

Задля розвитку творчого потенціалу фахівців бібліотек проводяться конкурси професійної майстерності, які стимулюють професійне зростання, творчу активність бібліотекаря, підвищення іміджу бібліотеки: професійні конкурси для працівників – «Найкреативніший керівник», «Кращий методичний центр бібліотеки»; обласні огляд-конкурси серед публічних бібліотек області – обласний конкурс бібліотек з національно-патріотичного виховання громадян «Україна починається з тебе», серед сільських бібліотек з метою вивчення досвіду роботи бібліотек області з обслуговування місцевих громад – «Бібліотека на службі громади», «Кращий красназавчий посібник», «Краще використання бібліотечних ресурсів для поширення практик електронного урядування». У 2018 році відбувся конкурс серед працівників сільських бібліотек «Успішна бібліотека – дієва громада», учасники якого представили найкращі здобутки роботи бібліотеки, налагодження партнерських зв'язків із місцевою громадою та владою,

проектну діяльність, залучення позабюджетного фінансування. Кращі інноваційні впровадження в роботі представляються на обласних ярмарках соціальних ініціатив [4, с. 120-124].

Досвід показує, що найбільш ефективним методичний вплив є на місцях, тому що спеціалісти методичного центру мають змогу оцінити та визначити справжній стан справ в конкретній бібліотеці та намітити шляхи покращення діяльності. Тому регулярними є виїзди у райони області, де діяльність бібліотечних закладів вивчається комплексно чи тематично, надається практична та консультативна допомога.

Важливим аспектом методичної роботи є аналітико-прогностична діяльність, що найбільше проявляється під час аналізування діяльності бібліотек області в рамках складання щорічної державної статистичної звітності. Під час аналізування спеціалістами наукової бібліотеки не тільки виявляються недоліки в роботі, а й вивчаються проблеми та особливості окремої бібліотеки чи району, міста, громади в цілому. В цьому плані особливо актуального значення набула бібліотечна статистика, адже саме вона дає можливість побачити діяльність бібліотек в динаміці. Сьогодні в бібліотечній сфері є певні зрушення завдяки впровадженню Електронної системи моніторингу базової мережі публічних бібліотек України (ЕСМаР) [наказ Міністерства культури України № 780 від 02.10.2015 р. «Про впровадження Електронного моніторингу базової мережі публічних бібліотек» (із змінами відповідно до наказу Міністерства культури України № 198 від 01.04.2016 р. «Про внесення змін до наказу Міністерства культури України від 02.10.2015 р. № 780»)].

Електронна система моніторингу мережі публічних бібліотек України (ЕСМаР) – це база даних, яка містить усю інформацію про публічні бібліотеки України, їхні характеристики та показники діяльності. Перелік показників розширено у відповідності до нових послуг, які надають сучасні бібліотеки. Наразі в системі знаходиться статистична інформація за 2014-2017 роки, що дає можливість оцінити якість роботи бібліотеки, порівняти дані за попередні роки, звернути увагу на покращення діяльності. Впровадження системи передбачало навчання бібліотечних працівників. На базі регіонального тренінгового

центру проведено ряд тренінгів, під час яких бібліотекарі навчилися заповнювати та надсилати дані. Наразі робота по удосконаленню знань з використання системи триває, адже особливу увагу слід звернути на обробку даних, моніторинг та аналізування роботи.

Щорічно результати аналізування відображаються в аналітико-статистичному виданні «Аналіз діяльності бібліотек Хмельницької області», де поряд з текстовим аналізом розміщено статистичні таблиці, що характеризують діяльність бібліотечних систем області по всіх показниках і дають змогу оцінити та покращити стан справ у своїх бібліотеках.

Позитивну роль у підвищенні кваліфікації кадрів відіграє видавнича діяльність. Відділом науково-методичної роботи та інновацій у бібліотечній справі до друку готуються методичні поради, рекомендації, інформаційні листи, практичні інструкції, видання з досвіду роботи, аналізи діяльності. Повні тексти видань розміщуються в електронному вигляді на сайті Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки в розділі «Бібліотекарю» (<http://www.ounb.km.ua/biblio/method.vidan.php>).

Працівниками науково-методичного відділу вивчається та узагальнюється цікавий досвід роботи бібліотек області, щоквартально виходить інформаційний онлайн бюлетень «БібліоЖиття Хмельниччини».

Підсумовуючи, необхідно відзначити важливість науково-методичної роботи бібліотек, особливо зараз, коли триває процес децентралізації. Особливу увагу слід приділяти підвищенню фахового рівня працівників, адже саме від нього залежатиме і планування роботи, аналізування, моніторинг діяльності, якісне обслуговування користувачів, імідж бібліотеки в цілому.

Список використаних джерел :

1. **Грудецька Т.** Система підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців як успішна складова діяльності методичного центру обласної бібліотеки // Методична служба : індикатор та імпульс інноваційної культури в умовах децентралізації :

матеріали VI Всеукр. шк. методиста, 27-30 листоп. 2017 р. / М-во культури України, Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого : уклад Т. Богущ. – Київ, 2018. – С. 120-124.

2. **Методична діяльність.** Підвищення кваліфікації [Електронний ресурс] : офіційний сайт Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки. – Режим доступу: http://www.ounb.km.ua/biblio/skill_up/index.php. – Назва з екрана.

3. **Онлайн-клуб** «Сучасний методист» [Електронний ресурс] : офіційний сайт Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки. – Режим доступу: http://www.ounb.km.ua/biblio/club_about.php. – Назва з екрана.

4. **Сафонова Т.** Науково-методична діяльність у бібліотечній сфері: основні напрямки та тенденції // Вісн. Кн. палати. – 2018. – № 6. – С. 28-31.

*Лавренчук І. О., завідувача відділом формування,
наукового опрацювання фондів
Хмельницької ОУНБ*

Особливості формування фондів Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки

Сучасна бібліотека – це великий світ соціальних комунікацій для людей, об'єднаних пошуком знань. Ефективність роботи бібліотеки залежить від професійно сформованого бібліотечного фонду.

Комплектування бібліотек є одним із головних завдань створення їх інформаційно-бібліографічної системи. Фонд Хмельницької ОУНБ універсальний за змістом. Основною метою формування фонду є відповідність його тематики та складу, що відповідає запитам користувачів.

Структура фонду – це:

- сукупність процесів моделювання бібліотечного фонду, що відповідає структурі бібліотеки (пріоритетне комплектування науковими виданнями, монографіями, навчальними підручниками, довідковими виданнями, сучасною українською

літературою та ін.);

- аналіз книжкового ринку;
- аргументований відбір необхідної літератури.

Моделювання фонду на сьогоднішній день змінюється завдяки впровадженню змін та використанню бібліотеками комп'ютерних технологій майже в усіх бібліотечних процесах. Отож і працівники відділу формування, опрацювання бібліотечних фондів активно використовують автоматизовані технології та Інтернет у діяльності свого відділу. Технологія формування фонду оптимізує процеси роботи та дозволяє своєчасно й повноцінно задовольнити потреби користувача, раціонально використовувати фінансові асигнування на придбання видань у фонд та значно скоротити час на всі процеси обробки документів, починаючи від замовлення і закінчуючи їх списанням, вести статистичний і індивідуальний облік документів та їх звітність.

Основний напрямок формування фонду – це повноцінний та систематичний відбір до бібліотеки нових українських та зарубіжних документів з усіх галузей знань та на різних носіях інформації; доукомплектування фондів цінними науковими, історико-культурними виданнями попередніх років видання, краєзнавчими документами.

На сьогодні комплектування фондів наукової бібліотеки проходить більш доступно. Завдяки мережі Інтернет є можливість краще знайомитися з книжковим ринком, отримувати оперативну інформацію про нові видання. Також ефективним методом комплектування є регулярне надходження на електронну адресу бібліотеки електронних прайс-листів, рекламних буклетів та інформаційних повідомлень про новинки книговидання. Відділ співпрацює напряму з багатьма видавництвами: ТОВ «Центр навчальної літератури», Видавничий дім «Кондор», Корпорація «Ранок», ТОВ «Видавництво «Знання»», «Право», «Патерик», «Ліра-К», «Книги ХХІ ст.», «КЛЮ», Навчальна книга «Богдан», «Академія», «Академвидав», «Зелений пес», «Медобори-2006», «Клуб сімейного дозвілля» та ін.

Місцевий контрольний примірник – один із шляхів

підвищення ефективності процесу формування фондів бібліотеки. Зміни в соціально-економічному житті країни, що постійно тривають, призвели до підвищення ролі місцевого обов'язкового примірника як найбільш стабільного джерела поповнення фонду. Поповнення фондів, на правах обов'язкового примірника, авторефератів та докторських і кандидатських дисертацій, а також авторефератів, надісланих з інших наукових установ України, є додатковим джерелом поповнення наукового фонду.

Важливо те, що ми займаємося книгообміном з іншими бібліотеками, проте, вони складають незначний відсоток від загального обсягу нових надходжень, але завдяки таким джерелам комплектування, бібліотека має можливість отримувати малотиражну літературу, що не надходить у продаж, а також сучасну художню літературу.

Важливу роль у формуванні бібліотечних фондів відіграють видання, що надходять за Державними програмами. Багато років поспіль ми маємо унікальну можливість поповнювати фонди соціально-важливою україномовною літературою, яка сприяє якісному задоволенню читацького попиту та складає велику частину надходжень.

Ще одним джерелом комплектування є співпраця з установами та організаціями: Інститутом проблем виховання НАПН України, Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України, Національною академією педагогічних наук України, Інститутом обдарованої дитини, Інститутом педагогічної освіти, Інститутом проблем національної безпеки, Інститутом зовнішньої політики, Львівським обласним осередком ВГО «Українська спілка інвалідів – УСІ». Від них надходять методичні та навчальні посібники й рекомендації.

Передплата періодичних видань здійснюється бібліотекою на півріччя та складає близько 260 назв видань. Усі відомості про періодичні видання, реєстрацію номерів та наповнення аналітичними описами статей вносимо до повномережевої АБІС ІРБІС 64, яка дає розгорнутий мережевий пошук. Щороку бібліотека готує зведений каталог періодичних видань Хмельницької області, до якого входять дані 17-ти бібліотек-учасників.

З розвитком інтернет-технологій та вільним доступом користувачів до електронних наукових журналів та повнотекстових баз даних зменшилась потреба у передплаті їх друкованих аналогів, внаслідок чого відбувається поступове скорочення обсягів передплаченої друкованої продукції.

Останні декілька років відчувається потреба громадян у самоосвіті, самовдосконаленні, розвитку своєї особистості. Молодь цікавиться новинками сучасної української та світової літератури. Тому бібліотека відкрита та доступна для всіх – це безкоштовний центр інформації на різних носіях, центр науки, освіти, розвитку, самореалізації, культури і освіти. Це комфортний простір для спільної роботи та творчості.

Список використаних джерел :

1. **Басун Н. Ф.** Проблеми комплектування фондів вітчизняною літературою та деякі шляхи їх вирішення / Н. Ф. Басун // Наук. праці Нац. бібліотеки України ім. В. І. Вернадського / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України; редкол.: О. С. Онищенко. – Київ: НБУВ, 2003. – Вип. 11. – С. 575-579.

2. **Богуш Т.** Дослідження незадоволеного попиту в бібліотеках України / Т. Богуш // Бібліотека і книга в контексті часу : зб. наук. ст. – Київ, 2006. – С. 25-37.

3. **Лешнівська І.** Бібліотека і видавництва : нові часи, нові підходи / І. Лешнівська // Вісн. Кн. палати. – 2005. – № 12. – С. 30-31.

4. **Стрілець О.** Особливості формування бібліотечних фондів обласних бібліотек / О. Стрілець // Бібліотечний форум. – 2018. – № 2. – С. 12-15.

Інформаційні технології в обслуговуванні користувачів через службу МБА та ЕДД

У статті розкривається досвід Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки щодо впровадження в роботу МБА нової послуги ЕДД. Визначено перспективи подальшої діяльності з популяризації даної послуги з метою задоволення потреб віддалених користувачів.

Ключові слова: міжбібліотечний абонемент, послуга електронна доставка документів, традиційне й дистанційне бібліотечне обслуговування, електронні копії документів.

Метою статті є висвітлення досвіду щодо впровадження послуги електронної доставки документів (ЕДД) як сучасної технології обслуговування користувачів.

Швидкий процес інформатизації суспільства робить інформацію ключовим об'єктом у житті людини. Про важливість інформаційних правовідносин у всіх сферах життєдіяльності суспільства та держави свідчить робота з інформацією, а саме одержання, зберігання, використання та поширення. І бібліотеки як інформаційні центри, орієнтовані, в першу чергу, на споживача інформації, його потреби і запити, змінюють свої завдання і функції, а відтак змінюють традиційний зміст бібліотечної роботи, впроваджуючи у свою діяльність інформаційні технології.

Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека (далі ХОУНБ) як науково-методичний центр мережі публічних бібліотек області спрямовує свою діяльність на вдосконалення й покращення інструментів та механізмів задоволення інформаційних потреб і запитів читачів; на пошук нових форм, видів та методів інформаційного обслуговування, створення сучасних інформаційних продуктів і різновидів інформаційних послуг. Працівниками ХОУНБ розробляються теоретичні, методологічні та організаційні засади формування інформаційного простору користувачів. Для реалізації поставлених завдань

виконується комплекс заходів, зокрема розширення бібліотечних послуг, збирання відомостей про інформаційні потреби користувачів тощо.

Із розвитком в Україні інформаційного суспільства інформаційні ресурси та інноваційна діяльність відіграють головну роль у життєдіяльності людини.

Відповідно, сучасний користувач потребує оперативної та повноцінної інформації, швидкого, зручного, багатоаспектного доступу до документів з різних галузей знань.

Тому актуальним завданням для ХОУНБ є підвищення рівня якості послуг, розвиток дистанційних форм обслуговування, забезпечення насиченості інформаційних ресурсів на основі їх кооперації та інтеграції. І лише за таких умов бібліотека користуватиметься авторитетом у суспільстві. Використання інформаційних технологій дає змогу значно розширити межі традиційного бібліотечного обслуговування: створити умови надання якісно нового комплексу послуг для всіх категорій користувачів, зокрема й для віддалених, підвищити відвідуваність бібліотеки завдяки віртуальним читачам.

З цією метою працівниками сектору МБА та ЕДД було вивчено та узагальнено досвід щодо впровадження ЕДД (електронної доставки документів) у бібліотеках України, зокрема у Національній бібліотеці України ім. Ярослава Мудрого, Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського, Науковій бібліотеці ім. М. Максимовича КНУ ім. Т. Г. Шевченка, Херсонській ОУНБ ім. О. Гончара, Рівненській ОУНБ, Одеській ОУНБ ім. М. С. Грушевського, Харківській ДНБ ім. В. Г. Короленка тощо. Це дало змогу задовольнити інформаційні потреби віддалених користувачів та підвищити авторитет бібліотеки.

Обслуговування користувачів через службу МБА і ЕДД у бібліотеці здійснює сектор МБА та ЕДД при відділі абонементу – це саме та служба, що дає можливість використовувати фонди різних бібліотек та гарантувати виконання запитів користувачів у разі відсутності потрібних документів у фондах ХОУНБ.

В умовах зростання попиту на швидку інформацію традиційні способи її доставки є неактуальними. З метою

усунення цієї проблеми бібліотека впроваджує нові інформаційні технології, взявши курс на електронну доставку документів. ЕДД (електронна доставка документів) – це програмно-технологічний комплекс, що дає можливість оперативно здійснювати функції надання копій документів локальним і віддаленим користувачам як шляхом переведення традиційних видань в електронний вигляд за допомогою сканування, так і надаючи електронні копії видань, що зберігаються в повнотекстових базах даних [20, с. 410-411].

Короткий екскурс в історію. Вперше систему ЕДД було започатковано у бібліотеках США наприкінці 60-х років ХХ ст. У бібліотеках Європи ця система почала застосовуватися наприкінці 70-х. В Україні впровадження ЕДД почалось відносно недавно. У травні 2003 року було прийнято Закон № 851-ГУ «Про електронні документи та електронний документообіг». І вже сьогодні ЕДД є однією з широко використовуваних бібліотечних послуг.

Питання системи електронної доставки документів у бібліотеках досліджували сучасні бібліотечні фахівці, зокрема: В. А. Глухов [2-4], О. Л. Лаврик [13], Є. А. Єроніна [7], Є. В. Деметъєва [6], О. О. Ісаєнко [8-10], І. Красильникова [11, 12], О. Москаленко [15], Т. Розколупа [18] та ін. Дослідники, які вивчають розвиток ЕДД у бібліотеках, зазначають, що останнім часом ми є свідками змін парадигми бібліотечної діяльності, змін функціональних механізмів бібліотечних установ, оскільки відбувається формування нової стратегії доступу до інформаційних ресурсів незалежно від місця їх перебування. І книгозбірні шукають своє місце в сучасному глобальному середовищі. ЕДД, безперечно, є важливою складовою цієї стратегії [3, с. 142].

З початку 2015 року в ХОУНБ паралельно з традиційними технологіями обслуговування користувачів почалося впровадження в роботу МБА нової послуги – ЕДД, головне призначення якої – створення комфортних умов при отриманні інформації віддаленим користувачем. За допомогою ЕДД користувач має можливість користуватися послугами ХОУНБ незалежно від свого місця перебування.

Сучасний користувач потребує оперативного отримання

інформації, тому електронна доставка документів вважається одним із перспективних напрямів у діяльності бібліотеки із задоволення інформаційних потреб користувачів.

З метою з'ясування рівня задоволення інформаційних потреб користувачів у бібліотеці було проведено соціологічне дослідження, завдяки якому було визначено напрями вдосконалення інформаційно-бібліотечних послуг і характеристики формування інформаційних ресурсів на базі ХОУНБ. У процесі аналізу анкет було виявлено зацікавленість користувачів у швидкому отриманні інформації на будь-яких носіях і за допомогою будь-яких засобів доставки. І якщо в минулому виконання запитів користувачів за технологіями репродукування документів вирішували проблему забезпечення доступності бібліотечних фондів та їх збереження, то сьогодні завдяки ЕДД є можливість задовольняти запити віддалених користувачів, незважаючи на те, що видання залишаються в стінах бібліотеки.

Основні переваги ЕДД перед традиційним МБА:

- оперативність обслуговування локальних і віддалених користувачів завдяки стислим термінам доставки документів;
- можливість багаторазового використання електронної копії в разі повторних запитів на надання конкретних документів;
- можливість формування архівного масиву електронних копій як одного з сегментів середовища електронної бібліотеки (ЕБ), використання ЕДД як одного із шляхів формування ЕБ;
- перетворення ЕДД на важливу частину бібліотечного обслуговування на протигагу традиційній характеристиці МБА як додаткової послуги.

Послугу ЕДД можна вважати новим етапом у розвитку МБА, тому що останнім часом цей напрям обслуговування читачів з ряду причин (підвищення поштових тарифів, тривалість часу на виконання замовлень, обмеження терміну користування документами) втрачає свою актуальність. Як відомо, незважаючи на подібність технологій і технічних засобів, які використовуються в ЕДД, кожна книгозбірня розробляє та впроваджує власні механізми одержання запитів і транспортування файлів замовникам. Фахівцями сектору було напрацьовано такі організаційні документи:

- ✓ Положення про міжбібліотечний абонемент;
- ✓ Положення про електронну доставку документів;
- ✓ Інструкція про електронну доставку документів;
- ✓ Книга реєстрації замовлень через ЕДД.

Ці документи встановлюють порядок надання послуг через МБА з використанням ЕДД. Саме інструкція щодо ЕДД регламентує технологічний процес, визначає необхідні умови для забезпечення електронної доставки документів віддаленим користувачам.

Для того, щоб подати запит на отримання документа через сайт бібліотеки працівниками сектору було розроблено бланк-замовлення на МБА та ЕДД. Перевага такої форми обслуговування полягає в тому, що відправити замовлення можна у зручний час і з будь-якого місця, де є вихід в Інтернет. На жаль, програмно-технологічний комплекс ЕДД, який надавав би оперативний доступ користувачам до бібліотечних файлів відсутній, тому передача запитів здійснюється, виключно, електронною поштою.

Однак попри перераховані недоліки впровадження та використання в роботі сучасних технологій дає змогу реально скорочувати термін надання документів внутрішнім і віддаленим користувачам, розширювати спектр інформаційних послуг. Представлення ресурсів бібліотеки віддаленим користувачам через Інтернет, електронний каталог та бази даних на сайті сприяє зростанню попиту на послугу ЕДД. Так, за півроку ЕДД скористалося чимало читачів: було отримано близько 50 замовлень, які 100 % виконано. Для заохочення читачів користуватися послугою ЕДД працівники сектору пропонують сканування перших 5 сторінок безкоштовно. Але не можна не зазначити, що попит на цю послугу збільшився порівняно з 2017 роком. Проаналізувавши запити користувачів, працівники сектору зробили висновок, що 50 % з них – запити з питань краєзнавства, 23 % – з історії України, 20 % – з економіки, 7 % – з інших галузей знань. Послуга ЕДД приваблює не тільки різні категорії відвідувачів ХОУНБ, працівники сектору отримують замовлення з різних областей України. Необхідно зазначити, що під час надання читачам послуги ЕДД використовуються тільки власні фонди ХОУНБ.

Реклама пропонованих книгозбірнею послуг є запорукою їх ефективного використання. Тому інформацію про МБА й ЕДД розміщено на сайті бібліотеки, в читальних залах, на дошках оголошень, надруковано в буклетах. Про можливості та переваги цих сервісів також розповідається під час проведення масових заходів: екскурсій книгозбірнею, семінарів, круглих столів, виїзних виставок, презентацій книжкових виставок.

Підсумовуючи вищесказане, можемо стверджувати, що застосування сучасних інформаційних технологій позитивно впливає на ефективність використання ресурсів ХОУНБ, поліпшує якість обслуговування користувачів. Завдяки їм змінюється позиція бібліотеки й активізується її діяльність, переглядаються вимоги до бібліотечного сервісу, інформаційного забезпечення і, як наслідок, показників якості роботи. При цьому необхідну передумову й інформаційно-ресурсну базу для розвитку сервісів дистанційного обслуговування, зокрема ЕДД, становить електронна бібліотека. Умовою розвитку системи МБА й послуги ЕДД сьогодні є вміння адаптуватися до зміни умов інформаційного середовища. Організаційні та технологічні можливості названих сервісів містять у собі перспективу гнучкої перебудови процесу обслуговування користувачів і дають змогу перейти на якісно новий рівень роботи.

Список використаних джерел :

1. **Бондаренко В.** Формування й перспективи розвитку електронних форм дистанційного обслуговування користувачів сучасної бібліотеки / В.Бондаренко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2010. – Вип. 27. – С. 159-167.

2. **Глухов В. А.** Исследование, разработка и построение системы электронной доставки документов в библиотеке : автореф. дис. канд. техн. наук : специальность 05.25.05 «Информационные системы и процессы, правовые аспекты информатики» / В. Глухов // Ин-т науч. информ. по обществ. наукам РАН. – Новосибирск, 2000. – 18 с.

3. **Глухов В. А.** Развитие электронной доставки докумен-

тов в библиотеках России / В. А. Глухов, О. Лаврик // Библиотечно-информационное обеспечение в области социальных и гуманитарных наук на пороге XXI века : материалы науч. конф., Москва, 26 мая 1998 г. / РАН ИНИОН. – Москва, 1999. – С. 129-142.

4. **Глухов В. А.** Электронная доставка документов в России – быть или не быть еще в XX веке / В. А. Глухов, О. Л. Лаврик // Науч. и техн. б-ки. – 1998. – № 1. – С. 114-119.

5. **Гурбанова О.** Российская национальная библиотека как Федеральный центр МБА и ДД Российской Федерации / О. Гурбанова // Библ. дело. – 2013. – № 13. – С. 6-8.

6. **Дементьева Е. В.** Электронный межбиблиотечный абонемент – основа для равноправного информационного обмена в будущем и настоящем / Е. В. Дементьева // Науч. и техн. б-ки. – 2013. – № 4. – С. 92-97.

7. **Еронина Е. А.** Электронная доставка документов – ближайшая перспектива в развитии новых технологий ГПНТБ России / Е. А. Еронина // Науч. и техн. б-ки. – 1998. – № 1. – С. 120-122.

8. **Ісаєнко О.** Бібліотечне дистанційне обслуговування в Україні на сучасному етапі / О. Ісаєнко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2010. – Вип. 27. – С. 139-146.

9. **Ісаєнко О.** Комплексне інформаційне обслуговування віддалених користувачів НБУВ : концепція, регламентувальна документація / О. Ісаєнко, Н. Каліберда // Вісн. Кн. палати. – 2012. – № 11. – С. 16-20.

10. **Ісаєнко О. О.** Технологічна модель інформаційного обслуговування читачів сучасної бібліотеки / О. О. Ісаєнко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2008. – № 2. – С. 38-44.

11. **Красильникова И.** Межбиблиотечный абонемент и доставка в информационно-библиотечной системе Российской академии наук : дис. канд. наук : 05.25.03 / Красильникова Ирина Юрьевна ; Гос. публич. науч.-техн. б-ка СО РАН. – Новосибирск : [б. и.], 2006. – 340 л.

12. **Красильникова И.** Стратегия развития. Инновации в

деятельности межбиблиотечного абонементов и доставки документов / И. Красильникова // Библ. дело. – 2013. – № 13. – С. 11-14.

13. **Лаврик О. Л.** Электронная доставка документов : учебник / О. Л. Лаврик, В. А. Глухов. – Новосибирск : [б. и.], 2000. – 47 с.

14. **Лисицина Г. С.** Новые направления работы службы МБА и доставки документов ГПНТБ России / Г. С. Лисицина // Науч. и техн. б-ки. – 1996. – № 2. – С. 29-33.

15. **Москаленко О.** Розвиток нових технологій у Державній науково-технічній бібліотеці України / О. Москаленко // Бібл. планета. – 2009. – № 2. – С. 16-18.

16. **Рогова П. І.** Інформаційний простір держави та його розбудова освітянськими бібліотеками : стан та перспективи [Електронний ресурс] / П. І. Рогова // Роль освітянських бібліотек у формуванні інформаційного простору України : зб. наук. пр. / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: П. І. Рогова (голова), Л. М. Заліток (заст. голови) та ін.]. – Електрон. текст. дані. – Київ, 2012. – С. 16.

17. **Рогова П. І.** Інформаційні потреби в ресурсах психолого-педагогічної тематики як об'єкт наукового дослідження / П. І. Рогова, Я. О. Чепуренко // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 2. – С. 141-149.

18. **Розколупа Н.** Електронна доставка документів і авторське право / Н. Розколупа // Бібл. планета. – 2005. – № 4. – С. 19-21.

19. **Электронная доставка** документов – проблемы и решения (на примере ЦНСХБ) / М. А. Аветисова, Е. В. Крамчинов, В. И. Стеллецкий [и др.] // Науч. и техн. б-ки. – 2003. – № 4. – С. 78-86.

20. **Электронные документы** : создание и использование в публичных библиотеках : справочник / науч. ред. проф. Р. С. Гиляревский, проф. Г. Ф. Гордукалова. – СПб. : Профессия, 2007. – 664 с.

*Босюк Г. А., завідувача відділом
виробничої літератури;
Шмаль Т. А., завідувача сектором літератури
з питань сільського господарства
Хмельницької ОУНБ*

Роль публічної бібліотеки в процесі екологізації економіки

Загальновідомо, що виробнича діяльність людини безпосередньо впливає на навколишнє середовище і його стан чималою мірою визначається показниками ефективності економіки. Між рівнем забруднення довкілля та величиною економічних збитків існує пряма залежність. Отже, економізація навколишнього середовища й екологізація економіки – це два головні напрями діяльності держави та її економіко-екологічної політики на сучасному етапі розвитку.

Екологічна економіка – трансдисциплінарна галузь знань, що вивчає взаємозв'язок між екосистемами, соціальними спільнотами й економічними системами, а також умови, що забезпечують стійкий стан і прогресивний розвиток усіх трьох систем, формує екологічні знання з обґрунтованих пріоритетів соціально-економічного розвитку суспільства.

Під *екологізацією економіки* розуміється поступовий процес перетворення економіки, який здійснюється через систему організаційних заходів, інноваційних процесів, реструктуризацію сфери виробництва і споживчого попиту, технологічну конверсію, диверсифікацію виробництва, раціоналізацію природокористування, трансформацію природоохоронної діяльності, які реалізуються як на макро-, так і на мікроекономічних рівнях. За визначенням окремих учених економістів-екологів, екологізація визначається як об'єктивно зумовлений процес перетворення всієї суспільної праці, спрямований на збереження і розвиток суспільно-економічних функцій природи.

Сьгодні питання екологізації економіки України стає особливо актуальним – процеси деградації довкілля мають місце

практично в усіх регіонах нашої держави, а змінене людиною навколишнє природне середовище впливає на суспільство в зворотному напрямку. Насамперед, це пов'язано із стрімким зростанням техногенного навантаження на природне середовище, значним виснаженням природних ресурсів, щорічним збільшенням екологічних проблем і катастроф, зі збільшенням питомої ваги природно-експлуатуючих галузей.

Вихідною передумовою екологізації розвитку економіки є вдосконалення технологій основних виробничих процесів і природоохоронних заходів для підвищення їх екологічної активності. Цілком очевидно, що впровадження таких технологій значною мірою залежить від дієвості механізму еколого-економічного стимулювання, який передбачає сукупність засобів (заходів, методів, важелів) впливу на фінансовий стан економічних суб'єктів з метою орієнтації їх діяльності в екологічно сприятливому напрямку.

Процес екологізації поступовий і довготривалий. Значною мірою він залежить від екологічної свідомості людей, психологічного настрою, їх екологічної кваліфікації. Тому публічна бібліотека як найбільший інформаційний центр повинна задовольнити потребу громади в інформації з питань екологізації економіки.

Значна увага в Хмельницькій обласній універсальній науковій бібліотеці приділяється популяризації екологічних знань серед користувачів, дбайливого ставлення до природи та навколишнього середовища, питанням екологічного вирощування чистої продукції та здорового харчування. В організації даного напрямку роботи застосовуються різні форми: декади популяризації літератури, екологічні мандрівки, презентації книжкових виставок, огляди та перегляди літератури, Дні довкілля, Дні інформації, тематичні зустрічі з представниками екологічних служб тощо.

Для цього відділ виробничої літератури та сектор літератури з питань сільського господарства співпрацює з Департаментом екології та природних ресурсів, Навчально-методичним центром цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Хмельницької області, Хмельницьким молодіжним клубом розвитку, Хмельницьким обласним осередком Все-

української екологічної громадської організації «МАМА-86», еколого-натуралістичним центром, Клубом органічного землеробства «Садиба», навчальними закладами та громадськими організаціями.

Розробляються методичні поради, дайджести та консультації для бібліотек області за темами: «Популяризація літератури з основ безпеки життєдіяльності», «Економічна література в житті суспільства та шляхи її популяризації», «Економіка від простого до складного», «Українське село запрошує: поради тим, хто розпочинає бізнес у сільському туризмі», «Бібліотека, як банк ідей екотуризму» тощо.

З метою поліпшення екологічної ситуації в державі, формування нового природоохоронного менталітету бібліотека проводить просвітницьку діяльність та долучається до різноманітних всеукраїнських та обласних акцій еколого-економічного спрямування. Підтвердженням цього є проведення акції «Збережи довкілля» спільно з Департаментом екології та природних ресурсів Хмельницької обласної державної адміністрації, метою якої є безкоштовний збір від населення (фізичних осіб) відпрацьованих батарейок. Користувачам бібліотеки та місцевим мешканцям запропоновано використати батарейки не викидати на смітник, а принести до спеціального контейнера в бібліотеку, де розміщена актуальна довідкова інформація. Під час проведення Всесвітньої кампанії Година Землі фахівці та користувачі бібліотеки беруть участь в посадці дерев, кущів, квітників під девізом «Посади дерево».

Бібліотека долучилася до Всеукраїнського Інтернет челенджу (естафети) «Ми діємо», яка ініційована громадською організацією «Агенція сталого розвитку «АСТАР». Дана акція реалізовується до Дня дій та проводиться в рамках програм «Активуй енергію» і «Міста для життя» за підтримки міжнародної кліматичної організації 350.org.

Мета акції – розповісти про те, як організації працюють у напрямі протидії зміні клімату, енергоефективності та відновлюваних джерел енергії.

В рамках Всеукраїнської екологічної акції «Зробимо Україну чистою Разом!» проведено Дні інформації «Екоінновації як шлях до зеленої економіки», ««Сонячна»

бухгалтерія», «Що стоїть за еко-, біо-, органік- продуктами», «Економіка для всіх» з метою ознайомлення з літературою з питань екології, «зеленої» економіки та органічного виробництва продукції. Проведено Обласний форум Взаємодії, під час якого розглядалися екологічні проблеми Хмельниччини та методи їх вирішення, позиції громадських активістів та ініціативної молоді в сфері еколого-культурного розвитку міста, а також роль сфери бізнесу у вирішенні екологічних проблем та розвитку корпоративної соціальної відповідальності в сфері екології.

Бібліотекою презентовано книжково-ілюстративну виставку «Аграрний сектор і сільські території» для учасників наради з питань розвитку аграрного сектору економіки та сільських територій, на якій представлена література, яка розкриває основні аспекти розвитку агропромислового комплексу України, функціонування підприємств різних форм власності, механізми збереження трудового потенціалу у сільській місцевості та знайомить з нормативно-правовою базою у сфері земельних відносин.

Бібліотека багато уваги приділяє популяризації екологічних знань, формуванню екологічної культури у населення та вихованню громадянина, який здатний мислити екологічно та турбуватися про навколишнє середовище в якому він живе. З цією метою проводяться Тижні та уроки екології «Чиста вода для здоров'я світу», Дні довкілля «Як жити сьогодні, щоб мати шанс побачити завтра», уроки екологічної правди «Біоконверсія відходів заготівлі та переробки лісу в Україні», інформаційні години «Добре для довкілля – корисно для здоров'я», «Сертифікація органічного виробництва», Дні корисних порад «Цифри та факти для екологічного споживача», диспути «Харчове марнотратство чи екологічно відповідальне харчування», «Безпека в житті – життя у безпеці», тижні екологічного споживача «Екологія в тарілці», екологічні години ««Зелена економіка» як сучасний феномен», Дні економіки «Глобальні проблеми людства та шляхи їх розв'язання», круглі столи «Світ, який не повинен загинути», «Людина і довкілля: сучасний аспект», «Екологічно чисті продукти харчування», години екосвідомості «Батарейкам – утилізація», уроки-реквієм

«Чорнобиль. Трагедія. Пам'ять», «Дзвони Чорнобиля», «Чорнобиль – наш вічний біль» тощо.

Організуються цикли презентацій книжкових виставок та переглядів літератури за темами: «Чисте довкілля – наше майбутнє», «Поводження з відходами в Україні», «Екосередовище і сучасність», «Біорізноманіття України», «Зелені легені планети Земля», «Життєдіяльність людини та довкілля», «Еко-книга, створена книговидавцями Хмельниччини», «Вода для життя», «Земля в руках людини», «Джерела альтернативної енергії в Україні», «Енергетика сьогодні: проблеми і надії», «Екологічна енциклопедія», «Чорнобиль: від мирного атому до катастрофи», «Енергозбереження. Від виживання до розвитку», «Аграрна політика і реформування», «Стратегія розвитку економіки України», «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», де представляється література з питань взаємодії суспільства і природи, про світову екологічну кризу та її наслідки для людства, необхідність дбайливого ставлення до природи тощо.

Підготовлено віртуальні виставки на веб-сайт бібліотеки за темами: «Інвестиції в економіку України», «Поводження з відходами в Україні: законодавство, економіка, технології», «Органічне землеробство: крок за кроком», «Аншлаг на грядці та в саду». Проведено веб-конференцію з редактором газети «До Землі з любов'ю»; екологічний урок «Право на екологічно чистий світ», приурочений до Дня довкілля; екологічний бумеранг «Екологія в побуті» до Всесвітнього дня Землі; екологічну вікторину «Твій екологічний слід у природі»; Бліц-інфо «Сучасні екологічні проблеми Хмельниччини»; воркшоп «Екологія в побуті», «Як організувати свій побут так, щоб він не шкодив довкіллю?».

Мета екологічних заходів – формування екологічної свідомості користувачів шляхом популяризації знань про стан природного середовища, підвищення рівня екологічної освіти та культури громадян, усвідомлення того, що кожна людина несе персональну відповідальність за майбутнє нашої планети Земля, привернути увагу до важливих екологічних проблем людства, гармонічного існування людини з природою, формування відповідального і дбайливого ставлення до природи,

обґрунтування системи роздільного збирання сміття, що сприятиме розв'язанню екологічних та соціальних проблем.

При бібліотеці декілька років поспіль активно працює клуб органічного землеробства «Успішний дачник – здорова громада», тематика якого присвячена вирощуванню та споживанню екологічно чистих продуктів.

В рамках роботи клубу проводяться засідання за темами: «Необхідність води для організму людини», «Життя у чистому докїллі», «Еко-товари», «Сад і город – без шкідників та хвороб», «Вітаміни на грядці», «ЕМ-препарати в рослинництві – запорука успіху», на яких учасники дізнаються про переваги органічного землеробства та перспективи екологічного агробізнесу, діляться досвідом вирощування сільськогосподарської продукції без застосування хімічних препаратів, ознайомлюються з новими сортами, особливостями дії біопрепаратів, сповідуючи принцип «Здорова земля – здорова рослина, здоровий землероб та його родина».

З метою інформування про зниження ризиків впливу шкідливих речовин на здоров'я людей і навколишнє середовище та популяризації органічного харчування та землеробства серед громадян проводяться Дні інформації «Сад і город без хімії», «Результативне органічне землеробство», інформаційні години «Екологічно відповідальне харчування: десять кроків назустріч природі», «ГМО: від міфів до правди», «Органічне сільське господарство як чинник економічної безпеки», Дні спеціаліста «Збереження ґрунтів України – завдання державної ваги», «Фермерство у розвитку сільської кооперації», виставки-ярмарки сільськогосподарської продукції «Дарунки щедрої осені», «Золотиться осінь урожаєм», Тижні популяризації літератури «Запровадження новітніх технологій в садівництві, городництві та квітникарстві».

Для заохочення особистих селянських та дачних господарств до агротуристичної діяльності та розвитку підприємницької ініціативи бібліотекою проводяться Дні інформації «Сільський зелений туризм і докїлля – поради для небайдужих», «Сільгоспоперативи – шлях до добробуту», «Сімейна ферма: досвід функціонування», «Аграрний бізнес і розвиток сільських територій», віртуальні подорожі «Зеленому

туризму – зелене світло».

Усі заходи супроводжуються переглядами та обговореннями відеофільмів та презентацій: «Чорнобиль – хроніка подій», «Що справді трапляється з пластиком, що ти викидаєш», «Зелені коктейлі», «Ази органічного землеробства» тощо.

Намагаючись допомагати користувачам додатковою літературою з питань екологізації економіки, а також популяризуючи її через масові форми, бібліотекарі пропонують користуватися періодичними виданнями: «Актуальні проблеми економіки», «Вісник аграрної науки», «Екологічний вісник», «Економіка АПК», «Економіка і прогнозування», «Економіст», «Економіка України», «Економіка & держава», «Економіка в школах України», «Вісник ХНУ. Економічні науки», «Інвестиції: практика та досвід» тощо.

Таким чином, проведення заходів еколого-економічного спрямування у бібліотеці допомагає ознайомити користувачів із закономірностями формування інноваційних методів екологізації економіки; сформуванню уявлення щодо визначення існуючих взаємозв'язків між вимогами соціально-економічного розвитку, станом навколишнього середовища й умовами життєдіяльності людей; економічних аспектів взаємодії суспільства і природи; набути навичок визначення економічної цінності компонентів навколишнього природного середовища і виконання еколого-економічних оцінок; сформуванню уявлення щодо напрямів підвищення еколого-економічної ефективності національної економіки; набути навичок еколого-економічного обґрунтування господарських рішень.

Список використаних джерел :

1. **Виговська Т. В., Куцка І. В.** Проблеми поводження з небезпечними відходами на Хмельниччині / Т. В. Виговська, І. В. Куцка // Поводження з відходами в Україні : законодавство, економіка, технології : матеріали Нац. форуму (Луганськ, 24-25 жовт. 2013 р.). – Київ : Центр еколог. освіти та інформації, 2013. – С. 85-87.
2. **Гринів Л. С.** Екологічна економіка : навч. посіб. /

Л. С. Гринів; М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів : Магнолія 2006, 2010. – 359 с.

3. **Грицишин П. М.** Підвищення рівня обізнаності сільських громад щодо екосанітарних підходів у поводженні з побутовими відходами / П. М. Грицишин // Поводження з відходами в Україні : законодавство, економіка, технології. Нац. форум : 4-5 листоп. 2014 р. : зб. матеріалів / Всеукр. екол. ліга, Екол. рециклінгова асоціація України, Центр муніцип. технологій. – Київ : Центр екол. освіти та інформації, 2014. – С. 89-91.

4. **Комач Л. Д.** Еколого-економічні основи технології утилізації і рекуперації промислових та побутових відходів. Управління та поводження з відходами : навч. посіб. / Л. Д. Комач, Є. В. Попов, В. І. Швець; М-во освіти і науки України, Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, Ін-т хім. технологій. – Хмельницький : Авіст, 2011. – 294 с.

5. **Косоуров К. В.** Україну очікує загроза смітцевої катастрофи / К. В. Косоуров // Екологічний вісник. – 2017. – № 1. – С. 23.

6. **Крисінська Д. О.** Україна без сміття : який шлях розв'язання проблеми обрати? / Д. О. Крисінська // Екологічний вісник. – 2016. – № 6. – С. 28-31.

7. **Мельник Л. Г.** Екологічна економіка : підручник / Л. Г. Мельник. – 2 вид., випр. і доп. – Суми : Унів. книга, 2003. – 345 с.

8. **На шляху** зеленого зростання : моніторинг прогресу в Україні / А. Андрусевич, Н. Андрусевич, З. Козак, О. Хомякова. – Львів : [б. в.], 2014. – 76 с.

9. **Слюта А. М.** Проблеми поводження з небезпечними побутовими відходами / А. М. Слюта // Екологічний вісник. – 2017. – № 2. – С. 22-23.

10. **Структурна перебудова** та екологізація економіки в контексті переходу України до збалансованого розвитку : матеріали Укр. екол. конгресу 10-11 груд. 2009 р. / Всеукр. екол. ліга, М-во охорони навкол. природн. середовища України; гол. ред. К. М. Ситник та ін. – Київ : Центр екол. освіти та інформації, 2009. – 320 с.

11. **Тарасова В. В.** Екологізація економіки та екологічність виробництва в регіонах України / В. В. Тарасова //

Інноваційна економіка. – 2013. – № 7. – С. 128-133.

12. **Ткаченко В. С.** Проблеми державного управління екологізацією економіки : регіональний рівень / В. С. Ткаченко, О. В. Вашук // Інвестиції : практика та досвід. – 2014. – № 12. – С. 47-52.

13. **Хвесик М. А.** Екологізація економіки як пріоритетний інструмент сталого розвитку / М. А. Хвесик // Екологічний вісник. – 2010. – № 6. – С. 26-27.

14. **Царенко О.** Екологізація виробництва як основа продовольчої безпеки України / О. Царенко, П. Тархов, В. Щербань // Економіка АПК. – 2001. – № 5. – С. 15-20.

*Заморока А. В., завідувача сектором
періодичних видань
читального залу гуманітарного профілю
Хмельницької ОУНБ*

Бібліотечні клуби: об'єднують, вчать, виховують

Сьогодні значення бібліотеки як центру спілкування та інформації стає дедалі важливішим. В останні роки багато говорять і пишуть про те, якою має бути сучасна бібліотека. Практика показує, що погляд на бібліотеку тільки як на інформаційний центр вузький і однобокий. Насправді її можливості набагато ширші. Все частіше бібліотеки стають центрами суспільного і культурного життя населення, успішно сприяючи популяризації книги та поширенню читання. У зв'язку з цим значно зростає роль дозвіллевої функції. Творчі аматорські об'єднання читачів: клуби, гуртки, студії – міцно увійшли в практику бібліотечної роботи. Їх популярність і життєздатність визначаються атмосферою. Вільне, невимушене спілкування є дуже корисним для людей.

Клуби за інтересами – це місце спілкування, обміну думками, що сприяє вдосконаленню і розвитку різнобічних знань у різних сферах діяльності, становленню особистості. В основі різних клубів лежить певна зацікавленість людей, їх захоплення, покликання, закладений у них творчий потенціал.

Особлива роль полягає в організації інтелектуального спілкування, створення атмосфери колективізму, виробленні навичок громадської діяльності, в наданні можливості емоційної, психологічної розрядки. Читачі об'єднуються в клуби за різними інтересами та захопленнями, але інтерес до книги є спільним і важливим для них елементом. Одна з причин успішності та популярності клубу – правильний вибір його тематичної спрямованості. Для цього потрібно спочатку визначитися для якої категорії читачів ви хочете створити клуб, потім за допомогою спостережень, індивідуальних бесід з'ясувати інтереси цієї групи читачів, і відповідно до виявлених інтересів – визначити профіль клубу. Тільки після цього можна приступити до організаційних заходів.

Клуби за інтересами створюються там, де для цього є необхідні умови. Перш за все – бажання людей об'єднатися на основі спільних інтересів. Тому головне на першому етапі виявити спільні інтереси учасників, сформувати певну групу людей, у якій є реальна потреба у відповідній діяльності в рамках об'єднання. Ця потреба може існувати об'єктивно, незалежно від бібліотеки, і сформуватися поза нею. У цьому випадку клуби виникають з ініціативи читачів та існують, в основному, на самодіяльній основі. Але не слід абсолютизувати цей найбільш ефективний і легкий для бібліотеки шлях. Не треба думати, що клуби можна створювати лише за ініціативою «знизу», тобто групою самих відвідувачів бібліотеки, і поки такої групи немає – створити клуб неможливо. Нерідко саме пасивна роль бібліотеки, яка очікує на ініціативу читачів, а не стимулює та направляє її, є однією з причин недостатнього розповсюдження клубів у бібліотеках [1].

Робота з громадою та організація її дозвілля – один із важливих напрямів діяльності закладів культури, який включає в себе комплексний підхід до цієї справи. Працівники публічних бібліотек повинні робити все для того, щоб виховувати в підростаючого покоління любов до рідного краю, культури, релігії, зберегти народні традиції, звичаї, пісні та музику свого народу.

Ініціатива створення будь-якого нового об'єднання може виходити і від бібліотеки. Головне тут, не нав'язуючи власної

думки, пробудити читацьку ініціативу, розвинути її як природну потребу в колективній діяльності, створити певну ситуацію для формування клубу. При вивченні читачів важливо урахувати наявність традиційних для певного регіону професій, занять, видів самодіяльної творчості, загальноприйнятих видів змістовного дозвілля, особливостей демографічної ситуації в регіонах, психології мешканців даного краю, людей певної національності. З методикою вивчення інтересів читачів бібліотечні працівники обізнані. Доцільними тут будуть методи анкетування, опитування, інтерв'ю – як спеціально організовані, так і під час індивідуального спілкування з читачами при підготовці масових заходів тощо.

Важливим етапом у становленні клубів є вироблення цікавої та оригінальної програми. Тут бажано створити умови для прояву ініціативи учасників, надати їм можливості самостійно намітити роботу. Розробка програми самими учасниками клубу має психологічне і виховне значення – привчає до колективізму, творчого підходу, до колективної відповідальності за здійснення намічених планів кожного із членів колективу. Для більш повного виявлення у програмі інтересів членів клубу можна провести їх опитування [2].

Радимо використовувати різноманітні форми: анкети, альбоми відгуків, скриньки пропозицій, зошити зауважень тощо. Отримані відомості допоможуть не тільки при підготовці програми клубу, але й при складанні плану книжково-ілюстративних виставок, бесід, дозволять максимально використовувати здібності членів клубу і підібрати кожному роботу до душі.

Аналізуючи програми деяких клубів, слід відмітити, що в них є загальні недоліки: багатотемність, непослідовність; мало оригінальних заходів, характерних для того чи іншого клубу. Досить типова помилка – включення до програми масштабних заходів, які за своєю методикою не можуть бути проведені протягом одного засідання (наприклад, засідання у вигляді «циклу уроків історичної пам'яті») або засідання, на якому програмою передбачається декілька окремих заходів (діалог, за «круглим столом» та літературний суд).

Клуби дають можливість обдарованим дітям не лише отримати дружню, авторитетну пораду і підтримку, а й нагоду

та можливість творчої самореалізації, першої публікації. В роботі з обдарованими дітьми бібліотеки повинні широко застосовувати конкурсні, змагальні форми роботи. Конкурси проводять як жанрові (конкурс малюнків на асфальті, конкурс книжкових ілюстрацій, конкурс читців), так і тематичні. Прикладом останнього може бути конкурс «Бібліотека. Книга. Читання в моєму житті». Нового забарвлення, інноваційного характеру набуває останнім часом робота клубів за інтересами, любительських об'єднань.

Сьогодні Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека є центром суспільного і культурного життя населення області, успішно сприяє популяризації книги та поширенню читання, надає доступ до різних джерел інформації, виступає як територія вільного спілкування та об'єднання за інтересами громади. Творчі аматорські об'єднання читачів – клуби, гуртки, студії, творчі майстерні – щільно увійшли в практику бібліотечної роботи. На базі бібліотеки діє дев'ять об'єднань за інтересами. Серед них: клуб правових знань «Держава. Право. Громадянин», клуб сімейного спрямування «Людина. Сім'я. Україна», клуб дослідників історії краю «Краєзнавець», клуб любителів французької мови та літератури «Франсуаза», English Speaking Club – клуб спілкування англійською мовою, Movie Club – клуб перегляду фільмів англійською мовою, клуб органічного землеробства «Успішний дачник – здорова громада», літературно-мистецька вітальня «Слово і ліра», сімейний клуб толерантності «Разом» (для внутрішньо переміщених осіб зі Сходу України). Всі вони успішно працюють і користуються популярністю. Ці клуби для тих, хто творить сам і може навчити творити інших; хто активний, цілеспрямований, відповідальний; хто не зупиняється на досягнутому, а впевнено крокує далі.

Головною метою правового клубу є формування основ правових знань молоді, ознайомлення їх із основними положеннями Конституції України та міжнародних нормативно-правових актів із прав людини; сприяння вихованню патріотичних почуттів до рідної країни, прагнення внести свій вклад у розвиток України як держави демократичної та правової. Цікавими формами роботи засідань клубу є: усні

журнали, круглі столи, години спілкування, правові досє, диспути та дискусії, правові лекторії, бесіди тощо.

При читальному залі гуманітарного профілю Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки працює клуб для внутрішньо переміщених осіб «Разом», який активно займається проблемами переселенців у Хмельницькій області. Мета клубу: надання інформаційної підтримки, правової та психологічної допомоги, створення умов для полегшення інтегрування внутрішньо переміщених осіб в наше суспільство, адже кожна людина – це окрема сумна історія, яка шукає підтримки, взаєморозуміння та допомоги. Сьогодні в клубі спілкуються люди, які були вимушені переїхати з Луганська, Донецька, Горлівки, Макіївки, Краснодона та інших міст та сіл. Всі вони намагаються знайти своє місце в новому середовищі, змінюють професію. Працівники читального залу, окрім надання суто бібліотечних послуг, намагаються показати членам клубу все культурне розмаїття нашої землі, познайомити їх з народними традиціями та звичаями подолян та сучасним культурним життям Хмельниччини. Учасники клубу мають унікальну можливість знайти нових друзів, бути гостями національних громад, подивитися цікаві фільми та театральні вистави, дізнатися секрети народної кухні, прикрасити свій одяг стильним фольклорним орнаментом та багато іншого [6].

Метою роботи психологічного клубу є допомога молоді у розв'язанні життєвих труднощів та проблем, сприяння процесу особистісного зростання. Психолог – це фахівець, предметом діяльності якого є психіка людини, її внутрішній світ. Робота практичного психолога спрямована на допомогу людині у вирішенні різного роду психологічних проблем, пов'язаних з непростими життєвими ситуаціями, із труднощами у спілкуванні, у родинних стосунках, у здійсненні вибору, визначенні життєвих цілей і задач тощо. Результатом звернення до психолога може стати вирішення наболілих проблем, вихід зі стресової ситуації, звільнення від депресії, шкідливих звичок, поліпшення стосунків з оточуючими людьми і багато іншого: індивідуальні психологічні консультації, психологічна діагностика (тестування) дорослих та дітей, психологічні тренінги та розвиваючі заняття.

Метою діяльності клубу сімейного спрямування є виховання у молоді патріотизму, національної гідності, національного характеру, відродження традицій сімейного виховання, формування культури сімейних стосунків через літературу та зустрічі з цікавими людьми. На зустрічах перевага надається інтерактивним формам спілкування: диспутам, дискусіям, діловим іграм, активному обговоренню книг, статей, кінофільмів. На засідання запрошуються психологи, лікарі, стилісти, успішні подружні пари, які надають кваліфіковані поради.

Виховання у молоді любові до Батьківщини, почуття поваги до історії, культури, мови рідного краю, до історії та традицій інших народів – є основною метою краєзнавчих клубів за інтересами. Діяльність їх спрямована на розвиток самосвідомості особистості та організацію змістовного дозвілля шляхом реалізації світоглядних, пізнавальних, духовних, культурних, інформаційних потреб людини.

Творчі клуби дають можливість молоді розвинути свої таланти. Тому деякі клуби проводять засідання, де кожен має змогу поділитися своєю літературною творчістю: читанням своїх віршів та оповідань, художніми здібностями. В такому дружньому колі багато хто знаходить друзів, однодумців. В бібліотеках при цьому оформлюються творчі кутки, де виставляються найбільш вдалі роботи для того, щоб кожен міг з ними ознайомитися [3]. Є клуби, які спрямовані на організацію дозвілля та організують зустрічі з різних тем.

Основними принципами діяльності всіх клубів є добровільність, відкритість, рівноправність, взаємоповага, толерантність, підтримка ініціативи.

Людина відрізняється від інших створінь тим, що вміє спілкуватися. Все її життя – це безперервний обмін інформацією, досвідом, навичками, результатами діяльності з собі подібними, в ході якого формуються якісь нові відносини між партнерами. Задоволення від спілкування позначається на психологічному комфорті, на успішності в професійній діяльності, полегшує здобуття поставленої мети. Люди потребують спілкування, а саме нових вражень, почуттів, знань, обміну інформацією, хочуть поділитися з кимось своїми

переживаннями й думками. Саме клуби та об'єднання за інтересами – одна із найбільш вдалих форм роботи з різними групами читачів. Вони можуть стати логічним продовженням індивідуальної роботи з читачами, тому що дають змогу обмінятися думками. Тому на зустрічах учасників клубів перевага надається активним формам спілкування: колективним обговоренням, диспутам, дискусіям [5].

Сьогодні гостро стоять питання: що нас чекає, що несе з собою нове покоління? Адже майбутнє залежить від мислячих, творчих особистостей, від тієї інтелектуальної духовної еліти, яку потрібно сформувавши. Бібліотечна діяльність дає широкі можливості для організації естетичного виховання шляхом створення різноманітних об'єднань за інтересами, залучення молоді до підготовки і проведення масових заходів, включення їх у мистецьку творчу діяльність та спілкування. Саме для цих форм роботи характерним є важливий компонент розвитку та реалізації творчого потенціалу – стимулювання особистої активності молоді [4]. Таким чином, прагнення бібліотекарів співпадають з бажаннями читачів, які хочуть спілкуватися, збагачуватися новою інформацією в живій, динамічній формі.

Список використаних джерел :

1. **Бібліотеки області** на допомогу змістовному та цікавому дозвіллю користувачів дітей (дайджест) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://librarychl.kr.ua/pro_bib/nah_vud_bibl.php.

2. **Дозвілля в сучасній бібліотеці** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://msvitlana12.blogspot.com/2015/10/blog-post_6.html.

3. **Організація дозвілля користувачів в об'єднаннях за інтересами** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ru.calameo.com/books/004298988cb8c11f6091c>.

4. **Організація читацького клубу за інтересами в бібліотеці. Методичні рекомендації** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ru.calameo.com/read/003195114691a194d5963>.

5. **Соломончук В.** Запрошуємо до світлиці : сімейний клуб за інтересами при Новоград-Волинській ЦМБ / В. Соломончук, А. Тищик // Бібліотечна планета. – 2011. – № 3 (53). – С. 30-31.

6. **Цікаве дозвілля** у бібліотеці для сімей переселенців зі сходу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=6846>.

*Пірог Л. А., завідувача відділом наукової
обробки документів
Хмельницької ОУНБ*

Перспективи модернізації та розвитку публічних бібліотек

29 березня 2017 року набула чинності Постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2017 року № 177 «Про припинення використання ББК та впровадження УДК».

Особливості УДК – міжнародність та універсальність – надають змогу досить повно розкрити зміст документа, забезпечити швидкий пошук інформації в електронних каталогах вітчизняних та зарубіжних бібліотеках, надавати таку ж можливість користувачам з інших країн.

УДК використовується для систематизації наукових праць, літератури, мистецтва, статей в періодичних виданнях, дисертацій, різних видів документів та організації каталогів і картотек. Є зрозумілою користувачам усього світу багатомовна класифікаційна система, що об'єднує всі галузі знань в єдиній універсальній структурі з загальною десятковою нотацією.

Таблиці УДК призначені для систематизації документів, пошуку інформації та організації фондів документів з усіх галузей знань у бібліотеках, видавництвах, інформаційних центрах. В сучасних умовах організація доступу до інформаційних ресурсів бібліотеки набуває особливого значення. Пошук інформації залежить від якості систематизування документів.

Впровадження УДК в роботу бібліотек Хмельниччини та

формування у бібліотечних працівників знань та практичних навичок з систематизації вимагає проведення семінарів, тренінгів, вебінарів, консультацій, розроблення методичних матеріалів з вивчення таблиць та особливостей з дотримання єдиних підходів у систематизації документів.

Працівникам публічних бібліотек на початку впровадження УДК потрібно ретельно проаналізувати стан бібліотечного фонду: переглянути фонд, очистити від застарілих, зношених, дублетних і непрофільних документів, літературу, що не користується попитом, списати та передати в обмінний фонд.

Систематизування за УДК варто розпочати з детального вивчення класифікаційних таблиць, методики та правил, методичних вказівок, розміщених у самих таблицях УДК (вступ та додатки), в журналі «Вісник Книжкової палати» рубрика «Школа систематизатора», Таблиці зіставлення індексів ББК і УДК, «УДК: методичні рішення для понять з відсутніми прямими індексами», систематичної картотеки Алфавітно-предметного покажчика, веб-сайту Книжкової палати України.

Основне правило методики – одноманітний підхід у створенні індексів, тому потрібно дотримуватися встановлених правил систематизації.

Для швидкого орієнтування при систематизації та пошуку документів у фонді рекомендовано створити: «Робочі таблиці УДК відповідно до фонду бібліотеки», «Робочу картотеку складних індексів», в основу якої взято АПП УДК з відсутніми конкретними індексами (за методичним рішенням). Організувати та вести «Картотеку методичних рішень», яка буде постійно поповнюватися новими індексами, які утворюються під час роботи, що дає змогу однаково систематизувати ідентичні документи.

Згідно методичних рішень зашифровані документи по УДК у відділах розташовуються у створених нових рядах за роздільником з новим індексом.

У роботі з каталогами: абетковий – продовжувати вливання нових надходжень за УДК згідно правил без змін; систематичний – консервується, започатковується новий каталог з роздільниками та розташуванням згідно правил УДК.

Традиційна паперова картотека консервується з

роздільниками ББК. Відкривати нові рубрики з УДК рекомендовано з оформленням нових каталожних роздільників.

Суттєвих змін зазнав і тематичний пошук в електронному каталозі. Тому під постійним контролем працівників відділу систематизації документів та організації каталогів перебуває процес редагування електронного каталогу та створення пошукового тезаурусу на основі таблиць УДК.

Таблиці УДК вимагають не тільки уважності та актуальності в роботі з ними, а й постійної самоосвіти, ерудованості працівника, наполегливості та завжди бути в курсі всіх змін, які відбуваються в суспільному середовищі.

Список використаних джерел :

1. **Про припинення** використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десяткової класифікації [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 берез. 2017 р. № 177. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249842722>.

2. **Про впровадження** Універсальної десяткової класифікації в практику роботи бібліотек [Електронний ресурс] : наказ МОН України від 26.06.2017 р. № 929. – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/files/normative/2017-07-03/7694/nmo-929.pdf>.

3. **ДСТУ 6096:2009** (ГОСТ 7.90-2007, MOD). Універсальна десяткова класифікація. Структура, правила ведення та індексування. – Чинний з 2009.07.01. – Вид. офіц. – Київ : Держспоживстандарт, 2009. – III, III, 22 с. – (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи) (Національний стандарт України).

4. **Бібліотекарю** : УДК [Електронний ресурс] // Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова» : [офіц. веб-сайт]. – Режим доступу : http://www.ukrbook.net/UDC/UDC_1.html.

5. **Сторінка систематизатора** [Електронний ресурс] // Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова» : [офіц. веб-сайт]. – Режим доступу : http://www.ukrbook.net/UDC/UDC_1.html.

6. **Таблиця відповідності** скорочених варіантів УДК і ББК : зі змінами та допов. до УДК станом на 2011 р., ББК – на 1997 р. / Кн. палата України ; уклад. М. Й. Ахвердова [та ін.]; ред. М. І. Сенченко. – Вид. 6-те, без змін. – Київ: [б. в.], 2016. – 48 с. – Затв. Вченою радою Кн. палати України (протокол № 11 від 27 листоп. 2014 р.).

7. **Таблиця зіставлення** індексів УДК і ББК : УДК станом на 2011 р., ББК – на 1997 р. / Кн. палата України; уклад. М. Й. Ахвердова [та ін.]. – Київ: [б. в.], 2016. – 70 с. – Схвалено Вченою радою Кн. палати України (протокол № 12 від 18 груд. 2015 р.).

8. **Універсальна десяткова класифікація (УДК)** [Електронний ресурс] // Кн. палата України. – 4-те вид., допов. – Київ: [б. в.], 2016. – 1 опт. диск (CD-ROM). – Загол. з етикетки диска.

9. **Універсальна десяткова класифікація (УДК). Зміни та доповнення (2011)** // Кн. палата України; підгот. М. Й. Ахвердова [та ін.]; ред. М. І. Сенченко. – Київ: Кн. палата України, 2015. – 144 с.

*Семенюк Л. П., завідувача читальним залом
гуманітарного профілю Хмельницької ОУНБ*

Вікі-проекти як перспективна форма співробітництва бібліотек з користувачами

Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології активно використовуються у всіх сферах життя людини в сучасному суспільстві та базуються на ефективній співпраці. Так, після відкриття технологій Веб 2.0 виникло поняття «електронна співпраця» (англ. e-collaboration), коли весь світ почав рухатися у напрямку обміну інформаційними даними у режимі реального часу та інтегрованих систем обміну даними [4].

Електронна співпраця являє собою комплекс заходів, спрямованих на підтримку взаємодії між людьми в електронному вигляді за допомогою мережі Інтернет, спільно

працюючих над вирішенням спільних завдань. На відміну від усталеного англомовного терміну, україномовний використовується дуже рідко.

Виділяють три ознаки класифікації електронної співпраці: час (синхронна/не синхронна співпраця), вид зв'язку, кількість передавачів і приймачів.

Електронна співпраця об'єднує людей в електронному вигляді через Інтернет з використанням таких сервісів, як наприклад, електронна пошта, соціальні мережі, блоги, вікі, спільні Інтернет-документи тощо. Це дозволяє користувачам спілкуватися та вирішувати спільні завдання в будь-який час з будь-якого місця з людьми, які перебувають в іншому місці. Люди з різних місць будівлі, області, країни або континенту можуть обмінюватися інформаційними даними та відомостями, створювати та працювати над спільними електронними документами, вчитися разом, приймати спільне рішення та вирішувати проблеми, що з'являються.

Існують різні ефективні форми електронної співпраці, такі як: телефонні конференції, відео- (і аудіо-) конференції, онлайн-зустрічі, веб-форуми, миттєві повідомлення, блоги, інтернет-портали, електронні списки розсилки, карти розуму, соціальні мережі тощо. Потужним інструментом для швидкого створення та редагування колективного гіпертексту є вікі.

Термін «вікі» походить з гавайської мови, що означає «швидкий», і був запозичений У. Каннінгом, розробником першої вікі-системи (WikiWikiWeb) «Портлендське сховище зразків», яка була створена для збору фрагментів програмного коду. Він спочатку описав цей термін як найпростішу онлайн-базу даних, яку може редагувати кожний користувач. Взаємозв'язок сторінок і колективні зусилля – саме ці риси виділяють вікі серед інших соціальних сервісів [4].

Перевагами вікі є колаборація серед територіально розподілених робочих груп учасників і легкість, з якою користувачі можуть стати авторами. Цінність вікі виходить за рамки простого створення інформаційних ресурсів і являє нову парадигму спільного використання інформації, одну з найбільш динамічних систем колаборативного збору інформації.

Можливості використання вікі в бібліотеці нескінченні.

Вони представляють собою простори для швидкої та легкої колаборативної роботи, а у своїх кращих проявах можуть стати громадськими ресурсами, які позиціонуватимуть бібліотеку як інтерактивний центр місцевої громади.

Загалом можна виокремити два напрями використання вікі-технології бібліотеками: внутрішньоорганізаційний і участь у загальноінформаційних проєктах (не пов'язаних безпосередньо з бібліотекою, але їх може використовувати чи працювати в них бібліотека).

На основі вікі-технології розробляються вікі-проєкти, за допомогою якої читач перестає бути читачем у бібліотеці – він стає учасником виробництва інформації, автором, читачем, редактором і дистриб'ютором в одній особі.

Бібліотеки можуть використовувати вікі-технології внутрішньоорганізаційно, тобто за допомогою вікі-проєктів, що мають на меті надання інформації користувачам і представляючи загальну інформацію про бібліотеку. Загалом такі проєкти мають обмежений доступ редагування та/або доступ серед користувачів і їх модерують бібліотекарі. Щодо таких вікі-проєктів, то їх можна умовно поділити на два види: вікі-проєкти, які створюють для користувачів бібліотеки, і вікі-проєкти, які створюють, щоб підтримати свою власну роботу.

Так, бібліотеки проявляють різні підходи щодо доступу до вікі-проєктів серед користувачів бібліотеки. Деякі бібліотеки обмежують використання вікі-проєктів серед користувачів, водночас інші дають можливість відвідувачам створювати сторінки. До вікі-проєктів, які створюють для користувачів бібліотеки, можна віднести проєкти, що представляють собою довідники ресурсів, тематичні довідники.

Також до проєктів, що створюють для користувачів бібліотеки, можна віднести комунікаційні майданчики для запису інформації, думок і спогадів.

До інших вікі-проєктів, які створюють для користувачів бібліотеки, можна віднести проєкти для поширення інформації про бібліотечні технології.

Бібліотеки також створюють вікі-проєкти, щоб підтримати свою роботу: як заміну групової електронної пошти для колективного написання документів. Інші ж вікі-проєкти

створюють, щоб розвивати й підтримувати бібліотеку та проекти, що пов'язані з підготовкою до презентацій звітів.

Також серед вікі-проектів умовно можна виділити комбінований вид вікі-проектів, що створюють для користувачів бібліотеки й підтримки власної роботи. Наприклад, створюють вікі-проекти для інформування й обговорення каталогу бібліотеки. Такі проекти у відкритому доступі для користувачів представляють будь-яку інформацію, крім конфіденційної та оновлюються користувачами.

Іншим напрямом використання вікі-технології бібліотеками можна назвати участь чи організацію бібліотеки в загальноінформаційних проектах, тобто створених для всіх користувачів інформаційного простору без участі бібліотек, проте вони можуть приєднуватися до них чи використовувати їх. Треба зазначити, що такі проекти мають необмежений доступ редагування серед користувачів. Водночас обмеження можуть бути обумовлені за рахунок політики проекту, тоді як бібліотека на це не впливає.

Найбільш поширеними серед загальноінформаційних вікі-проектів є енциклопедії – сайти довідкового характеру, наповнення яких здійснюється спільними зусиллями великої кількості учасників. Найвідоміший вікі-проект – загально-доступна і вільна для використання енциклопедія «Вікіпедія» – був створений у 2001 р. як англomовний проект онлайн-енциклопедії за вікі-технологією. Незважаючи на дискусії про надійність і точність інформації, що надається в ній, «Вікіпедія» – один з найбільш відвідуваних сайтів у світі, найбільший і популярний універсальний довідник у мережі Інтернет, джерело актуальної інформації (постійно оновлюваний ресурс), що надає інформацію різними мовами. Статті індексуються пошуковими системами і відображаються в перших результатах пошуку, що також є безперечною перевагою цього ресурсу [5].

Загальноінформаційні вікі-проекти підтримують роботу фахівців у сфері інформації, у тому числі тих, які працюють у сфері загального управління інформацією, а також у бібліотеках. Так, до них можна віднести проекти, що представляють собою колекції матеріалів; енциклопедичні проекти, що розробляють, щоб збирати й ділитися знаннями у формі енциклопедії;

колабораційні бази знань для інформаційної архітектури; бази знань для фахівців з управління контентом, які інформують про інформаційні бюлетені щодо системи управління контенту, книги, конференції та навіть повідомляють про робочі місця в управлінні контентом; проекти професійної асоціації або спеціальної групи інтересів, які загалом надають інформацію про інформаційні технології бібліотеки, щоденники подій, а також інші ресурси щодо використання інформаційних технологій у бібліотеці та управління інформацією. Такі проекти може редагувати й доповнювати будь-який користувач.

Інші вікі-проекти представляють репозиторії для бібліотечних навчально-методичних матеріалів і більш загальні ресурси для бібліотекарів, які зацікавлені в навчанні, включаючи роздаткові матеріали й навчальні посібники, навчальні поради, гіперпосилання на веб-сайти, глосарій і бібліографію.

У результаті аналізу роботи бібліотек у загально-інформаційних вікі-проектах можна виділити таку форму роботи, як створення й редагування матеріалів, наприклад створення або редагування статей, спрямованих на представлення бібліотеки (довідкові дописи про установи, історичні будівлі, документи й колекції; дописи з бібліотекознавчих і дотичних тем; статті про бібліотекознавців).

Крім описаного напрямку роботи, вікі проводить різного роду організаційні заходи: марафони, конкурси, тематичні тижні тощо.

Значним прикладом сприяння розвитку вікі-проектів в Україні є те, що Прем'єр-міністр України В. Гройсман підтримав пропозиції громадськості, спрямовані на розвиток україномовного розділу «Вікіпедії», і доручив органам виконавчої влади вжити у 2017 р. заходи для їх реалізації [5]. Серед запропонованих громадськістю заходів варто відмітити сприяння проведенню конкурсу з розміщення наукових робіт в українському розділі «Вікіпедії» і створення електронного інформаційного ресурсу культурної спадщини й культурних цінностей. Реалізація запропонованих заходів надасть, наприклад, більше свободи й можливості для освітян, учнів і студентів, поліпшить ситуацію з популяризацією та

збереженням історико-культурної спадщини й музейних цінностей, а також сприятиме розвитку найбільшого україномовного енциклопедичного та інформаційного проекту, яким є «Вікіпедія».

Протягом останніх років Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека активно долучалася до вікі-проектів та конкурсів, які проводила Вікіпедія. У 2014 році під час проведення конкурсу «WikiDay» в рамках проекту «Вікіпедія» за програмою «Бібліоміст» п'ять авторів-учасників стали переможцями у номінації «Найкраща Вікі-стаття», одна з учасниць була однією з кращих авторів конкурсу [7].

В рамках Всеукраїнського Вікімарафону 2018, приуроченого до 14-річчя від часу створення першої статті до Української Вікіпедії, відбулася вікізустріч «Я пишу Вікіпедію» [6]. Також бібліотека долучилася до конкурсу «Вікі любить музику» [3], фотоконкурсу «Вікі любить пам'ятки» [1]. За результатами конкурсу статей до Української Вікіпедії «Культурна спадщина та видатні постаті краю» бібліотека отримала диплом за перемогу у номінації «Найактивніша бібліотека» [2].

Мета представлення бібліотек у вікі-проектах: спільне використання інформації; збір документації щодо програмного забезпечення; підтримання конференцій; сприяння бібліотекарів і викладачів до колаборації; створення цифрових депозитаріїв; створення інтранету, бази знань, тематичних путівників; збір відгуків читачів.

Отже, бібліотекам необхідно активніше представляти свою діяльність і працювати у вікі-проектах.

Список використаних джерел :

1. **1 вересня** стартує фотоконкурс «Вікі любить пам'ятки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikinews.org/wiki/1>.
2. **Вікізустріч** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ounb.km.ua/news/2018/2018_03_21_1/2018_03_21_1.p hp.
3. **Вікіпедія: Вікі любить музику** [Електронний ресурс]. –

Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.

4. **Морзе Н.** Навички наукового спілкування з використанням технологій Wiki / Н. Морзе, Л. Варченко-Троценко. – Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О. А., 2017. – 152 с.

5. **Представленість** і робота бібліотек у вікі-проектах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3491:predstavlenist-i-robota-bibliotek-u-viki-proektakh&catid=81&Itemid=415.

6. **Я пишу Вікіпедію** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ounb.km.ua/news/2018/vikimarafonsichanis.php>.

7. **WikiDay** у бібліотеці! [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ounb.km.ua/news/2014/wikiday2.php>.

*Шейн О. М., головний бібліограф
відділу краєзнавства
Хмельницької ОУНБ*

Ефективність надання правової допомоги в бібліотеці

Стаття висвітлює особливості надання бібліотеками інформаційно-правових послуг у контексті забезпечення сучасних потреб громадянського суспільства.

У сучасних умовах бібліотека стає центром, здатним об'єднати навколо себе громадськість для розв'язання соціально значущих проблем.

Поширення знань та зв'язок користувача з інформацією завжди були пріоритетом у бібліотечному обслуговуванні, проте сьогодні масштаби та темпи змін в суспільстві вимагають відповідних дій у традиційній діяльності бібліотеки як обслуговуючої структури. Поряд зі звичними формами діяльності на бібліотечній платформі розвиваються унікальні моделі взаємодії інформаційного обслуговування та соціальних послуг для різних категорій населення, що передбачає

розширення напрямів роботи, зокрема, і через надання адресної консультативної допомоги.

На виконання важливої місії правового просвітництва в бібліотеках створено Центри регіональної та правової інформації, діяльність яких спрямована на повне розкриття фонду юридичної літератури та надання користувачам доступу до електронних ресурсів правового змісту. Основне завдання Центрів – розширення можливостей вільного доступу громадян до інформації правового характеру та вдосконалення процесів обслуговування користувачів правовими ресурсами на основі використання як традиційних, так і нових бібліотечно-інформаційних технологій. Центром здійснюється комплекс послуг з надання кваліфікованої допомоги користувачам бібліотеки у використанні правових інформаційних ресурсів, надання доступу громадянам до правових баз даних (далі – БД), допомоги у пошуку інформації, запису на електронні носії, а також юридичної допомоги. У Центрі регіональної та правової інформації до послуг користувачів – фонд літератури правового змісту у відкритому доступі (нормативно-правові акти; наукові коментарі та наукові монографії; довідкові, науково-популярні та періодичні видання); доступ до електронних інформаційних ресурсів правової тематики. Для надання безоплатної юридичної допомоги населенню при Центрі регіональної та правової інформації бібліотеки працюють консультаційні пункти, на базі яких юристи здійснюють такі види правової допомоги: надання консультацій і роз'яснень з правових питань; допомога у складанні документів правового характеру (звернень, окремих процесуальних документів).

Наведу приклад громадянського партнерства, що успішно реалізується в діяльності Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки. Тут діє консультаційний пункт, де через скайп в режимі реального часу юристи Хмельницької обласної громадської організації «Подільська правова ліга», Хмельницького місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, Головного територіального управління юстиції у Хмельницькій області, управління Пенсійного фонду України в Хмельницькій області, юридичної клініки Хмельницького університету управління та права та Управління забезпечення

прав людини Національної поліції України в Хмельницькій області надають безоплатну первинну правову допомогу для ряду соціально незахищених категорій громадян області: малозабезпечених осіб, інвалідів, учасників бойових дій, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, біженців та інших.

У бібліотеках створено також Пункти доступу громадян до офіційної інформації, мета яких – вільний доступ і спроможність пошуку офіційної інформації за допомогою мережі Інтернет.

Пункти доступу громадян задовольняють будь-які інформаційні запити стосовно законотворчого процесу Кабінету Міністрів України, Верховної Ради, місцевих органів влади. Пункти доступу громадян – це інформаційні центри, де громадяни мають можливість отримати інформацію про діяльність органів державної влади (з електронних джерел у тому числі) та дізнатись, яким чином можна долучитись і впливати на законодавчий процес. Мережа пунктів доступу громадян започаткована Українською бібліотечною асоціацією ще в червні 2009 р. у рамках гранту Програми сприяння Парламенту України II за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Основною спрямованістю діяльності цих Пунктів є забезпечення доступу громадян до інформації про діяльність органів влади, надання консультацій та допомоги в пошуку потрібної офіційної інформації.

Отже, підбиваючи підсумки, зазначимо, що на сучасному етапі розвитку громадянського суспільства в Україні бібліотеки відіграють значну роль у правовому інформуванні громадян. На сьогодні безкоштовні юридичні послуги в бібліотеках допомагають громадянам у підвищенні правової обізнаності та формуванні правової культури громадськості. Також завдяки сучасному веб-доступу до правової інформації, зокрема в режимі онлайн, громадяни мають можливість одержати необхідну юридичну інформацію, а також отримати юридичну консультацію.

Сучасна бібліотека завжди була й буде частиною суспільства, і впроваджена модель соціального партнерства засвідчує про активне включення бібліотек до сфери інтересів

громадськості, водночас змінюючи традиційне сприйняття її користувачем. У процесі розширення асортименту сервісів бібліотека формує свій позитивний інформаційний образ та, будучи відкритою системою, отримує додаткові канали реалізацій своїх стратегій, через які все більше представників різних верств населення приєднується до процесу співпраці.

Список використаних джерел :

1. **Блажкевич А.** Видавнича діяльність провідних та обласних наукових бібліотек України [Електронний ресурс] / Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. – Електрон. дані. – Київ, [?] -. – Режим доступу : http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3127:vidavnicha-diyalnist-providnikh-ta-oblasnikh-naukovikh-bibliotek-ukrajini&catid=81&Itemid=415, вільний (дата звернення : 18.08. 2018). – Назва з екрана.

2. **Миськевич Т.** Сучасна бібліотека як мультисервісний заклад / Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. – Електрон. дані. – Київ, [?] -. – Режим доступу : http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3176:suchasna-biblioteka-yak-multiservisnij-zaklad&catid=81&Itemid=415, вільний (дата звернення : 18.08.2018). – Назва з екрана.

*Шелегеда В. М., завідувача відділом зберігання та реставрації бібліотечного фонду
Хмельницької ОУНБ;*

*Лабчук І. С., завідувача сектором депозитарного зберігання документів та рідкісних і цінних видань
Хмельницької ОУНБ*

Дивосвіт мініатюрних видань у фондах Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки

Хмельницька ОУНБ є найбільшим книгосховищем області, головним депозитарієм регіону. У її фондах зберігається понад 7 тисяч примірників книжкових пам'яток державного і регіонального рівнів, що мають наукову, історичну, матеріальну цінність, становлять собою складову пам'яток історії та культури країни та області.

Статус книжкової пам'ятки мають не тільки стародруки та рідкісні й цінні видання, надруковані протягом XIX та першої половини XX століть, а і книги другої половини XX та XXI століть з певними особливостями – з автографами, записами, екслібрисами та печатками видатних особистостей; з приватних бібліотек видатних діячів краю; взірці художнього оформлення та поліграфічного виконання, в т.ч. книги незвичайних форматів та форм; бібліофільські видання тощо [1].

Уваги заслуговує бібліотечна колекція книг-мініатюр та малоформатних видань, яка нараховує більше 200 примірників.

Що ж таке книга-мініатюра? Міні-видання, книжка-малятко, кишенькова книжка, книжка-колібри. Це далеко не повний перелік синонімів для позначення привабливих і цікавих творів поліграфічного мистецтва. Термін «мініатюрні видання» ввели в обіг в XIX ст. перші російські бібліографи Г. Геннаді та М. Лисовський [2]. Не кожна маленька книжка вважається мініатюрною. У працях Г. Ковальчук зазначено, що основним критерієм зарахування книжкового видання до мініатюрного є невеликий формат. В Україні, як і в інших країнах СНД, мініатюрним вважається видання, максимальний розмір блоку

якого не перевищує 100x100 мм [3]. Більшого розміру книги називаються малоформатними (від 107x177 до 100x140 мм) [4]. Формат книги вказується в мм, перша цифра позначає ширину, друга – висоту видання. Серед мініатюрних видань виділяють ще книжки-малятки, формат яких не перевищує 50x60 мм.

Маленькі книги мають давню історію – понад 2000 років. Пліній Старший у «Природничій історії» згадує епічну поему Гомера «Ліада», текст якої з 15686 віршів вмістився на невеликому світі пергаменту, вміщеному в горіхову шкаралупу. Найдавнішою друкованою мініатюрною книгою вважають «Діурналії», створений у 1468 році учнем Гутенберга Петером Шеффером, її розмір склав 65x94 мм. Збереглося лише дві сторінки цього видання. Найменша у світі книга – українська. Її створив київський майстер Микола Сядристий. Його «Кобзар», скріплений звичайною павутинкою, має розмір 0,6x0,6 мм. Перегортати її можна кінчиком загостреної волосини, а прочитати – за допомогою мікроскопа.

Мініатюрна книга привертає до себе увагу не тільки розміром, а й зовнішнім виглядом. Обкладинки мініатюрних видань бувають справжніми витворами мистецтва, для деяких виготовляють ще футлярчики. Мініатюрні видання призначені для демонстрування рівня розвитку книжкової культури та друкарської техніки.

Колекція книг-мініатюр та малоформатних видань Хмельницької ОУНБ – результат цілеспрямованої роботи з формування бібліотечного зібрання за певними ознаками. Витоки колекції, виокремлення її із загального фонду сягають часів створення відділу книгозбереження – 1962 рік. Активізація роботи з формування колекції припадає на 90-ті роки ХХ ст. З метою доукомплектування зібрання мініатюрних видань було переглянуто 200 тисяч примірників документів, створено картотеку книг-мініатюр. При виокремленні книжок із загального фонду пріоритетними критеріями були формат (не більше 100x100 мм), зміст та зовнішній вигляд. До колекції відбирались також й малоформатні видання (не більше 107x140 мм) творів класиків української і зарубіжної літератури та художньо оформлених книг.

У 2001 році колекцію було переміщено у новостворений

сектор депозитарного зберігання документів та рідкісних і цінних видань – структурний підрозділ відділу зберігання та реставрації бібліотечного фонду. Такий крок покращив умови зберігання книжкових пам'яток, надав можливість ознайомитися з ними користувачам бібліотеки.

Тематика книг колекції мініатюрних видань різноманітна. Значну частину становлять літературно-художні видання, серед яких твори класиків української літератури, збірки поезій радянських часів.

На сьогодні відомо близько тридцяти мініатюрних видань Тараса Григоровича Шевченка. Прикрасою цього зібрання є «Заповіт», виданий у 1993 році 56-а різними мовами.

Друк багатьох мініатюрних видань був приурочений до пам'ятних і знаменних дат. У 1963 році до 150-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка видавництвом Академії наук УРСР було здійснене факсимільне видання «Малої книжки» (так званої «захалявної») великого Кобзаря. Це рукописний збірник його віршів перших чотирьох років заслання (1847-1850). Складається він з окремих невеличких зошитів, що утворювались із згорнутого вчетверо подвійного аркуша поштового паперу. В ці «захалявні» книжечки Шевченко вписував не тільки твори даного року, а й окремі твори, написані ним ще до заслання. Кожна сторінка «захалявних» книжечок любовно оформлена автором, акуратно обведена рамкою. Всього у «Малій книжці» 431 сторінка творів, написаних рукою великого поета. Згодом видавництво «Наукова думка» у 1966 та 1984 роках здійснило нові факсимільні перевидання «Малої книжки». У 2014 році на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою «Українська книга 2014 року» у видавництві «Веселка» побачило світ нове факсимільне відтворення «захалявної» книжки. Для кращого розуміння автентичних творів великого митця в окремому розділі видання було подано їх розшифровку. У фондах нашої бібліотеки представлені три видання «Малої книжки» Т. Г. Шевченка: 1963, 1984 та 2014 років.

Крім творів Кобзаря у колекції представлена також творчість Лесі Українки та Івана Франка.

Привертає до себе увагу поетична книга І. Франка «Лірика» форматом 63x81 мм, яка вийшла друком у львівському видавничому об'єднанні «Вища школа» у 1984 році. Ця книжечка ліричних Франкових творів складається з кращих зразків громадянської та інтимної лірики, не включених автором до жодної з прижиттєвих збірок з різних причин. Задум даного видання – ознайомити широкий загал читачів з невідомими творами письменника.

У бібліотечному зібранні мініатюр зберігається добірка видань, присвячених саме книгам-мініатюрам: каталог виставки «Дивосвіт мініатюрного друкарства» Херсонської ОУНБ імені Олеса Гончара, покажчик «Миниатюрные и малоформатные издания: 1813-1975 гг.» Державної бібліотеки СРСР імені Леніна, укладач – відомий російський книгознавець українського походження Євген Львович Немировський, покажчик «Миниатюрные книги СССР (1975-1979)» московського видавництва «Книга» (1979) російською та англійською мовами.

Цікавою є мініатюрна книга-альбом А. В'юника «Екслібриси українських художників» київського видавництва «Мистецтво», яка побачила світ у 1977 році. Формат видання становить 75x105 мм. Андрій Олексійович В'юник – український мистецтвознавець, художник і колекціонер. У Києві організував низку республіканських виставок екслібриса, до яких випустив каталоги, в тому числі вищевказаний альбом. Книга надрукована українською, російською, англійською, французькою та німецькою мовами.

Не залишили поза увагою поліграфісти і усну народну творчість. Казки, легенди, прислів'я та приказки протягом багатьох віків передавали з покоління в покоління народну мудрість. Чудово виглядають видані у малому форматі збірники серії «Мудрість народна», що зберігаються у фонді нашої бібліотеки. «Мудрість народна» – видавнича серія книг подарункового формату, здійснена видавництвом «Дніпро». Видана вона українською мовою, але охоплює паремістичні скарби народів майже усіх частин світу. Протягом 1969-1991 років були видані 52 випуски. У бібліотечному зібранні мініатюрних видань ХОУНБ знаходиться 25 випусків.

За хронологією до колекції ввійшли видання, надруковані за радянської влади та часів незалежної України. Виключення становлять друга і третя частина «Песней русского народа», що були видані І. П. Сахаровим у 1838-1839 роках. Іван Петрович Сахаров (1807-1863) – етнограф-фольклорист, археолог і палеограф, збирач і дослідник російського фольклору. «Песни русского народа» – його відома праця. Друга частина видання зберегла оригінальну палітурку червоного кольору.

У радянські часи мініатюрні видання носили не тільки сувенірний характер, а й виконували ідеологічну, культурно-просвітницьку функції. Це підтверджує видання «Кам'яниччина в цифрах. 1927 рік» (м. Кам'янець-Подільський, 1927). Більшість видань колекції надрукована українськими видавництвами «Дніпро», «Україна», «Музична Україна», «Мистецтво», «Молодь» у Києві, «Вища школа» у Львові, «Донбас» у Донецьку та російськими спеціалізованими редакціями мініатюрних видань при Московському видавництві «Книга» і Пермському книжковому видавництві.

У сучасній Україні друком мініатюрних подарункових видань займається харківське видавництво «Фоліо». Його продукцію відрізняє висока якість поліграфії, чудове оформлення, золоте тиснення на оправі. Афоризми, крилаті вислови, шедеври світової поезії – неповний перелік продукції цього видавництва. Прикрасою колекції книг-мініатюр є твори У. Шекспіра «Как вам это понравится» і «Сон в летнюю ночь», надруковані за повним зібранням Шекспіра, що було видано Брокгаузом та Ефроном у 1902 році.

Більшість видань колекції отримані як обов'язковий примірник або придбані за державні кошти у книжкових магазинах. Фізичний стан мініатюрних видань задовільний. Зібрання зберігається в шафі під склом, за спеціальним заголовком. Підготовлено «Паспорт колекції книг-мініатюр та малоформатних видань». Для забезпечення збереження та безпеки колекції як підфону книжкових пам'яток бібліотеки щорічно проводиться інвентаризація [3].

Для ознайомлення користувачів з особливим видом друкованої продукції – мініатюрними книгами, використовуються традиційні та електронні каталоги, картотека

«Колекції книг мініатюр та малоформатних видань», електронна база даних «Книги-мініатюри», які розкривають зміст колекції та популяризують її.

Культурне значення міні-книг не викликає сумнівів. Мініатюрна книга зберігає в собі всі якості великого видання. Вона довела своє право на існування, підкорюючи серця читачів своїм розміром і високою якістю графічного виконання.

Список використаних джерел :

1. **ДСТУ ГОСТ 7.87:2008 СІБВС «Книжкові пам'ятки. Загальні вимоги (ГОСТ 7.87-2003 IDT)».**
2. **Доркену А. М.** Колекція «мініатюрних книг» у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського // Наукові праці державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського. Вип. 4. – Вінниця, 2014. – С. 187-197.
3. **Ковальчук Г. І.** Книжкові пам'ятки (рідкісні та цінні книжки в бібліотечних фондах / Г. І. Ковальчук. – Київ : НБУВ, 2004. – 644 с.
4. **Словник** книгознавчих термінів / Кн. палата України, В. Я. Буран. – Київ : Аратта, 2003. – 159 с.

*Ярмолюк А. Г., головний бібліограф
Хмельницької ОУНБ*

Інформатизація бібліотек: поточний стан та перспективи. Електронна бібліографія

В умовах глобалізації та прискорення інформатизації українського суспільства відбулися істотні зміни всієї вітчизняної інформаційної сфери в напрямі становлення якісно нового рівня інформаційної культури й інформаційно-знанневого середовища соціуму. Такі зміни зумовлені розвитком інформаційно-комунікативних технологій (далі – ІКТ), інтенсифікацією інформаційних обмінів, зростанням

масивів інформації. Відповідно до проявів цієї тенденції відбувається переосмислення значення бібліотечних установ у системі сучасної інформаційної діяльності в період інформатизації українського суспільства. Сьогодні сфера їхньої діяльності розширюється завдяки реалізації ролі не лише традиційних книгозбірень, а й активних суб'єктів інформаційного процесу, важливих посередників між усе зростаючими обсягами продукованої суспільством різноманітної інформації, глобальними інформаційними ресурсами й користувачами [5, с. 5-6]. Бібліотечні працівники намагаються відновити роботу своїх установ, повернути їм історично притаманну роль сучасних культурно-інформаційних центрів у житті суспільства. Реалізація цієї мети в цей час не може бути успішною без роботи з електронними інформаційними ресурсами, без розвитку бібліотечної діяльності на основі поступового впровадження комп'ютеризації в традиційну бібліотечну діяльність ІКТ.

Процес упровадження ІКТ, що спочатку був повільним і торкався лише найкрупніших установ, з поступовим розширенням і прискоренням став дуже важливим для подальшого розвитку бібліотечної справи. Він забезпечив можливість поступового включення на цей час ще традиційних бібліотек у систему найбільш затребуваних суспільством соціальних комунікацій, які активно розвивалися під впливом інформатизації суспільної діяльності. У свою чергу, такі зрушення сприяли формуванню в середовищі і традиційних і нових категорій користувачів бібліотек уявлень про можливості, перспективи використання інформаційного потенціалу бібліотечних установ відповідно до сучасних потреб їхнього розвитку [5, с. 13-14].

Таким чином, користувач сучасної бібліотеки, знайомий із сучасними інформаційними технологіями, з кожним роком стає активнішим, більш вимогливим стосовно пропонованої інформації. Сьогодні основний користувач бібліотеки орієнтується насамперед на ознайомлення з електронними інформаційними ресурсами. Користування електронними інформаційними ресурсами забезпечує належну швидкість ознайомлення з проблематикою, допомагає у виборі

найпродуктивніших аспектів досліджуваної тематики, забезпечує технологічні можливості для синтезу необхідної інформації. При цьому, сучасна бібліотека не повинна зациклюватися на одному виді інформації – друкованій, книжковій. Оскільки перетвориться в музей. Сьогодні всі бібліотеки мають справу з різними ресурсами – рукописними, друкованими на папері, на електронних носіях. У найближчій перспективі бібліотека бачиться як досвідчений «посередник» між майже безмежним потоком інформації та користувачем. Особлива роль відводиться нині інформації про інформацію, і роль бібліотек в інформаційній революції невпинно зростає.

Логічне продовження реалізації цієї роботи в Україні відображено в Концепції Національної програми інформатизації. Зокрема, у документі передбачено «створити єдину інформаційно-телекомунікаційну систему збору, обробки та передачі даних, необхідних для прийняття стратегічно важливих рішень у сфері економіки, внутрішньої та зовнішньої політики» [6, с. 24]. У цій системі поступово активізуються всі суб'єкти інформаційної інфраструктури, що працюють з постійно зростаючими обсягами інформації, у тому числі й бібліотечні установи.

Інформаційні технології створили умови для появи нових термінів, а саме: «електронна бібліографічна діяльність», «електронна бібліографія [2, 4]. На сучасному етапі бібліографічна продукція користується підвищеним попитом і має задовольняти інформаційні потреби користувачів 24 години на добу 7 днів на тиждень шляхом електронного подання.

Відомі документознавці Л. Ф. Трачук та Г. Н. Швецова-Водка дали таке визначення для електронної бібліографічної продукції: сукупність електронних бібліографічних посібників як результати та способи бібліографічної діяльності в електронному середовищі, а також бібліографічні послуги, які надаються в електронному середовищі [7].

Для забезпечення доступу до бібліографічної інформації, задоволення довідково-інформаційних потреб користувачів Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека (ХОУНБ) створює власну електронну бібліографічну продукцію (ЕБП), яка включає ретроспективну, поточну, перспективну бібліо-

графію, що носить рекомендаційний та науково-допоміжний характер.

Просування ЕБП здійснюється за допомогою веб-сайту ХОУНБ. На сьогоднішній день сайт бібліотеки – потужний інформаційний портал, який об'єднує всі бібліографічні ресурси, що мають здійснювати інформаційну підтримку наукової та освітньої діяльності, задовольняти потреби користувачів. На сайті бібліотеки в розділах «Наші ресурси», «Віртуальні експозиції», «Бібліогурман» представлена різноманітна за своїми жанровими ознаками бібліографічна продукція: електронний каталог, електронні бази даних, бібліографічні покажчики, списки рекомендованої літератури, списки періодичних видань за передплатою, віртуальні виставки, тематичні огляди літератури, календарі знаменних дат, спеціалізовані та проблемно-орієнтовані бази даних та інше.

Один з головних інформаційних продуктів, який містить найбільший масив відомостей про документи, – електронний каталог (ЕК). Він належить до бібліотечно-каталожних електронних ресурсів, майже 100 відсотково відображає фонд наукової бібліотеки. Формується за допомогою АБІС ІРБІС. Стандартний, розширений, професійний, за словником, за предметними рубриками – всі ці види пошуку в ЕК забезпечують бібліографічною інформацією користувача в зручний для нього час, в режимі on-line. На інтерфейсі ЕК для користувачів представлена інструкція з методики пошуку інформації. Відкритість і доступність у віртуальному просторі дозволяє читачам працювати з інформаційним контентом цілодобово та замовляти книги дистанційно. Online-консультант надає допомогу у здійсненні правильного та швидкого пошуку інформації в ЕК та бібліотечних ресурсах сайту, формуванні запиту і оформленні електронного замовлення.

Електронний бібліографічний покажчик як альтернатива традиційному – найбільш розповсюджений засіб існування бібліографічної інформації у віртуальному середовищі, представляє собою безліч впорядкованих бібліографічних записів, здійснених мовою оригіналу відповідно діючих стандартів з бібліотечної справи.

Один із засобів орієнтації в електронних ресурсах світової

мережі – створення для користувачів веббібліографічних списків «Бібліотеки України», «Бібліотеки світу», «Електронні бібліотеки», який включає онлайнові адреси web-сайтів бібліотек.

Бюлетень нових надходжень на сайті – джерело інформації про нові надходження до фонду бібліотеки для наукової, навчальної, довідково-бібліографічної та практичної діяльності науковців і студентів. Матеріал систематизовано за тематичними рубриками таблиці УДК, у межах рубрик – за алфавітом. Виконуючи довідково-інформаційну функцію, бюлетень сприяє розкриттю змісту фонду бібліотеки та найбільш ефективному його використанню.

Віртуальні виставки – синтез використання традиційного книжкового і новітнього електронного способів презентації інформації. Їх мета полягає в публічній інтернет-презентації різних видів документів. Користувачі мають можливість ознайомитися із зовнішнім виглядом документів, бібліографічним описом та розгорнутою анотацією, скористатися посиланнями на повні тексти видань. Тематика віртуальних виставок різноманітна: нові надходження, до ювілейних та знаменних дат, історичних подій, цикли виставок-портретів персоналій тощо.

У процесі формування електронної бібліотеки та надання доступу до електронних ресурсів інших бібліотек ХОУНБ зацікавлена також у регіональних корпоративних проектах. Зокрема, на сьогоднішній день є учасницею Центрально-Українського Кооперативного Каталогу (ЦУКК) та баз даних «Історична Волинь».

Віртуальний простір та електронна бібліографія значно розширює можливості бібліотек з інформування населення за різними галузями знань. Завдяки глобальній мережі кожен бажаючий може отримати необхідну бібліографічну інформацію з будь-якого куточка світу, лише відвідавши сайти бібліотек [3].

Виходячи з наведених даних, можна зробити висновок, що найбільший відсоток виробленої бібліотекою ЕБП займає традиційна продукція, яка не має друкованого аналогу. Необхідно відзначити, що бібліотека у своїй роботі використовує переваги неможливої раніше мультимедійності,

яка дозволяє поєднувати разом тексти, зображення, звукозаписи, відеофайли, БД, надавати інформацію швидко, зберігати її компактно. Тому друге місце займає мультимедійна продукція, при виготовленні якої застосовуються онлайн-сервіси. Таким чином, ЕБП, яка створюється бібліотекою, дозволяє будувати продуктивні технології обслуговування користувачів.

На сьогоднішній день перевага електронної бібліографії над традиційною безперечна. Тому ХОУНБ насамперед приділяє увагу продуктам з гіперпосиланнями на повний текст та онлайн-сервісами, що надає користувачу оперативний пошук необхідних даних та забезпечує комфортний доступ до першоджерел, а бібліотеці дозволяє охопити чималу аудиторію користувачів.

Бібліотеки завдяки новим можливостям інформаційно-комунікаційних технологій перетворюються на інтегровану єдність, що складається з різноманітних систематизованих інформаційних інтелектуальних ресурсів, надають нові організаційно-технічні засоби використання результатів наукових напрацювань з більш ширшим їх охоптом [1, с. 34].

Список використаних джерел :

1. **Бібліотека в реалізації державотворчої інформаційної політики** : [монографія] / [Т. Гранчак, В. Бондаренко, С. Горова та ін.] : НАН України, Нац. б-ка України ім. В. Вернадського. – Київ, 2016. – 324 с.

2. **Жабко Е. Д.** Справочно-библиографическое обслуживание в электронной среде : теория и практика : монография / Е. Д. Жабко. – Санкт-Петербург, 2006. – 388 с.

3. **Кравченко С. А.** Досвід створення та використання електронної бібліографії у науковій бібліотеці ХНМУ [Електронний ресурс] / С. А. Кравченко; Нац. мед. ун-т. – Електрон. дані. – [Харків, 2015]. – Режим доступу : <http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/9680/3/Кравченко.pdf>. – Назва з екрана. – Дата перегляду : 23.09.2018.

4. **Моргенштерн И. Г.** Электронная библиография : сущность и проблемы развития / И. Г. Моргенштерн // Библиография. – 2003. – № 5. – С. 13-22.

5. **Пальчук В.** Бібліотеки в інформаційно-аналітичному забезпеченні органів державної влади : монографія / В. Пальчук; наук. ред. В. М. Горовий; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2014. – 280 с.

6. **Про Концепцію** Національної програми інформатизації : Закон України від 4 лют. 1998 р. № 74/98-ВР // Офіц. вісник України. – 1998. – № 10. – С. 15-29.

7. **Трачук Л. Ф.** Классификация электронной библиографической продукции / Л. Ф. Трачук, Г. Н. Швецова-Водка // Научные и технические библиотеки. – 2009. – № 8. – С. 33-46.

*Айвазян О. Б., директор наукової бібліотеки
Хмельницького національного університету*

Бібліотеки ЗВО Хмельниччини: сучасний стан, інновації, наукова та краєзнавча діяльність

Вагому роль у розвитку громади Хмельниччини відіграють бібліотеки закладів вищої освіти, які сприяють підготовці молодих спеціалістів у всіх галузях народного господарства нашого регіону.

Мета статті – ознайомлення з сучасними напрямками діяльності бібліотек ЗВО, особлива увага приділена здійсненню наукових і краєзнавчих досліджень бібліотеками об'єднання.

Наразі до методичного об'єднання бібліотек університетів Хмельницької області входять 6 книгозбірень: Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту, Хмельницького університету управління та права, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Подільського державного аграрно-технічного університету, Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка та Хмельницького національного університету [1].

Аналіз статистичних показників доводить, що, не зважаючи на окремі складнощі, бібліотеки забезпечують освітній процес університетів, здійснюють вагому роботу з

популяризації наукового доробку викладачів, створення та об'єднання електронних ресурсів бібліотек області [2].

Зокрема, відзначено наявність у фондах бібліотек вишів КПНУ ім. І. Огієнка, ХГПА, ПДАТУ рідкісних та цінних видань, організацію розкриття наявних ресурсів через віртуальні виставки, соціальні мережі, електронні каталоги, електронні бібліотеки, інституційні репозитарії, веб-сайти тощо. Відзначається, що саме використання електронних ресурсів є вагомим складовою (понад 60 %) загального показника відвідувань та видачі документів по бібліотеках об'єднання.

У доповіді зазначається, що такі об'єктивні процеси, як зменшення кількості студентів, розвиток електронного середовища призвели до значного скорочення штатів бібліотек університетів, наводиться приклад НБ ХНУ, де з 85 шт. одиниць у 2006 р. наразі залишилося 35. Але більше уваги приділяється питанням соціального захисту бібліотечних працівників закладів вищої освіти області. Звертається увага на такі проблеми як: переведення бібліотечних працівників на контракт, невивплата оздоровчих, максимальне зменшення надбавок за особливі умови праці тощо.

Відзначається, що серед сучасних завдань університетських книгозбірень поряд з інформаційним забезпеченням освітнього процесу, просвітницькою діяльністю на перше місце виходить наукова робота, яка здійснюється за такими напрямками:

- надання доступу до всесвітніх наукових платформ, зокрема «Scopus» (КПНУ ім. І. Огієнка), «Web of Science» (ХНУ) науковцям області та розвиток наукового ресурсного потенціалу бібліотек;

- допомога студентам і викладачам у написанні та публікації наукових статей, навчання користувачів основам інформаційної культури та консультування щодо використання БД книгозбірні;

- аналітичне опрацювання наукових публікацій та їх просування у світове наукове середовище шляхом ведення повнотекстових, бібліографічних та біобібліографічних БД (інституційні репозитарії, праці науковців, вчені Хмельниччини

та ін.);

- бібліометричні дослідження публікаційної активності науковців університету;
- краєзнавчі та індивідуальні дослідження;
- соціологічні дослідження думки користувачів.

Важливим напрямком роботи кожної бібліотеки, у т.ч. бібліотек ЗВО є краєзнавча діяльність. Бібліотеки об'єднання створюють бібліографічні покажчики праць викладачів, краєзнавчі каталоги, вже 8 років для читачів доступний Зведений електронний каталог бібліотек Хмельницької області [3].

З метою подальшого розвитку краєзнавчої діяльності бібліотек пропонується:

- в БД «Науковці Хмельниччини», яка сьогодні містить інформацію про понад 100 осіб докторів наук та професорів, розпочати збір матеріалів для рубрики «Кандидати наук»;
- започаткувати створення краєзнавчої БД «Бібліотекар Хмельниччини». Для початку цієї роботи розробити та обговорити методику написання матеріалів, визначити відповідальних за їх збір і розміщення в БД;
- зібрати матеріали з історії бібліотек області, систематизувати їх та опублікувати.

Список використаних джерел :

1. **Обласне методичне об'єднання** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://lib.khnu.km.ua/about_library/metodob/struktura.php. – Назва з екрана.

2. **Основні статистичні показники діяльності бібліотек ЗВО Хмельницького методичного об'єднання** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://lib.khnu.km.ua/about_library/metodob/statystyka.htm. – Назва з екрана.

3. **Зведений електронний каталог бібліотек Хмельницької області** [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://lib.khnu.km.ua/asp/php_zk/page_lib.php. – Назва з екрана.

Бібліотечно-інформаційне обслуговування людей з особливими потребами

Розвиток країни, демократії можливий лише в тому разі, якщо в державі є повага до всіх громадян, в тому числі до людей, які мають особливі потреби.

Сьогодні цивілізований світ починає формувати нову культурно-етичну норму – повагу до фізично й інтелектуально обмежених членів суспільства відповідно до міжнародного законодавства.

У статті 24 Конституції України записано: «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом». Реалізувати це право, як і інші, закріплені в міжнародних документах і ратифіковані Україною, не просто, коли це стосується людей з обмеженими можливостями.

Багато зробила для захисту прав людей із вадами здоров'я Організація Об'єднаних Націй. Завдяки своїй діяльності, яка часто стимулювала прийняття національного законодавства та вироблення національної політики, їй вдалося зосередити центр уваги не на фізичних недоліках, а на фізичних можливостях особистостей.

Останнім часом у суспільстві все більше уваги приділяється вирішенню соціальних проблем людей з обмеженими фізичними можливостями.

Бібліотечне обслуговування користувачів з особливими потребами є доволі актуальною темою. Не залишаються осторонь таких людей і бібліотечні установи Білогірщини. Своє основне завдання книгозбірні вбачають в забезпеченні інтелектуального доступу до інформації читачам з обмеженими можливостями, сприянні їх соціальній адаптації, розвитку творчих можливостей. Важлива роль відводиться також вихованню в підростаючого покоління толерантного ставлення до людей з особливими потребами.

На сучасному етапі пріоритетними напрямками

книгозбірні у роботі з інвалідами є: соціальний, інформаційний, психологічний, дозвіллевий, професійно-реабілітаційний. Цьому сприяє координація діяльності бібліотек з органами місцевої влади, державними та громадськими організаціями, соціальними, юридичними, психологічними службами, центрами реабілітації, методичними та навчальними закладами.

В Білогірському районі працює ряд спеціалізованих закладів, які допомагають людям з вадами здоров'я, зокрема медико-соціальний реабілітаційний центр для дітей-інвалідів «Промінь надії», будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів, районний центр соціального обслуговування, Ямпільська загальноосвітня спеціальна школа-інтернат.

Бібліотеки об'єднують зусилля всіх закладів, які виявляють милосердя. Тому велике значення в роботі бібліотек є співпраця із службою соціального забезпечення населення, адміністрацією району, медичними закладами тощо.

В обслуговуванні осіб з обмеженими можливостями постає багато проблем. Основна з них – недостатнє фінансування та відсутність комплектування спеціальною літературою, незадовільне оснащення технічними засобами. Але, незважаючи на негаразди, публічні бібліотеки району намагаються задовольнити запити цієї категорії користувачів, допомогти їм перебороти почуття самотності, невпевненості в собі та своїх силах, повернути віру в себе. Особлива увага приділяється дітям з обмеженими фізичними можливостями. Це не проста, але дуже вдячна аудиторія.

Білогірська районна дитяча бібліотека та Ямпільська селищна бібліотека для дітей запрошують цих дітей на Тиждень дитячої книги, День захисту дітей, свято Миколая, де самі діти беруть активну участь. На конкурсі «Який прекрасний цей світ», організованому бібліотекою, діти представляли власні вироби з бісеру, природних матеріалів, вишивки. Для дітей, які не можуть прийти до бібліотеки, працівники налагодили книгоношення, а саме: організували групу дітей-волонтерів, які носять книги своїм товаришам, знайомлять їх з мережевою інформацією (сайтами) про дистанційне навчання та спілкування.

Один раз на місяць працівники дитячої районної бібліотеки відвідують медико-соціальний реабілітаційний центр

для дітей-інвалідів «Промінь надії» та обмінюють книги, проводять інформаційні бесіди. Проведено віртуальний урок «Спілкуємося серцем», інформаційну годину «Світ дитячої періодики», подорож стежинами казкових героїв. Своєю діяльністю бібліотеки району підтверджують, що дитячі книгозбірні – це територія рівних можливостей для всіх.

Участь бібліотек в допомозі людям з обмеженими можливостями полягає в тому, що бібліотекарі обслуговують книгою, періодичними виданнями цих користувачів за місцем проживання та за місцем роботи, залучають молодь, рідних і близьких, соціальних працівників, усіх небайдужих людей до надання добровільної допомоги в користуванні книгою, всесвітньою мережею Інтернет тим користувачам, які обмежені в пересуванні, з метою їх творчого розвитку та соціальної адаптації в суспільстві. Працівники бібліотек проводять індивідуальні бесіди, вивчаючи разом з тим їх читацькі уподобання. Разом із спеціалізованими закладами проводять спільні соціокультурні заходи, зокрема День партизанської слави, День Перемоги, зустрічі поколінь, дні пам'яті, години спілкування, дні вшанування пам'яті жертв Другої світової війни, зустрічі з дітьми війни.

Під час підготовки до соціокультурних заходів на допомогу приходить місцева районна влада, представники органів місцевого самоврядування, місцеві підприємці, які фінансують невеликі подарунки. Адже дана категорія людей дуже вразлива і ці даруночки дають їм стимул до життя та відчуття турботи зі сторони влади і громади.

Селищні та сільські ради з розумінням ставляться до інформаційно-просвітницької діяльності бібліотек серед населення та надають копії рішень, розпоряджень виконкомів для центрів (куточків) регіональної інформації.

В центрах (куточках) регіональної інформації оформлені папки, в яких накопичуються законодавчі документи щодо пенсійної реформи, соціальних, медичних питань. В Ямпільській селищній бібліотеці папка-досьє «Фонд соціального захисту повідомляє» знайомить зі змінами в соціальному захисті, пільгах для даної групи людей. Інтерес також викликають матеріали з питань медицини, освіти,

працевлаштування.

Для покращення бібліотечно-інформаційного обслуговування інвалідів в районі бібліотека залучає волонтерів.

Центральна районна бібліотека проводить соціокультурні заходи спільно з Білогірським районним центром соціального обслуговування. Великий резонанс мали: зустріч-спогад «Шляхами подвигу і слави наших земляків» (до Дня Перемоги), урок патріотизму «Ми будемо довго пам'ятати і вам забути не дамо» (до Дня партизанської слави), година доброти «Немає вищої святині, ніж чисте сяйво доброти», виставки персональних робіт Олега Володимировича Михайловського «Світ рукотворного дива» та художника-інваліда Миколи Гнатюка «Повірити в себе», презентація першої книги Віталія Прокоповича «Червоні сльози України». Поезія Віталія пронизана любов'ю до Батьківщини, щирим патріотизмом, вірою в світле майбутнє України.

Центральна районна бібліотека надала допомогу в організації бібліотечки з безкоштовною передачею літератури Білогірському будинку-інтернату для громадян похилого віку та інвалідів.

Бібліотекарі районної бібліотеки обслуговують книгою на дому студентів-інвалідів, які навчаються дистанційно.

Вся робота бібліотеки з обслуговування людей з обмеженими можливостями активно висвітлюється в засобах масової інформації: районній газеті «Життя і слово», на сайті Білогірської централізованої бібліотечної системи (<http://bilogcrb.at.ua/>). Також на сайті Білогірської районної бібліотеки розміщено тематичну рубрику «Повір у себе».

Бібліотечно-інформаційне обслуговування маломобільних груп населення

Духовність суспільства значною мірою визначається ставленням до соціально вразливих верств населення, створенням належних умов для їхнього повноцінного життя і особистого розвитку.

Обслуговування маломобільних груп населення – одне із пріоритетних напрямків діяльності центральної бібліотеки Полонської міської ради об'єднаної територіальної громади та її філій. Працівники бібліотек Полонської ОТГ постійно вивчають запити своїх користувачів задля кращого їх задоволення шляхом анкетування, проводячи бесіди під час обслуговування.

В центральній бібліотеці створена адресна картотека, яка включає дані про людину з інвалідністю, адресу, вид захворювання, вид бібліотечного обслуговування, інформаційні потреби. На формулярах зроблено відмітки, яку літературу читає, наявність тифлозасобів. Для людей з інвалідністю та поважного віку діє безкоштовна послуга «Дистанційна бібліотека», скористатись якою можна замовивши необхідну літературу по телефону або по електронній пошті.

Для такої категорії людей надається довідкова інформація, наповнюються папки-накопичувачі інформацією правового змісту, про працевлаштування, про пільги: «Інформує центр зайнятості», «Пенсійне забезпечення та соціальний захист», «Соціально-економічний розвиток ОТГ», «Поліція інформує». Організуються соціокультурні заходи та консультації спеціалістів служби соціального захисту населення з питань надання субсидій, служби працевлаштування, пенсійного забезпечення.

З метою залучення неохоплених бібліотечним обслуговуванням маломобільних груп населення інформація про послуги, заходи, які проходять в бібліотеці висвітлюються в засобах масової інформації: місцевих газетах «Сьогодні громади», «Новий шлях», Хмельницького обласного радіо.

Інформування громади про новини в бібліотеках ОТГ подається на сайтах центральної бібліотеки, бібліотеки для дітей та блогах сільських бібліотек.

Щоб надати рівні можливості всім користувачам бібліотеки, необхідно поглянути очима цих груп відвідувачів як на фізичний стан будівлі, так і на послуги та програми бібліотеки.

Щоб зробити бібліотеку доступною, потрібні економічні ресурси. Проте багато покращень можуть бути впроваджені з дуже малою кількістю грошей або навіть безкоштовно. Вирішити проблему часто можна через зміну ставлення персоналу до неї та зміну способів мислення [1].

За словами міжнародного консультанта з розробки інклюзивної політики та практики Ольги Красюкової-Еннс: «Кожна людина проходить свій життєвий цикл і на різних етапах має різний рівень мобільності. Дитина до 7 років не може відчинити важкі двері. Мама з дитиною у візку не може скористатися сходами підземного переходу. Людина на інвалідному візку не може подолати бордюри на вулиці, які є абсолютно непомітними для інших. Людина похилого віку не може зайти в трамвай з високо розташованими сходами».

Усі ми різні. Проте маємо право на те, щоб інші поважали наші особливості та приймали нашу різноманітність [2]. Універсальний дизайн робить простір, середовище чи послуги максимально зручними для всіх.

Центральна бібліотека Полонської ОТГ робить все для того, щоб усі групи населення могли скористатися її послугами. Три роки бібліотека співпрацює з членами регіонального Українського товариства сліпих. Це активні люди, які бажають брати участь у громадському житті суспільства, цікаво проводити свій вільний час.

Команда центральної бібліотеки прийняла участь у конкурсі проектів «Ініціативи із застосуванням принципів універсального дизайну та доступності», в рамках спільної програми ПРООН, ВООЗ та МОП, здобула перемогу з проектом «Доступна бібліотека» та розпочала роботу над створенням тифлостудії «Окуляр».

Реалізовувати проект бібліотекарі розпочали з вивчення основ універсального дизайну та особливостей обслуговування

маломобільних груп населення. З цією метою в Полонській центральній бібліотеці представниками спільної Програми ПРООН, ВООЗ та МОП «Сприяння інтеграційній політиці та послугам для людей з інвалідністю в Україні» проведено семінар з універсального дизайну та доступності. Працівників бібліотеки, представників влади та відділу культури ознайомили з універсальним дизайном в бібліотеках, досвідом роботи інтернет-центру «Окуляр» Рівненської обласної наукової бібліотеки та надали рекомендації щодо реалізації проекту. В свою чергу, в центральній бібліотеці відбувся методдень для бібліотек-філій «Проблеми і досвід обслуговування людей з інвалідністю». Учасники методдня прослухали загальні рекомендації щодо етикету, отримали поради психолога як налагоджувати контакти та уникати незручностей і непорозумінь у спілкуванні з людьми з інвалідністю, консультації бібліотечних фахівців з обслуговування такої категорії користувачів, ознайомились із 7 принципами універсального дизайну.

Першим кроком до застосування принципів Універсального дизайну стали зміни в доступності бібліотеки для людей з порушенням зору: облаштовано поручні при вході до бібліотеки, промарковано сходинки та дверні ручки, на шляху до бібліотеки встановлено вказівники напрямку руху, облаштовано стоянку для автомобілів людей з інвалідністю.

Придбано спеціалізовану техніку: апаратно-програмний комп'ютерний тифлокомплекс із синтезом мови, планшет з програмою для людей з порушенням зору, багатофункціональний плеєр Smart Vee за кошти проекту у співфінансуванні міською радою. Залучені спонсорські кошти і придбано сканер з програмою розпізнавання тексту.

За допомогою нової техніки користувачі з порушенням зору можуть самостійно виконувати будь-які роботи з текстовими файлами, переводити їх в цифровий формат, прослуховувати аудіокниги. Персонал бібліотеки пройшов навчання, володіє навиками у використанні тифлокомплексу та може навчати користувачів використовувати ту чи іншу програму у роботі.

В бібліотеці запроваджуються нові послуги: майстер-

класи для дітей (в тому числі з інвалідністю), кінолекторій з тифлокоментарем, навчання шрифту Брайля. Спільно з музеєм фарфорового заводу розроблена екскурсія з тифлокоментарем для людей з порушенням зору.

Сайт центральної бібліотеки адаптований для людей з порушенням зору, тобто матеріал подається збільшеним шрифтом. Наповнюється сторінка «Інклюзивні ресурси тифлостудії «Окуляр», де накопичуються посилання на законодавчу базу для людей з інвалідністю, на перелік аудіокниг, фільмів, екскурсій з тифлокоментарем. Послуги бібліотеки рекламуються в соціальній мережі Фейсбук.

Звертається увага на комплектування фонду центральної бібліотеки літературою спеціальних форматів та на спеціальних носіях. Наразі придбані дитячі книги шрифтом Брайля, література з питань медицини, психології.

За результатами анкетування членів УТОС та інших маломобільних груп формується бібліотека аудіокниг, інклюзивні підбірки літератури. Розпочались заняття з вивчення шрифту Брайля.

Для обслуговування користувачів обладнано тифлостудію із зручними меблями для роботи за комп'ютером та проведення дозвілля за грою в шашки, доміно, лото. Дітям облаштовано куточок з іграшками та книжечками.

Велику роль відіграє дозвіллева діяльність бібліотеки. У співпраці з членами УТОС проводилось багато цікавих заходів: свято матері «Берегині роду нашого», творчий вечір В. Камінського, зустріч з місцевою поетесою, гумористкою Л. Стремедловською, 85-річчя з часу створення Всеукраїнської добровільної громадської організації інвалідів по зору. Люди поважного віку відвідують бібліотеку з метою спілкування по скайпу, переглянути періодику.

Наразі в бібліотеці продовжується робота з укомплектування тифлостудії ще одним тифлокомплексом, електронною книгою та книгами із збільшеним шрифтом.

Список використаних джерел :

1. **Ірвал Б., Нільсен Г. С.** Доступ для всіх до кожної бібліотеки. – Електрон. дані. – Режим доступу : <https://www.ifla.org/publications/ifla-professional-reports-89>.

2. **Універсальний дизайн** : практичні поради для кожного. – Електрон. дані. – Режим доступу : <http://ud.org.ua/biblioteka/books/87-universalnij-dizajn-praktichni-poradi-dlya-kozhnogo>.

*Дитинник Л. В., директор бібліотеки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

Бібліотека Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії: від витоків до сьогодення

Бібліотека – це один з найважливіших винаходів людської цивілізації. Її діяльність пов'язана із суспільством протягом усієї історії його існування. Виникнення цієї соціальної організації було зумовлене потребами людства у накопиченні та зберіганні знань. І сьогодні бібліотеки є потужними інформаційними центрами та культурними осередками. А бібліотека вищого навчального закладу – це не тільки своєрідний острівець культури, де мусить існувати така атмосфера, в якій кожен одержав би задоволення від творчості, але і сприяти освітньому процесу.

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія – один з найдавніших навчальних закладів Поділля. Ровесниця закладу – бібліотека. Вона пройшла великий та складний шлях становлення та розвитку. Їй доводилося долати чимало труднощів, разом із тим її діяльність була різноманітною і динамічною, з постійним впровадженням нових ідей, розвитком новітніх бібліотечних технологій, реалізацією накреслених планів.

Назва бібліотеки змінювалась залежно від зміни статусу навчального закладу:

12 жовтня 1921 року у м. Проскурові розпочали роботу короткотермінові педагогічні курси. Роком заснування

бібліотеки вважається 1921 р., як бібліотека педагогічних курсів. Відкрив бібліотеку директор Проскурівських педагогічних курсів – Дмитро Іванович Попа [1]. Це був кваліфікований педагог, представник ще дореволюційної інтелігенції. Як керівник, він прагнув утвердити авторитет ввіреного йому закладу, всебічно сприяв його розвитку та докладав багато зусиль, щоб збагатити книжкові фонди бібліотеки. Фонд її нараховував 179 примірників книг спеціального та 612 примірників белетристичного й політико-економічного характеру. Допоміжних установ, за винятком бібліотеки й фізико-математичного кабінету з лабораторією, при школі не існувало. Першим бібліотекарем Проскурівських педагогічних курсів була Цинурдєєва Ольга Іванівна. Бібліотека займала окрему кімнату, де в першу половину дня йшло навчання, а в другу зміну звільнявся клас під читальний зал.

Під час фашистської окупації бібліотека, як і заклад, припинила свою діяльність. Нова сторінка в історії бібліотеки була відкрита на початку квітня 1944 року, коли після визволення міста від фашистських окупантів відновились навчання в училищі. Практично бібліотека створювалась заново. Під час окупації була втрачена велика кількість навчальної літератури. Формувати книгозбірню довелося майже заново. У післявоєнний період очолювала бібліотеку Чорна Ганна Марківна.

Книжковий фонд бібліотеки поповнювався навчально-методичною та популярною літературою, по мірі зміцнення матеріальної бази закладу: 1945 р. – 312 книг, 1945 р. – 885, 1947 р. – 1712, 1949 р. – 4988. Бібліотека займала одну кімнату.

З кожним роком в училищі удосконалювався навчально-виховний процес, поліпшувалась якість підготовки вчителів. Швидко зростав книжковий фонд бібліотеки, в порівнянні з 1946 р. фонд збільшився у 10 разів і становив у 1957 р. 22441 примірників художніх творів, політичної та методичної літератури, підручників. Завідуюча бібліотекою Лідія Петрівна Косовська та бібліотекар Троян Тамара Михайлівна впорядкували книжковий фонд, розпочали роботу по створенню алфавітного і систематичного каталогів. У 1967 р. бібліотека училища нараховувала вже понад 40 тисяч примірників навчальної та художньої літератури, в зв'язку з тим, що значно зріс бюджет

училища.

1977-1978 рр. збулася мрія учнівського і викладацького колективу, особливо його директора – Федора Григоровича Гончарука. Зусиллями керівництва міста і області з 9 грудня 1978 р. училище почало працювати в новому навчальному корпусі (це і є теперішнє приміщення академії). Обладнана була бібліотека, яка нараховувала понад 68 тисяч примірників різноманітної літератури, та читальний зал на 60 посадочних місць. Завідувачем бібліотеки працювала Салюк Антоніна Олександрівна.

За цей час розширився і штат бібліотеки – бібліотекарями працювали Стародуб Галина Михайлівна, Якубовська Тетяна Мануїлівна, Чернишенко Любов Арсентіївна. В 1980 році Антоніна Олександрівна іде на заслужений відпочинок, завідувачкою бібліотеки стає Любов Арсентіївна Чернишенко.

Працювала бібліотека у дві зміни, так як відбувалося навчання в училищі. Становлення та плідний розвиток бібліотеки впродовж десятиліть відбувався завдяки професіоналізму, відповідальності, а головне – любові до своєї справи працівників бібліотеки багатьох поколінь, що дозволяло справлятися з труднощами у складні часи. Працівники бібліотеки проводили невтомну й подвижницьку працю, спрямовану на збереження писемної культури народу, відродження духовності, виховання молоді, забезпечення навчально-виховного та наукового процесів. З виходом на пенсію Чернишенко Л. А. в 1987 р., завідувачкою бібліотеки стає Ісаєнко Галина Йосипівна (1987-2000 рр.).

1996 р. сталися чергові кадрові зміни. Директора училища М. П. Мельника, котрий очолював колектив протягом 11 років, змінив М. М. Дарманський, прихід якого відкрив нові сторінки в історії навчального закладу.

На всіх періодах діяльності бібліотеки завжди докладалось і докладється багато зусиль для її розвитку. Співробітники та студенти користуються фондом бібліотеки без будь-яких обмежень. Вся робота працівників бібліотеки ведеться у скоординованому взаємозв'язку з викладацьким складом всіх факультетів. Викладачі та студенти інформуються про нові надходження літератури з різних галузей знань,

педагогічних інновацій.

З 2000 р. по 2004 р. директором уже бібліотеки вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації був призначений Халайцан Володимир Петрович. Книжковий фонд бібліотеки налічував – 90798 примірників. В бібліотеці працювали кваліфіковані бібліотечні працівники: Стародуб Г. М., Якубовська Т. М., Ісаєнко Г. Й., Бочковський Л. В., Кухар С. І., Дитинник Л. В.

В серпні 2004 року директором бібліотеки інституту призначена Дитинник Людмила Вікторівна.

За підтримки адміністрації закладу зроблено ремонт та оздоблення читальних залів, абонементу, щоб переступивши поріг бібліотеки читач із захопленням і благовіянням відчув на собі її особливу магію.

Створено відділи: інформаційно-бібліографічний, відділ комплектування та наукової обробки літератури, відділ науково-інформаційного забезпечення та автоматизації.

Бібліотека ХГПА представлена наступними цифрами:

- книжкові фонди складають 119 тис. примірників, з них майже 80 тис. примірників в активному використанні, інші – резервні;

- за складом фонди бібліотеки налічують 72 тис. примірників навчальної літератури, 3 тис. примірників – наукової літератури, 200 назв періодичних видань;

- щорічне поповнення фонду складає до 2 тис. примірників;

- загальна кількість читачів обслуговується на всіх пунктах видачі – 6593 (за єд. реєстр. 2005);

- за рік до 80 тис. відвідувань читачів бібліотеки, яким видається до 300 тис. одиниць зберігання через 3 читальних зали та абонемент;

- за день до бібліотеки звертається в середньому до 200 читачів.

В умовах інформатизації суспільства значна увага в бібліотеці приділяється впровадженню новітніх технологій. З 2007 року розпочато впровадження проекту комп'ютеризації бібліотеки. За базове обрано програмне забезпечення «УФД-Бібліотека». Автоматизація бібліотечних процесів посідає

значне місце в роботі бібліотеки. Крім ведення електронних каталогів та картотек, вона охоплює різноманітні сфери діяльності бібліотеки: пошук необхідної інформації; виконання бібліографічних довідок; друкування бібліографічних списків нових надходжень, тематичних списків, за спеціальностями. Формування локальної мережі на рівні навчального закладу дозволило об'єднати ресурси та підключитись до Інтернету.

Створені власні інформаційні ресурси на допомогу навчальному процесу та науковій роботі академії, що сприяють ефективному пошуку інформації. Це бази даних (БД) «Праці вчених академії», «Публікації про академію», «Дисертацій та авторефератів», «Книгозабезпеченість навчального процесу», «Колективний автор», «Повнотекстові видання» (Навігатор Інтернет-ресурсів за профілем навчального закладу).

Програмні БД: «Електронний каталог», «Віртуальна довідка» «Формуляр читача».

Активізувалося комплектування фонду профільними електронними документами (наукова та навчальна література, періодичні видання, методичні посібники тощо), що позитивно позначається на забезпеченні навчального процесу.

Обсяг електронного каталогу налічує понад 50000 записів. Функціонує веб-сайт бібліотеки (www.biblio.km.ua).

Проводиться інтенсивна робота зі створення Інституційного репозитарію Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Вагомим джерелом інформації, разом із електронними носіями, в бібліотеці незмінно залишається книга. Адже загальновідомо, що читання не тільки розвиває інтелект, але й виховує духовно зрілу особистість. Сучасні студенти із задоволенням користуються послугами мережі Інтернет, проте досить активно використовують у навчанні підручники та навчально-методичні посібники на традиційних носіях. Паперовий ресурс наш користувач може отримати в відділі обслуговування – абонементі та читальному залі, де студентів, викладачів та співробітників академії, які не можуть уявити своє життя без читання, обслуговують високопрофесійні працівники відділу – С. М. Доротюк, С. І. Кухар, Р. О. Яриновська, І. В. Яцик. Вони беруть активну участь у всіх творчих заходах

бібліотеки й академії, презентують змістовні книжково-ілюстративні виставки, які сприяють духовному та естетичному розвитку читача, проводять масові заходи.

Сьогодні бібліотека стала одним із провідних підрозділів Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Вона вирішує завдання інформаційного забезпечення навчального процесу, підвищення професійного та культурного рівня викладачів та студентів, виховання кожної молодої людини як всебічно розвиненої особистості. Працівники бібліотеки намагаються створити у ній атмосферу творчої зацікавленості у роботі з різноманітними інформаційними джерелами, створюючи для цього комфортні і сприятливі умови.

Основний акцент планується зробити на розвиток системи електронної доставки документів через бібліотеки, що беруть участь в створенні єдиного простору бібліотек міста, для чого формується корпоративна взаємодія академічної бібліотеки з бібліотеками інших систем і відомств, органами науково-технічної інформації. Вагомою є творча співпраця з Державною науково-педагогічною бібліотекою імені В. О. Сухомлинського, Хмельницькою обласною універсальною науковою бібліотекою, Хмельницькою обласною бібліотекою для юнацтва, Хмельницькою обласною бібліотекою для дітей ім. Т. Г. Шевченка, Науковою бібліотекою імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка, науковою бібліотекою ХНУ, науковою бібліотекою Кам'янець-Подільського університету імені І. Огієнка і ін.

Досягнуті успіхи не є межею розвитку, а лише початком. Варто зауважити, що реалізація всіх ідей неможлива без кваліфікованого колективу бібліотечних працівників. Усі вони мають вищу освіту, володіють комп'ютерними технологіями та прагнуть професійно вдосконалюватися.

У той же час створені умови для їх роботи стимулюють бажання удосконалювати якість бібліотечно-інформаційного забезпечення на більш високий рівень.

У цілому, діяльність бібліотеки ХГПА на усіх етапах її розвитку підтверджують слова Миколи Реріха, що бібліотеки – це місце роботи, і «храм думки», і науково-дослідницький центр, і лабораторія, і музей, і вища школа, і місце високих

духовних радощів, світ розуму і очей. Така думка для нас є стимулом до професійного вдосконалення та творчих пошуків, що сприятиме формуванню духовно-моральних цінностей у наших користувачів.

Список використаних джерел :

Дарманський М. М. 80 років освітнього шляху. Сторінки історії Хмельницького педучилища, педколеджу, гуманітарно-педагогічного інституту // М. М. Дарманський, Ю. В. Телячий, Л. Ф. Шумлянська. – Хмельницький : Поділля, 2001. – 132 с., іл.

Кондратюк О. М., директор центральної бібліотеки Красилівської міської ОТГ

Проектна діяльність бібліотек як засіб додаткових ресурсів і можливостей

У теперішній час важко знайти бібліотеку, у якій би не реалізовувались проекти, або яка не приймала участь у різноманітних конкурсах. Кожна бібліотека потребує динамічного розвитку, щоб бути центром тяжіння для користувачів та місцевої громади. Завдяки проектній діяльності посилюється їх роль у громаді, поліпшується якість послуг, які надаються мешканцям громади, бібліотеки поліпшують свій імідж, відкривають нові перспективи у роботі. Робота в проектному режимі стимулює фахівців шукати нетрадиційний підхід в усьому спектрі діяльності бібліотеки.

Колектив центральної бібліотеки Красилівської міської ради має певні напрацювання в створенні проектно-програмних комплексів роботи, які направлені на розробку нових форм та методів популяризації бібліотечних фондів, реалізацію партнерських проектів з метою розкриття можливостей бібліотеки. Одним із провідних напрямків роботи центральної бібліотеки є популяризація серед населення громади правових знань, формування високої правосвідомості та законослухняності. Заходи по правовому вихованню проходять в

рамках правового лекторію «Закони нашого життя», який працює в нашій бібліотеці з 2003 р.

У серпні 2015 року центральна бібліотека взяла участь і одержала перемогу у проекті по створенню кіноклубу медіапросвіти з прав людини Docudays UA, організатором якого був Міжнародний фестиваль документального кіно про права людини Docudays UA.

В березні 2016 року відбулася презентація кіноклубу медіапросвіти з прав людини Docudays UA. На засіданнях кіноклубу щомісячно проходять некомерційні покази документальних кінострічок про права людини з освітньою, правопросвітницькою та з метою сприяння і активізації діалогу про права людини в суспільстві, а також для підвищення рівня поінформованості громадян України у сфері прав людини.

Зустрічі в кіноклубі постійно супроводжуються проведенням різноманітних заходів: дискусій, лекцій, зустрічей з юристами, соціальними працівниками, психологами та іншими фахівцями-експертами, які допомагають членам клубу підвищувати рівень правових знань, формувати активну соціальну та громадянську позицію.

Постійними членами кіноклубу є учні шкіл міста та Державного професійно-технічного навчального закладу «Красилівський професійний ліцей», з якими вдалося налагодити тісний діалог. Засідання проходять у формі жвавого обговорення, а проведення дискусій дозволяє зробити його більш ефективним та глибоким. Учні вчать слухати та чути співбесідників, чітко і лаконічно висловлювати свої думки, відстоювати та аргументувати власну позицію, що є безперечною перевагою роботи кіноклубу. Кожного засідання члени клубу отримують домашні завдання і мають донести до присутніх певну інформацію.

Дуже цікаво пройшло засідання кіноклубу, під час якого присутнім було запропоновано переглянути документальний фільм «Ромська мрія» українського режисера, володаря численних нагород національних та міжнародних кінофестивалів, Романа Бондарчука. Всі учасники лаконічно висловлювали свою думку щодо побаченого, обговорювали поняття «рівність людей». Учасники заходу взяли активну участь у

дискусії на тему «Захистити право на рівність зобов'язана держава чи сама людина?», яка проходила за методом «Займи позицію». Під час живої дискусії думки старшокласників розділились на дві позиції «Не знаю» та «Сама людина».

У недільному кінозалі «У світі кіно» для учнів польської суботньої школи пройшов перегляд фільму «Моцарт», мультфільмів «З антології польських мультфільмів», відео «Польське літо в Красиліві» та проведено квест «Історія та культура Польщі».

Центральна бібліотека взяла участь і стала переможцем у проекті «Все про Європу: читай, слухай, дізнавайся в пунктах європейської інформації в бібліотеках», що діє за підтримки програми Євросоюзу «Еразмус + Жан Моне» та Української бібліотечної асоціації. Проект передбачав активну роботу бібліотеки з популяризації знань про ЄС та європейський вибір України шляхом створення Пункту європейської інформації для надання інформаційно-просвітницьких послуг мешканцям місцевої громади.

В березні 2016 року в центральній бібліотеці відбулося відкриття Пункту європейської інформації «Все про Європу: читай, слухай, дізнавайся в пункті європейської інформації в бібліотеці».

В Пункті європейської інформації, який знаходиться в Інтернет-центрі центральної бібліотеки, користувачам та бажаним жителям міста та району, учням шкіл, студентам, викладачам, підприємцям, безробітним та ін., надається доступ до інформаційних ресурсів та електронних баз даних щодо функціонування інституцій Європейського Союзу та інших європейських організацій, економіки, можливостей навчання, участі в наукових, молодіжних та інших програмах ЄС.

До Дня Європи біля центральної бібліотеки для жителів міста та читачів був оформлений Європейський майданчик «Від європейської ідеї до європейського простору», в якому було організовано та проведено презентацію розширеної книжково-ілюстративної виставки-подорожі «Європейський меридіан», інформаційного стенду «Польща: далека і близька» та слайд-шоу «Країни. Міста. Люди».

З 16 по 20 жовтня 2017 року в Красилівській центральній

районній бібліотеці проходив Європейський тиждень місцевої демократії. З метою виховання у підростаючого покоління поваги до національних, духовних, культурних надбань європейських народів в Пункті європейської інформації центральної бібліотеки відбулися віртуальні мандрівки «Туристичними маршрутами Європи», «Духовні святині Краси́лівщини» за участю користувачів бібліотеки.

Центральна бібліотека співпрацює з громадською організацією «Польське культурно-освітнє товариство міста Краси́лова», члени якої постійно беруть участь в масових заходах. За їхньої участі в читальній залі центральної бібліотеки проведено годину духовності «Старовинна святиня м. Краси́лова – римокатолицький костел «Серце Ісуса», зустріч-діалог «Освіта в Польщі». В проведенні Дня Полонії та поляків за кордоном взяла участь делегація в складі членів Підгурського товариства приятелів різних мистецтв Польщі. Завдячуючи проекту в Краси́лівській міській та Кузьминській сільській бібліотеках відкриті та діють Пункти європейської інформації «Все про Європу: читай, слухай, дізнавайся в пунктах європейської інформації в бібліотеках».

У бібліотеці для дітей розроблена та працює комплексна цільова програма розвитку сімейного читання «Зростаємо разом», в рамках якої були розроблені: міні-проект «Бєбі-сіті» (містечко молодих батьків). З урахуванням вікових особливостей читачів бібліотекарі розробили модулі, які включають найактуальніші питання активізації дитячого читання: Бєбі-book – де діти граються, поповнюють свій мовний запас, вчать ся створювати оповідання на малюнках; Бєбі-арт – тут діти малюють з допомогою батьків, вчать ся робити вироби з паперу, природних матеріалів та ін.; зростаємо разом – ігри-поради батькам про виховання дітей та заохочення їх до читання.

У 2018 році на абонементі розроблена програма родинних читань «Під сімейною парасолькою». Її мета – популяризація сімейних читань в родинях з дітьми від 1 до 3-х років; залучення родин до користування бібліотекою; вивчення можливостей бібліотеки по роботі з дітьми молодшого дошкільного віку; створення комфортних умов спілкування з книгою в бібліотеці та в сім'ї; роз'яснення батькам важкості систематичного

читання для гармонійного розвитку дитини. Під час індивідуальних бесід, шляхом підбору потрібної саме цій родині літератури, що відповідає її потребам та баченню всебічного розвитку дитини в умовах сім'ї, досягається найбільший позитивний результат. В бібліотеці для дітей діє мовний клуб «English sunny club» який охоче відвідують юні читачі та їх батьки.

В 2018 році бібліотека для дітей приєдналася до показу фільмів в рамках фестивалю кіно для дітей та підлітків «Чілдрен кінофест», які нам надала компанія «Артхаус трафік». Користувачі бібліотеки мали можливість скористатися правами на покази фільмів, представлених в каталозі, дидактичними матеріалами до них, ознайомитися з кіноосвітніми ініціативами в Україні та міжнародними фестивалями кіно для дітей, дізнатися нову цікаву інформацію, пов'язану з кіно.

Активні читачі бібліотеки, члени клубу «Ми і закон» взяли участь в першому турі Всеукраїнського конкурсу проектів «Мої права – моє життя» в категорії учасників 7-9 класів. Проект «Я маю право на мирне життя» зайняв перше місце в обласному конкурсі.

*Романюк Л. В., провідний бібліотекар читального залу
Хмельницької обласної бібліотеки для юнацтва*

Бібліотека об'єднує молодь: інтерактивні форми і методи роботи з юнацтвом

У читальному залі Хмельницької обласної бібліотеки для юнацтва утворився творчий простір для молоді, на базі якого фахівці відділу реалізують безліч проектів. Завдяки такому підходу маємо можливість залучати молодь до бібліотеки і не лише, як читачів, а й учасників різноманітних подій, які надають молодому поколінню унікальну можливість саморозвитку, розширення власних можливостей і долучення до суспільного і молодіжного життя міста.

Та якщо вже говорити про інноваційні форми роботи

сучасного бібліотекаря на таких платформах, необхідно починати із розгляду та засвоєння основних підходів самого бібліотечного фахівця до своєї діяльності. Лише у такому випадку бібліотекар може брати за приклад інноваційні ідеї та успішно користуватись ними. І навпаки, якщо фахівець, який працює в молодіжному осередку, не володіє певними особистісними та професійними навичками, то, навіть, якщо бере на озброєння найновітніші форми роботи у своїй галузі, буде приречений на невдачу. Отже, пропонуємо найактуальніші із вимог до сучасного бібліотечного фахівця та організації інноваційних бібліотечних заходів:

- Творча мотивація. У будь-якій професії, а тим більше у бібліотечній справі, особистість, діяльність якої у першу чергу направлена на творчий процес, матиме успіх;

- Орієнтація на реальні потреби і запити молоді. Тут важливо враховувати вікові особливості цільової аудиторії, різницю у інтересах поколінь і т.д. (особисте спілкування з молоддю, використання звичайних анкет та опитувань у Google формах);

- Успіх неможливий без співпраці з іншими бібліотеками, молодіжними організаціями, творчими колективами і т.д. Цей напрямок надає неабиякі можливості для професійного росту через обмін досвідом та ідеями. Розширює можливості і мотивує;

- Безперервний пошук інновацій. Сучасний працівник бібліотеки не може дозволити собі сталий принцип роботи. Натомість, він має перебувати у постійному пошуку нових форм роботи, нових тем, які були б цікавими для користувача та нових методів наповнення самого заходу, до прикладу, сучасні презентації, фоторедактори, гугл форми та ін.

Щодо проведення інноваційних заходів для молоді, то, мабуть, найбільш популярними і доступними є тренінги та воркшопи.

(англ. training) – це запланований процес модифікації (зміни) відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного виконання в одному виді діяльності або в певній галузі. Тренування (від англ. to train – виховувати, навча-

ти) – комплекс вправ для тренування в чому-небудь. Тренування – система підготовки організму людини з метою пристосування його до підвищених вимог і складних умов роботи й життя.

Воркшоп – навчальний захід (нарівні із семінарами, курсами, майстернями), на якому учасники отримують знання самостійно. Дослівний переклад терміну – «робоча майстерня».

Основні відмінності воркшопа від заходів іншого типу – висока інтенсивність групової взаємодії, активність і самостійність учасників, актуальний досвід й особисте переживання. Експерт, ведучий, керівник воркшопа допомагає учасникам визначити мету, завдання високопродуктивної майстерні, підбирає методи та прийоми для активного дослідження. Учасники використовують особистий досвід і професійні знання та вміння, наявні в них із теми воркшопа. Вони діляться ними з іншими учасниками заходу. Ведучий уміло контролює процес, спрямовує діяльність групи.

Тренінги та воркшопи з розвитку лідерських і креативних якостей досить дієві, адже дають потужну базу для подальшого розвитку особистості підлітка чи молодої людини. Звісно, така форма заходу має бути наповнена якомога більшою кількістю практичних завдань, які мають виконуватись учасниками самостійно.

Найпопулярнішими і найдоступнішими серед тренінгів є тайм-менеджмент-тренінги, які розвивають лідерські якості, відкриття творчого потенціалу та харизми, вирішення конфліктів та розвиток комунікативних навиків. Подібні теми заходів є досить простими для того, щоб ними оволоділа людина, яка не є професійним психологом, і якій немає потреби заглиблюватись у більш серйозні теми. В той же час, вони є затребуваними серед сучасної молоді і подібними технологіями досить легко оволодіти бібліотекарю.

Досвід проведення тренінгів з тайм-менеджменту є в читальному залі нашої книгозбірні. Тут уже два роки поспіль успішно працює «Школа тайм-менеджменту». Учасники школи – старшокласники міста, знайомляться з основними принципами тайм-менеджменту і його деталями, техніками, методами і прийомами, з яких складаються ефективні системи тайм-менеджменту. У даному тренінгу зібрані ефективні і практичні

поради: як вирішувати справи за коротші терміни, знаходити час для відпочинку і отримувати задоволення від виконаної роботи. Також учасників знайомлять із принципом Парето, відомим ще як правило 80-20. Цей принцип вдало використовують у тайм-менеджменті – лише 20 % всіх справ призводять до 80 % бажаного результату. Розставлення пріоритетів полягає у визначенні саме цих 20 % справ, які матимуть найбільший результат. Також під час тренінгу обговорюється важлива для підлітків тема фінансів. Багато хто у такому віці отримує від батьків кишенькові гроші, а деякі уже мають досвід заробляння власних коштів. Тож учасники отримують рекомендації щодо того, як навчитись не лише заощаджувати, а й накопичувати кошти та яким чином організувати дохід, який не перешкоджатиме навчанню.

Тренінг з вирішення конфліктів з батьками «Як виховувати батьків». Насправді тема неоднозначна, адже у більшості випадків, якщо у родині виникає конфлікт між дітьми і батьками, то причина саме в останніх. Тим не менш, добираючи загальні психологічні принципи вирішення конфліктних ситуацій у цьому питанні підліткам можна допомогти більш-менш залагодити ситуацію вдома.

«Проблема булінгу у сучасних школах» – теж актуальна тематика бібліотечних тренінгів. Булінг – залякування або цькування, прояв агресії до особистості, проблема не нова у школах. Та актуальність її не можна ігнорувати. Під час тренінгів підлітки виконують практичні вправи, які допомагають підвищити власну самооцінку, пропрацювати типи поведінки у небезпечних ситуаціях та навчитись правильно у них реагувати. У тренінговій групі проходять обговорення, під час яких учасники з'ясовують типовий портрет агресора і чому він обирає завжди жертв з одним і тим самим поведінковим патерном. Усі підлітки отримують практичні рекомендації як поводити себе із агресивною людиною, як відрізнити маніпулятора та що таке пасивна агресія і як її розпізнати.

Тренінг для підлітків «Чи модно те, що природно?». Зірки кінематографу, особистості із номінації «Найкращі люди світу», обличчя з рекламних білбордів і майстри з ретуші у фотошопі, пропонують нам стандарти того, як має виглядати людина, аби її

вважали красивою. А метою цього тренінгу є розвіяти хибні уявлення молоді про ці самі стандарти сучасної індустрії краси. Під час проходження тренінгових вправ учасники навчаються міркувати над тим, чи здоровим є таке явище як тиражована краса. Обговорюється питання мінливості вимог щодо того, якою має вважатись красива людина. Досить гостро постає питання щодо користі чи непоправної шкоди різних дієт для схуднення, якими виснажують себе тисячі школярок-підлітків.

Воркшоп з гендерного виховання. Тема популярна і потрібна в молодіжному середовищі. Тут, насправді, коло питань для пропрацювання дуже широке. Сексизм в освіті, політиці і побуті, дискримінація жінок і чоловіків в нашій країні, насильство у родинах. Насправді, сучасне суспільство дуже мало обізнане у цих питаннях і має упереджену думку щодо них. Проте подібні заходи завжди мають попит, адже гендерна політика активно лобіюється органами влади.

Така форма роботи як диспут не є новою, але при правильному підході є цікавою для молоді. Якщо головний спікер під час підготовки налаштований зробити диспут гострим та цікавим, він має бути готовим до того, щоб відігравати роль певного антагоніста та діяти рішуче. У бібліотеці для юнацтва диспути практикуються часто. Тематика досить різноманітна, до прикладу: життєві цінності сучасного суспільства, лідерство, молодіжна політика, сучасна література, стосунки між статями, інклюзія, вплив творчості на розвиток особистості і т.д.

Однією із дієвих форм роботи з молоддю є захід-інтенсив «Ніч у бібліотеці». Ідея, яка прокотилась всією Україною і, мабуть, залишилось мало бібліотек, які його ще не застосовували. «Ніч у бібліотеці» досить успішно двічі пройшла і в нашій книгозбірні. Усе приміщення було поділено на декілька локацій: зона реєстрації (усі учасники заходу мали зареєструватись попередньо заповнивши інтернет-анкету, що дало змогу організаторам відстежити кількість та вікову категорію учасників), два зали для безпосередньо самого інтенсиву та зона для кави-пауз. Під час проведення заходу усі «нічні» читачі мали можливість взяти участь у тренінгу з тим-білдінгу (робота в команді) та психологічному тренінгу «Страхи та фобії». Також досить активно і цікаво пройшов етап «Speed

dating» (швидкі побачення). Форма досить проста, у заході бере участь однакова кількість юнаків та дівчат. Дівчата сидять на своїх місцях, а юнаки кожні дві хвилини пересідають до іншої дівчини. Усім учасникам пропонують різні теми, на які вони могли б спілкуватись у парах. Кількість тем пропонують по кількості пар. Наступним етапом «Ночі в бібліотеці» був акустичний літературник, на який було запрошено молодих поетів і музикантів нашого міста. Останнім із блоків був фентезі-квест за книгою Джоан Роулінг «Гаррі Поттер». Співорганізаторами такого масштабного заходу є молодіжні громадські організації. В нашому випадку – «Молодь за краще майбутнє» та «Нова генерація міста».

Флешмоби і перформанси – метод, який люблять не лише бібліотеки, а й арт-галереї та молодіжні громадські організації. Також усі сучасні фестивалі та інші масштабні івенти не обходяться без флешмобів та перформансів. Наша бібліотека теж взяла собі їх на озброєння. Головне мати ідею і декілька активістів, які б могли втілити її в життя. За короткий час із яскравим сюжетом і голосною музикою можна привернути увагу перехожих до будь-якої теми. Зокрема, фахівці бібліотеки організували цікаві перформанси на майданчику перед бібліотекою на тему екології з польською молоддю, що гостювала в місті, пейзажний перформанс «Європейські пасіонарії» до Дня Європи, перформанс до Дня археолога. Стали традиційними флешмоби, які організовує бібліотека спільно з прес-клубом «Юний журналіст», метою яких є привернення уваги містян до книги, читання та бібліотеки. «Кинь мишку – візьми книжку» – акція з обміну книгами у формі флешмобу, що проводиться щороку і залучає все більше учасників. Останній флешмоб на підтримку створення в місті молодіжного центру працівники бібліотеки провели в приміщенні міської ради спільно з молодіжними громадськими організаціями та театральним колективом «Летючий корабель».

Надзвичайно популярними серед молоді буквально за рік стали кіноперегляди. Подібних клубних форм в бібліотеках України теж багато, вони є різних тематик і напрямлень, але, незважаючи на їх поширеність, вони користуються попитом і кожен із таких клубів знаходить свого прихильника. У

бібліотеці для юнацтва теж діє такий клуб. «Thinking club», тобто клуб мислення, де кіномани мають можливість переглядати інтелектуальне кіно, вивчати різні жанри, впізнавати роботи відомих кінорежисерів, спілкуватись та просто корисно і цікаво проводити вільний час.

Робота кіноклубу спонукала працівників читального залу до глибшого залучення молоді в світ кіномистецтва. Тому за підтримки громадської організації «Молодь за краще майбутнє» тут організовано школу акторської майстерності «Шарм». Відбулося дві триденні сесії, під час яких знані в місті актори, режисери проводять з молодими майстер-класи, тренінги зі сценічної мови, акторської майстерності, азів режисури.

Ще один проект, що народився з надр кіноклубу – створення анімаційного мультфільму вихованцями дитячого будинку. Допоміг реалізувати ідею бібліотекарів художник-аніматор Вадим Подзігун. Вийшов чудовий анімаційний фільм за мотивами казки «Колобок», в бібліотеці проведено справжню його презентацію із залученням спонсорів. Зараз цей зразок дитячої творчості можна переглянути в ютуб.

Творчий пошук бібліотекаря завжди приводить до гарного результату. Саме такі заходи, де молодь не пасивний спостерігач, а активний учасник сприяють формуванню іміджу бібліотеки, як креативного молодіжного центру.

*Борейко В. М., завідувач відділом краєзнавства
Хмельницької ОУНБ*

Корпоративні краєзнавчі ресурси бібліотек області

Ключові слова: бібліотеки, краєзнавча діяльність, корпоративні проекти, інформаційні ресурси.

У наш час інформація стає одним з основних економічних ресурсів, тому її збереження, розвиток та раціональне використання має величезне значення для будь-якої держави. Особливістю сучасного етапу розвитку суспільства є те, що

інформація існує як в традиційній друкованій, так і в електронній формі. Забезпечення публічного, зокрема віддаленого, доступу користувачів до електронних інформаційних ресурсів стало одним з першочергових завдань інформаційного обслуговування науки, освіти і культури, у зв'язку з чим змінюється роль і функції бібліотеки – основного сховища і розповсюджувача інформації.

На основі інформаційно-комунікаційної взаємодії бібліотечних установ області відбувається становлення корпоративної бібліотечної співпраці. Яскравими проявами цього є корпоративна каталогізація; кооперативне формування фондів; створення повнотекстових електронних колекцій, спільних баз даних, каталогів та інших корпоративних інформаційних продуктів; спільне інформаційне обслуговування користувачів. Розвиток і зміцнення саме цих форм взаємодії бібліотечно-інформаційних установ стає основою для формування бібліотечних об'єднань та започаткування корпоративних бібліотечних систем.

Традиційно обласна універсальна наукова бібліотека виконує роль розповсюджувача інформації з краєзнавства, а краєзнавчий підрозділ координує цю діяльність.

Зараз більшість бібліотек Хмельницької області працюють у новому електронному середовищі. Це створює сприятливі умови для системного розвитку краєзнавчої діяльності бібліотек та переходу від традиційних до сучасних форм розвитку. Комп'ютерні і телекомунікаційні засоби впливають на всі напрями краєзнавчої діяльності бібліотек. Однак найсуттєвіше їхній вплив виявляється в удосконаленні складу краєзнавчих ресурсів; поліпшенні обміну інформацією; підвищенні доступності ресурсів; покращенні зберігання краєзнавчої документованої інформації.

Створення електронного зведеного краєзнавчого каталогу в Хмельницькій обласній універсальній науковій бібліотеці стало невід'ємною складовою до об'єднання інформаційних ресурсів бібліотек централізованої бібліотечної системи області і створення корпоративного інформаційного простору бібліотечних послуг.

Центральні районні і міські бібліотеки Хмельницької

області стали учасниками корпоративного проекту по наповненню електронного зведеного краєзнавчого каталогу з центром в Хмельницькій обласній універсальній науковій бібліотеці. Технічна база бібліотек-учасниць дозволяє формувати та використовувати краєзнавчі фонди бібліотек як корпоративну систему.

Основна вимога до учасників корпоративної системи – використання програмного продукту ІРБІС, української версії тезаурусу, єдиного комунікативного формату, повний аналітичний розпис місцевих періодичних видань, закріплених за кожною з центральних районних і центральних міських бібліотек області (на предмет краєзнавства). Бібліотеки дотримуються однакових визначених підходів до методики предметизації, єдиних стандартів створення бібліографічних записів. Було розроблено Положення про корпоративну систему наповнення зведеного електронного краєзнавчого каталогу, укладено Договори про співпрацю.

Процес входження до корпорації дещо ускладнювався тим, що одночасно доводилося суміщати процес створення описів для електронного краєзнавчого каталогу та навчати працівників районних бібліотек основам комп'ютерної грамотності, засвоєнню технологічних процесів програм з бібліотечного комплексу ІРБІС (зокрема АРМ «Каталогізатор»). Одночасно навчалися самі і навчали колег – учасників корпоративної каталогізації правил заповнення кожного поля бібліографічного запису, створення анотацій, наповнення предметних і географічних рубрик, порядку прийому та передачі даних.

На сьогоднішній день усі бібліотеки-учасники влились і активно працюють в корпоративному проекті «Зведений електронний краєзнавчий каталог». Головною перевагою для представників корпоративного проекту стало:

- усунення дублювання при опрацюванні потоку літератури за рахунок копіювання бібліографічних і авторитетних записів із зовнішніх джерел, мережі Інтернет;
- зниження витрат на придбання; взаємодоповнююче використання наявних бібліотечних ресурсів та тих, що

купаються;

- забезпечення рівного доступу учасників об'єднання до краєзнавчого каталогу та надання ефективного доступу до інформаційних ресурсів;

- скорочення строків та підвищення ефективності запровадження технологічних інновацій, перехід до ефективніших форм запровадження інформаційних технологій для створення електронних бібліотек;

- підвищення кваліфікації співробітників бібліотек у сфері бібліотечно-інформаційних технологій.

В умовах інтеграції кожна окрема бібліотека, зберігаючи за собою право на повноту репертуару краєзнавчих і місцевих документів за профілем власного фонду, перестала бути ізольованою одиницею та перетворилася на підсистему інтегрованого краєзнавчого фонду бібліотек області.

Цей напрям роботи дозволить книгозбірням області не тільки оперативно виконувати інформаційні запити користувачів та підвищити якісний рівень бібліотечних послуг, а й уможливить комунікативний обмін між бібліотеками повнотекстовою краєзнавчою інформацією на взаємовигідних умовах, використовуючи всі наявні ресурси з краєзнавства як на традиційних, так і на електронних носіях. У системі електронного МБА й електронної доставки документів краєзнавчі ресурси, розміщені в Інтернеті, стануть її важливою складовою, а сама мережа Інтернет – об'єднуючою ланкою зниження трудомісткості та багаторазового дублювання в процесах каталогізації.

Список використаних джерел :

1. **Башун О. В.** Глобальна бібліотечна кооперація : історія та сучасність / О. В. Башун // Бібл. форум України. – 2003. – № 2. – С. 29–30.

2. **Білоус В. С.** Проектна діяльність – важлива складова розвитку бібліотеки та професійного зростання бібліотекарів : метод. рек. / В. С. Білоус. – Вінниця : [Б. в.], 2014. – 80 с. – (Серія «Основи бібліотечно-бібліографічних знань»).

3. **Білоус В. С.** Проектна діяльність як інструмент модер-

нізації бібліотеки вищого навчального закладу / В. С. Білоус // Вісн. Кн. палати. – 2014. – № 4. – С. 17-19.

4. **Воскобойнікова-Гузєва О. В.** Соціальне партнерство як чинник розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України / О. В. Воскобойнікова-Гузєва // Бібл. вісн. – 2014. – № 4. – С. 3-7.

5. **Корнілова Є. О.** Корпоративні технології у наукових бібліотеках / Є. О. Корнілова // Бібл. вісн. – 2007. – № 4. – С. 7-12.

6. **Кузнєцова М. М.** Регіональні електронні ресурси : від корпоративного створення до використання у соціально-комунікаційному середовищі ОУНБ / М. М. Кузнєцова // Вісн. Кн. палати. – 2010. – № 8. – С. 25-29.

7. **Лобузїна К. В.** Створення інтегрованого бібліотечного простору : основні проблеми та шляхи вирішення / К. В. Лобузїна // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2012. – № 2. – С. 34-41.

8. **Мар'їна О. Ю.** Розвиток корпоративних бібліотечних проєктів в Україні / О. Ю. Мар'їна // Вісн. Кн. палати. – 2010. – № 1. – С. 22-25.

9. **Щербан Р. М.** Регіональна корпоративна бібліотечна інформаційна система / Р. М. Щербан // Бібл. форум України. – 2007. – № 2. – С. 2-4.

10. **Ярошенко Т. О.** Бібліотечні консорціуми : перспективи розвитку / Т. О. Ярошенко // Бібл. форум України. – № 4. – 2006. – С. 7-11.

*Бортнік Л. В., бібліотекар-краєзнавець
Славутської РЦБС*

Краєзнавство – один із напрямків роботи Славутської РЦБС

Краєзнавство – це безцінна скарбниця історичного досвіду багатьох поколінь, це своєрідний місток, що поєднує минуле з сьогоденням, це вивчення і популяризація історії, культури, літератури рідного краю.

У кожної людини в житті є щось таке сокровенне,

найрідніше, без чого вона не може навіть уявити свого життя. Це – рідний батьківський край. Любов до малої Батьківщини – велике і дуже сильне почуття, яке живить людину, не дає їй збайдужіти, робить активною, сильною. Основою для духовного збагачення є краєзнавчі документи. Всю літературу, яка відображає матеріали про Хмельницьку область та Славутський район виділено окремо в краєзнавчий куток.

Велику допомогу у комплектуванні краєзнавчого фонду надають місцеві автори, краєзнавці, які із задоволенням дарують бібліотеці свої книги. Серед них: Ковальчук С., Берковський В., Стрихарчук З., Караван М., Надуваний П., Кусок Т. та інші.

Значний обсяг у фонді займають періодичні видання – обласні та місцеві газети, тематичні папки газетних матеріалів, фотознімки, папки-досьє про видатних людей Славутчини.

Багату палітру творів письменників Хмельниччини дозволяє представити читачам бібліотек організація наочної популяризації книги. Постійно оформляються книжково-ілюстративні виставки-панорами, виставки-портрети, ювілейні виставки та багато інших: «Славутчина: час, події, долі», «Земле Подільська, рідний мій краю», «Наш край історії скарбниці», «Славуті – 400», «Імена, події, факти», «Творчі новинки нашого краю», «Їх імена – окраса краю», «Літературні ювілеї Славутської землі», «З пісень життя» (С. Козак), «Лікар, науковець, меценат» (Ю. Панишко).

До Всеукраїнського дня бібліотек в читальній залі було оформлено виставку книг, подарованих місцевими авторами, з унікальними підписами і автографами «Книга створює читача».

Важлива ділянка краєзнавчої роботи – видавнича діяльність. Наша бібліотека не лише накопичувала документи та інформаційні ресурси, а й створювала власні продукти, які стали істотним доповненням краєзнавчого фонду: покажчики, буклети, рекомендаційні бібліографічні списки. Змістовні і цікаві видання стали в пригоді школярам, студентам, вчителям, бібліотекарям: «Нова література про рідний край», «Славутська РЦБС на сторінках преси», «Творець славної історії нашого краю» (до 80-річчя знаного в районі та області краєзнавця, автора низки книг про Славутчину Станіслава Францовича Ковальчука), «Світлій пам'яті людини пера» (про життя і

творчість Давида Гошкіса), «Рідна земле, ти козацькою славою щедра» (подорож козацькими шляхами Славутчини), «Його серце б'ється на небесах» (пам'ятка Героя Небесної Сотні Чаплінського В.), «Славутчани – Герої АТО» (серія буклетів-пам'яток місцевим загиблим Героям АТО).

Краєзнавча картотека, яка охоплює різноманітні питання політичного, господарського, культурного життя міста і району постійно поповнюється новими матеріалами та тематичними рубриками.

Жвавий інтерес до літературних надбань рідного краю викликають творчі зустрічі з місцевими письменниками, їх літературні, ювілейні вечори, презентації нових книг тощо. Вони відбуваються в літературній світлиці «Дивослово». Зокрема презентації книг:

- «Славути. Минуле і сучасне» Станіслава Францовича Ковальчука;

- «Людина неба» Василя Григоровича Бортового;
- «Славутчина мила, пісенний розмаю» Петра Бондарука;
- «Уклін тобі, Славуто!» Петра Надуваного;
- Сергія Мохнюка «У кожного своя дорога».

Популяризації краєзнавчої літератури сприяють масові заходи. Багатьох жителів міста і району, які цікавляться історією Славутського краю, шукають відповіді на загадки, що залишило бурхливе минуле, зібрала читальна зала книгозбірні на зустріч із кандидатом історичних наук, нашим знаним земляком-краєзнавцем Владиславом Берковським. Серед присутніх були депутати міськради, працівники історичного музею, краєзнавці та вчителі шкіл, представники ЗМІ.

Враховуючи інтерес користувачів до подій минулого, відродження історичної пам'яті краю проводяться зустрічі з ветеранами, воїнами-афганцями, учасниками Майдану, воїнами АТО, ліквідаторами Чорнобильської трагедії:

- виставка-пам'ять «Війна далека, але пам'ять – вічна»;
- виставка-реквієм до Голодомору «Вічна скорбота і пам'ять»;
- виставка-вшанування Героїв АТО «Герої наших днів».

З кожним роком віддаляє нас історія від часів війни. Та ми не маємо морального права забувати тих, хто поліг на фронтах Другої світової війни 1939-1945 років, загинув від тортур у нацистській неволі та намагався вижити і боротися на окупованій землі, хто здобував Велику Перемогу. Саме з метою вшанування світлої пам'яті героїв Другої світової війни, увічнення подвигів воїнів, які поклали своє життя за Перемогу, виховання почуття патріотизму в бібліотеках системи пройшли заходи до Дня пам'яті та примирення: «Словом по війні» – виставка забутих книг наших батьків (ЦРБ); «Шляхами війни та болю» – відеогодина пам'яті (РДБ); «Пам'ятай уроки минулого, заради щасливого майбутнього» – інформхвилинка (РДБ); «Вклонімося великим тим рокам» – перегляд літератури (РДБ); «Мужність і відвага крізь покоління» – мітинг-реквієм; «Поклонимось сивим ветеранам» – година реквієм (с. Голики); «Дай, Боже, ніколи нам війни не знати» – мітинг-реквієм (с. Іванівка); «Хай буде пам'ять незгасима!» – мітинг-реквієм; «Тих днів не змовкне слава» – книжкова виставка (с. Марачівка); «Встеляйте квітами дороги – сьогодні свято Перемоги» – мітинг (с. Миньківці); «1941-1945. Пам'ятаємо» – бесіда-хроніка (с. Улашанівка); «З піснею дорогами війни» – книжкова виставка (с. Крупець); «Ми свято шануємо пам'ять усіх, хто впав за свободу у грізну годину, за землю священну, за Україну» – мітинг (с. Цвітоха).

Відродження та збереження національних народних традицій стало важливою частиною бібліотечної роботи. У книгозбірнях експонуються виставки робіт народних майстринь. В арсенал сучасного бібліотечного краєзнавства входить пошук унікальних елементів етнокультури українського народу: старовинних обрядів, напівзабутих звичаїв усної народної творчості, предметів народного побуту (с. Лисиче, с. Кривин, с. Кам'янка).

Напередодні Світлого Христового Воскресіння в читальному залі Славутської центральної районної бібліотеки для дорослих відбулася презентація вишиванок «Над Україною Великдень», на якій майстрині району представили вишиті хрестиком та бісером пасхальні серветки, рушники, картини. Також великодні композиції були представлені в стилі

ниткографії та квілінгу. Загалом, від кожного представленого виробу, від кожної вишивки відчувалася душа майстрині, яка його зробила.

Клуби та об'єднання за інтересами – одна із форм роботи з різними групами читачів, що найбільш вдало задовольняє їх читацькі потреби. Вони створюються для спілкування людей, що мають єдину мету, завдання, інтереси, для обміну думками, удосконалення знань в тій чи іншій галузі науки, літератури, людської діяльності, сприяє становленню особистості.

Серед тематичних спрямувань клубів слід відзначити літературний «Дивослово» – ЦРБ, «Джерела душі» – ЦРБ, «Ровесник» – бібліотека-філіал с. Крупець, «Намисто» – бібліотека-філіал с. Цвітоха, «Ерудит» – ЦРБ, природничо-екологічні «Руками створена краса» – бібліотека-філіал с. Перемишель, «Чарівні ручки» – бібліотека-філіал с. Миньківці. Найбільш популярними стали клуби народознавчого характеру: «Берегиня» (с. Жуків), «Родовід» (с. Улашанівка).

Сьогодні у краєзнавчій роботі поширення набуває практика створення тематичних колекцій мультимедійних краєзнавчих ресурсів, які включають цифрові копії неопублікованих документів, аудіофайли з авторським виконанням поезії, пісень, відеофільмів про важливі події краю, діалоги з живими свідками подій, записами майстер-класів, відеоекскурсій. Розробляються тематичні слайд-презентації про життя та діяльність відомих краян, до пам'ятних дат та заходів в бібліотеках: віртуальна прогулянка містом «Вулиці Славути пам'ятають», слайд-презентація «Подорож туристичними стежками краю», фотовиставка Сергія Сухова «Мій отчий край – земля моя у росах», відеопрезентація духовних пісень Зої Стрихарчук «Крок віри в Божественні Двері».

Бібліотечні працівники наповнюють краєзнавчу діяльність новим змістом, намагаються розкрити щось цікаве, до цього невідоме про свою малу Батьківщину. Все це пробуджує у користувачів неабиякий інтерес до історії та сучасності рідного краю.

Краєзнавча діяльність Ізяславської ЦРБ

Краєзнавча робота – пріоритетний напрямок діяльності бібліотек Ізяславського району і може стати тим необхідним фундаментом, який поверне до наших закладів більше відвідувачів і згуртує навколо себе громадськість.

Ізяславська центральна районна бібліотека є методичним центром з краєзнавчої роботи для публічних бібліотек району. Краєзнавча робота ведеться у відповідності з Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» та «Положенням про краєзнавчу роботу в бібліотеках Ізяславського району».

Зміст краєзнавчої роботи визначається основними чинниками: комплектування краєзнавчого фонду, організація краєзнавчого довідково-бібліографічного апарату, популяризація творів про рідний край. Задля кращого забезпечення доступу користувачів краєзнавчий фонд і зведена краєзнавча картотека статей розміщені в читальному залі ЦРБ. Зведена краєзнавча картотека містить всю інформацію про рідний край, аналітичні описи статей із книг, періодичних видань краєзнавчого змісту. У картотеці застосовується зворотньо-хронологічний принцип розташування матеріалів, що дає змогу, перш за все, ознайомити користувачів з новими краєзнавчими документами. Протягом року вливається понад 1000 карток.

Бібліотекарі у постійному пошуку нових цікавих форм та методів роботи з користувачами. Традиційними в бібліотеці є дні краєзнавства, до підготовки яких долучається весь колектив. У ці дні в бібліотеці організуються зустрічі з діячами культури міста, району, області. Неодноразово, за участю авторів, в бібліотеці відбувались презентації книг Василя Кравчука, Володимира Олійника, Оксани Загаєвської.

Бібліотекарі займаються накопиченням матеріалів про села Ізяславського району. Створено понад двадцять тек-досьє з історії сіл. Оформлено постійну виставку «З історії сіл Ізяславщини», а також створено електронну базу даних з історії сіл Ізяславського району. Дані матеріали доповнюють

краєзнавчий фонд та широко використовуються у вивченні історії рідного краю.

В пам'ять про видатного земляка у бібліотеці діє меморіальна кімната письменника Василя Івановича Кравчука, де проводяться зустрічі любителів поетичного слова, засідання поетичної студії, екскурсії для учнів шкіл району та для дорослих користувачів.

У Ізяславській ЦРБ оформлена і діє народознавча кімната ужиткового мистецтва. Привертає увагу користувачів колоритна виставка предметів українського побуту «Скарбниця народної мудрості». В кімнаті знаходиться імпровізована селянська оселя: різноманітний реманент сільського побуту, старовинний український одяг нашої місцевості, вишиті у традиційному народному стилі рушники, домоткані килими, картини тощо. Саме тут бібліотекарі проводять народознавчі уроки, андріївські вечорниці, майстер-класи, розповідають про побут та звичаї Поділля.

Щороку Ізяславська центральна районна бібліотека долучається до проекту Молодіжної секції Української Бібліотечної Асоціації «Display-кросинг» – виставки, що передається естафетою по бібліотечних установах усієї України. Під час презентацій виставки особлива увага приділяється виданням краєзнавчого характеру, адже це можливість поділитися надбаннями краєзнавців на всю Україну.

В рамках комплексу заходів із відзначення знаменних та пам'ятних дат краю проводяться історичні читання за участю вчителів, які займаються краєзнавчими дослідженнями, керівників та активу громадських музеїв, які діють на базі загальноосвітніх закладів району.

Список використаних джерел :

Краєзнавство в системі роботи бібліотечних закладів району : метод. рек. / Ізяславська ЦРБ; [уклад. Т. Гайдашук; відп. за вип. І. Кальніцька]. – Ізяслав, 2018. – 16 с.

Нове бачення краєзнавчої роботи бібліотеки

Краєзнавство – це безцінна скарбниця історичного досвіду багатьох поколінь, всього найкращого, що в сфері матеріальної і духовної культури витримало випробування часом. Воно є своєрідним містком, який поєднує покоління минулі з поколіннями сьогоднішніми й прийдешніми.

Теофіпольщина для нас найдорожчий куточок на землі. Гордістю нашого краю є і його славне історичне минуле.

Теофіпольщина багата на славних талановитих людей. Це видатні постаті минулого: Павло Хомич Дунцов-Вигодовський – декабрист-селянин; Олександр Йосипович Сапєга – князь, письменник, ад'ютант Наполеона; Леонід Миколайович Левицький – поет-воїн, військовий кореспондент.

Серед знатних людей району багато видатних державних діячів, учених, письменників, поетів, заслужених трудівників полів і ферм, лікарів, героїв війни і праці: Г. І. Гдаль – український поет, Л. М. Куций – український поет-сатирик, І. В. Рибицький – український поет, М. В. Гнатюк – народний артист України, В. К. Кухарук – заслужений лікар України, В. А. Петринюк – Герой України, заслужений працівник сільського господарства України, В. К. Шуляк – заслужений працівник сільського господарства України, академік Української технологічної академії та ін.

Великий вклад у розвиток краєзнавства на Теофіпольщині вніс Іван Архипович Стасюк, автор книг «Історія Теофіполя», «Історія Теофіпольщини в ушлюблених іменах».

Вивчення історії рідного краю, популяризація його традицій, культурних цінностей, надбаних народом протягом століть, відновлення історичної пам'яті народу, становлення його національної свідомості, виховання гідності і справжнього патріотизму у сучасних умовах є одним із найголовніших завдань, що стоять перед бібліотеками.

Теофіпольська ЦБС об'єднує 33 бібліотеки. В усіх бібліотеках активно проводиться краєзнавча робота. Основою

краєзнавчої діяльності є формування краєзнавчих фондів. Книжковий краєзнавчий фонд бібліотек району становить 25878 примірників книг.

Фонди бібліотек поповнилися виданнями: «Чорнобиль: біль та скорбота України» (2008); «Голодомор на Теофіпольщині 1932-1933 років» (2010) (у підготовці цих видань взяли участь бібліотекарі району); «Теофіпольщина в особистостях» (2016), авторами книги є Віталій Лавренчук, Олександр Байдич, Леонід Триндюк; поетичною збіркою Віри Пухніченко «Ти не збудив, Тарасе...» (2017); «Зірки першої величини» (2010); «Зірка правди Василя Петринюка» (2012); «Герой України Василь Петринюк» (2012); «Поспішай робити добро (Василь Шуляк – керівник, господар і політик)» (2012); «Він ниву засівав добром (Золоті зерна пам'яті про Василя Корнійовича Шуляка)» (2016).

Усі бібліотеки отримують районну та обласну газети «Життя Теофіпольщини» та «Подільські вісті». Постійно поповнюються тематичні папки (копії статей із періодичних видань на краєзнавчу тематику), які є підмогою у виконанні запитів користувачів: «Легенди нашого краю», «Свята та обряди», «Символи та обереги нашого дому», «Земляки – Чорнобильці», «Наші земляки – воїни АТО», «З історії села», «Люди твої, Теофіпольщино!» та ін.

В кожній бібліотеці системи ведеться краєзнавча картотека статей, в ЦРБ – краєзнавчий електронний каталог.

Центральна районна бібліотека систематично працює над виданням інформаційно-бібліографічних списків: «Теофіпольський район на сторінках преси», «Нові надходження з питань культури», «Захисники Теофіпольщини – наша гордість»; пам'яток: «Ми маємо пам'ятати», «Вогонь війни у пам'яті народній», «Історія партизанської слави», «Історія героїв АТО», «Плоскирів – історичні витоки та сьогодення»; путівників: «Теофіпольщина через століття та віки», «Цілющі джерела краю»; інформаційної довідки «Бойові дії Другої світової війни на території Теофіпольського району».

У кожній бібліотеці оформлені краєзнавчі куточки та розгорнуті постійно діючі книжкові виставки: «Теофіпольщина – земля любові нашої», «Теофіпольщина: край праці, творчості

й добра», «Хмельниччине – земле яснозора», «Це моя земля, це твоя земля – неповторна і єдина» та ін. Їх доповнюють вироби декоративно-прикладного мистецтва місцевих майстрів, стародавній глиняний посуд, вироби із дерева, деталі ткацького верстата, речі повсякденного вжитку та ін.

Одним із напрямків роботи бібліотек є співпраця з місцевою владою. Населення має можливість в бібліотеках отримати інформацію як щодо рішень органів місцевого самоврядування і виконавчої влади, так і з питань культури, економіки, фінансової та банківської системи, охорони здоров'я, комунальних послуг, соціального захисту тощо, а також бібліотеки створюють умови для спілкування влади з населенням. В Центрі регіональної інформації «Влада. Інформація. Населення» (ЦРБ), куточках «Місцева влада інформує», які діють у бібліотеках-філіалах для користувачів, систематично поповнюються теки, а саме: «Бюджети», «Розпорядження райдержадміністрації», «Районні програми», «Пенсійне забезпечення громадян», «Інформує податкова», «Інформує центр зайнятості», «Інформує районне управління юстиції», «Інформує пенсійний фонд», «Земля. Як її використовуємо», «Соціальний захист населення», буклети щодо працевлаштування, рішення виконкому сільської ради, розпорядження сільського голови та ін. Тут знайдуть необхідну інформацію пенсіонери, підприємці, робітники, молодь, безробітні.

Відкриття пунктів вільного доступу до Інтернету в п'яти бібліотеках системи дає можливість отримати необхідну інформацію щодо діяльності місцевих органів влади та самоврядування, економічного стану району, соціальних та правових питань. В центральній районній бібліотеці відкрито пункт «Пенсійний фонд інформує», в якому здійснюється прийом громадян з питань пенсійного забезпечення та надаються консультації.

На веб-сайті центральної бібліотеки відкрито рубрику ПДГ (Пункт доступу громадян) до офіційної інформації, де розміщено посилання на сайти УБА, урядові портали, РДА, районної ради, офіційні сайти органів державної влади, що значно прискорює пошук необхідної інформації.

ЦРБ надає послугу електронного зв'язку бібліотеки з владою шляхом надсилання матеріалів, які надходять до ПДГ на електронні адреси: РДА, районної ради, селищної та сільських рад, податкової інспекції та депутатам до селищної ради, районний відділ культури. В бібліотеці створена база даних цих матеріалів, яка поповнюється по мірі надходження.

Також створені електронні бази даних «Видатні діячі нашого району», «Свідчення очевидців Голодомору 1932-1933 років на Теофіпольщині», «Свідчення очевидців Чорнобильської трагедії», «Церкви нашого району».

В бібліотеках діють клуби за інтересами, діяльність яких полягає в глибокому вивченні та збереженні історії краю, народних традицій, звичаїв та обрядів: клуб «Берегиня» (Великолазучинська сіл. б-ка), «Родовід» (Новоставецька сіл. б-ка), «Оберіг» (Поляхівська сіл. б-ка), «Берегиня» (Кунчанська сіл. б-ка), «Вишиванка» (Святецька сіл. б-ка). В рамках засідань клубу проходять майстер-класи по вишиванню нитками та бісером, зустрічі з місцевими письменниками, цікавими людьми, уроки народознавства, історико-патріотичні години та ін.

Бібліотекарі та користувачі бібліотек вивчають та глибоко шанують народні традиції та свята. В бібліотеках сіл Гальчинці, Михнівка, Лисогірка, Поляхова пройшли уроки народознавства «Світле Христове Воскресіння», «Великдень усіх на гостину просять». Інтернет-презентації «Неповторний світ писанки» відбулися у Святецькій, Гальчинецькій сільських бібліотеках, слайд-бесіда «Пасхальне яєчко» у Новоставецькій сільській бібліотеці, майстер-клас «Неповторний світ писанки» у Базалійській сільській бібліотеці для дорослих та Базалійській сільській бібліотеці для дітей та ін.

З метою популяризації творчості письменників Хмельниччини бібліотеки організують книжкові виставки «Письменники-ювіляри Хмельниччини», огляди літератури «Ювіляри нашого краю», літературні вечори, мандрівки по книгах «Поетичні обрії рідного краю», літературно-краєзнавчі години «Літературні ювілеї Хмельниччини».

Бібліотечні працівники проводять зустрічі з видатними людьми нашого краю, адже славу Теофіпольщини множили і

множать її уродженці.

ЦРБ спільно з сектором культури організувала презентацію книги В. Лавренчука, О. Байдича, Л. Триндюка «Теофіпольщина в особистостях». У заході взяли участь керівники райдержадміністрації, районної ради, підприємств, установ, організацій району, учні місцевих шкіл.

Книга «Теофіпольщина в особистостях» є продовженням роботи І. А. Стасюка «Історія Теофіпольщини в уславлених іменах».

Теофіпольська ЦРБ постійно співпрацює з органами місцевої влади, громадськими організаціями: Теофіпольською районною громадською організацією інвалідів Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Союз Чорнобиль України», Українською спілкою ветеранів Афганістану, Радою ветеранів та пенсіонерів колишніх працівників міліції в Теофіпольському районі, Теофіпольською громадською організацією учасників АТО, Теофіпольським відділом освіти, НВК школою-гімназією № 3, ЗОШ № 1, Теофіпольською ДМШ та ДХШ. Спільно з партнерами бібліотеки проводять скайп-зв'язок з представниками органів місцевої влади, зустрічі з представниками громадських організацій, уроки пам'яті, літературно-музичні свята, зустрічі за круглим столом.

Бібліотекарі постійно проводять зустрічі з воїнами АТО, збирають матеріали про учасників АТО – жителів Теофіпольського району для оформлення альбому.

Теофіпольська ЦРБ, сільські бібліотеки оформили стенди «Наші герої АТО. Життя віддане за Україну».

Сільські бібліотеки беруть активну участь у громадському житті села, проводять спільні заходи по відзначенню знаменних дат у співпраці з місцевими школами, дільничними інспекторами, будинками культури, сільськими клубами, за участю яких проходять і бібліотечні творчі акції.

Інформація про краєзнавчу роботу бібліотек висвітлюється на сторінках місцевої газети «Життя Теофіпольщини», веб-сайті ЦРБ та блогах сільських бібліотек, у соціальних мережах.

*Королюк Л. В., зав. сектором
краєзнавства та народознавства
центральної бібліотеки Волочиської ОТГ*

Досвід краєзнавчої діяльності бібліотек Волочиської ОТГ

*З любові до свого, до рідного, святого,
Як з вирію птахи, великі і малі,
Ми прагнемо до отчого порога,
Ми линемо до рідної землі.*

Д. Білоус

Немає для людини місця дорожчого, ніж те, де вона народилася, землі, на якій зросла. Щоб по-справжньому любити рідний край, його слід добре знати, вивчати його історію, мову, культуру.

У час високих технологій, бурхливого попиту на інформацію молоде покоління віддаляється від пізнання краси рідного краю. Не кожна молода людина знає історію свого міста, району, видатних людей минулого, а без пізнання й оцінки минулого немає майбутнього.

Саме тому надзвичайно важливим завданням, яке постає перед бібліотеками на сучасному етапі, є розвиток бібліотечного краєзнавства, формування і поширення інформаційних матеріалів про свій регіон.

Краєзнавча діяльність Волочиської центральної бібліотеки та сільських бібліотек громади починається з формування краєзнавчих фондів, де зібрано матеріал про місто Волочиськ, села району та відомих діячів краю. Це не тільки книги, періодичні видання, брошури, рукописні матеріали, але і тематичні папки. Бібліотеки активно пропагують свій фонд через постійні книжкові виставки: «Мій край неповторний над сивим Збручем», «Мій любий край, це серця рідна пристань» (ЦБ), «Мій отчий край ні в чому не повторний» (с. Клинини), «Краю, раю мій, земле моя» (с. Тарноруда), «Мій край – моя історія жива» (с. Лонки) та ін., які дають можливість представляти наявну у бібліотеках краєзнавчу літературу,

систематично знайомити користувачів з творами місцевих письменників та поетів, а також з матеріалами про видатних особистостей громади. Краєзнавча література відображена у каталозі та картотеці статей, ведеться аналітичний розпис краєзнавчих збірників. У центральній бібліотеці створено ЕБД «Краєзнавство», де зібрано описи краєзнавчої газети «Зоря», яка на сьогодні налічує 2957 документів. Така діяльність є особливо важлива, адже для користувачів міста і сіл бібліотека є основним джерелом відомостей про рідний край, його історію та сьогодення.

Майже всі бібліотеки, працюючи над збереженням історії села, створили краєзнавчі кімнати (села Клинини, Лонки) та куточки (села Авратин, Користова, Курилівка, Лозова, Рябіївка, Тарноруда, Федірки, Щаснівка), які стали окрасою бібліотеки та місцем проведення краєзнавчих заходів. Тут демонструються старовинні вишивки, рушники, традиційний український та місцевий посуд в усіх його різновидах, саморобні хатні та польові знаряддя праці, вироби з лози тощо. Краєзнавчі кімнати та куточки доповнені стендами, приуроченими знаним людям краю та села: «Я мав у світі горде право самим собою бути на землі» (ЦБ, Маняку В.), «В рідний край повертається книгами син» (с. Попівці, Маєвському І. М.), «Гордість нашого села», «Працею уславлені» (с. Лонки), «Йому випало щастя творити» (с. Маначин, Кремінському Я. М.).

При бібліотеці с. Поляни діє музей ім. Галини Гордієвич. Експозиції, що відображають страшні роки голоду, Другої світової війни, післявоєнної відбудови, створені на основі матеріалів, фактів, свідчень, які вдалося зібрати громаді села. Практично все село долучилося до облаштування в одній із кімнат типової української хатини початку-середини ХХ ст. Особливе місце відведено для видатних людей – уродженців краю – А. Мельнику та Л. Тараненко [1].

Одним із цікавих напрямків краєзнавчої діяльності бібліотек Волочиської ОТГ є пошукова робота. Бібліотечні працівники залучають громаду та зацікавлених користувачів до пошуку матеріалів за темами: «Звичаї, традиції та обряди Волочиського краю», «Легенди та перекази Волочищини». Своєрідною традицією стало збереження народної пам'яті,

зокрема збирання свідчень очевидців-старожилів про Голодомор, події війни – «А пам'ять спомин береже», «Кривава сльоза правди». Бібліотеки постійно ведуть роботу по створенню портфоліо про відомих людей, які зробили багато корисного для розвитку того чи іншого регіону. У всіх сільських бібліотеках ведуться літописи сіл, постійно поповнюється історія бібліотек. Історія Волочиської центральної бібліотеки розкрита на стендах «Бібліотека в плині часу». В центральній бібліотеці створена тематична колекція мультимедійних краєзнавчих ресурсів (CD/DVD), які включають аудіофайли з авторським виконанням пісень, діалоги з живими свідками подій.

При секторі краєзнавства та народознавства діє пункт доступу громадян (ПДГ) до офіційної інформації «Влада для громади: Інформація. Пропозиції. Контакти», який надає доступ до законодавчих та нормативних документів, офіційних текстів, рішень органів влади з усіх питань розвитку регіону. У ньому також розміщені стенди «Влада – населенню», «Волочиська ОТГ: знайомство зблизька». Такі пункти діють у всіх бібліотеках громади.

Краєзнавча робота бібліотек тісно переплетена з національно-патріотичним вихованням.

Для вшанування Героїв АТО, Майдану та вдосконалення національно-патріотичного виховання у бібліотеках створено постійно діючі патріотичні куточки: «Герої не вмирають», «Вони живуть в серцях», «Слава Небесній Сотні».

Віддаляється в часі Афганістан, але не в пам'яті тих, хто пройшов крізь пекло цієї війни. Дізнатися правду про ту героїчну сторінку історії із перших уст користувачі могли під час проведення вахти пам'яті «Афган – чужа війна» (ЦБ), години мужності «Гіркої пам'яті ковток» (с. Користова), патріотичного уроку «Афганістаном зранена душа» (с. Зайчики).

Про патріотів нашого краю, про славетних синів Волочищини, що присвятили своє життя Україні і загинули заради майбутнього, бібліотекарі розповідали під час проведення патріотичної бесіди «Хто вмирає в боротьбі – в серцях живе навіки» (ЦБ), уроку мужності «Ви мужності людської ідеал» (с. Користова), героїко-патріотичної години «Понад усе вони любили свій край» (с. Курилівка),

патріотичного уроку «За Україну, за її волю...» (с. Тарноруда).

Цікавими та насиченими є Дні краєзнавства, що проводяться в бібліотеках громади, до проведення яких залучаються працівники музеїв, історики, краєзнавці. Популяризація творчості наших земляків, творів про рідний край набуває особливого звучання, коли відбувається за участю авторів. Книги про наш край «Замки і фортеці з-понад Кучманського шляху», «Давні карти та щоденники про Хмельничину XVI-XVIII століть», «Замки, фортеці, пізньосередньовічні міські укріплення Хмельницької області» презентував у читальному залі центральної бібліотеки автор В. Захар'єв.

Цікавою була презентація альбому про с.Тарноруда «Тарноруда. Під знаком Білої троянди» від депутата Волочиської міської ради А. Коваль.

За участю бібліотек були проведені літературно-мистецькі вечори до 50-річчя О. Стадніка «Співаю, бо люблю...» та до 80-річчя з дня народження заслуженого працівника культури України, члена Всеукраїнської музичної спілки, самодіяльного композитора Ц. Зюлковського «О музо моя, моя життєдайная сила». Для членів літературно-творчого об'єднання «Обрії» (ЦБ) та користувачів бібліотек були організовані зустрічі з письменниками Н. Фіалко та С. Синюком.

З метою відродження та поширення народних традицій у бібліотеках ОТГ працюють клуби за інтересами: «Надзбручанка» (с. Тарноруда), «Берегиня» (с. Щаснівка), «Калинонька» (с. Рябіївка). Традиційним стало проведення фестивалю колядок і щедрівок «Хай святиться, веселиться свята Йорданівська водиця», свята «Ой на Івана, на Купала».

Для задоволення краєзнавчих запитів користувачів центральною бібліотекою укладаються різні за тематикою біобібліографічні довідки та бібліографічні списки, а саме «Волочиськ прикордонний», «Михайло Авдикевич – художник-педагог, живописець та мистецтвознавець», «Відважний кіборг – Микола Тріщ», «Герої України – люди землі Волочиської», «Дерев'яні храми Волочищини» тощо.

Однією із форм популяризації краєзнавчої літератури є підготовка та видання бібліографічних посібників. У серії «Із

джерел рідної землі» центральною бібліотекою випущено два випуски посібника «Вони прославили наш край», де зібрані відомості про наших земляків, які залишили значний слід в історії нашого краю. Особистостям, відзначеним державною нагородою України – орденом князя Ярослава Мудрого, приурочений посібник «Імена, вписані в історію Волочищини». Відомості про заслужених працівників культури України, які народилися та пов'язані з нашим краєм своєю діяльністю, зібрані у посібнику «Життя присвячене культурі». Посібник «Письменники Волочищини – члени Національної спілки письменників України» подає дані про письменників, які тут народилися та деякий час жили і працювали у нашому краї. Інформацію про великі і малі храми Волочищини можна отримати у посібнику «Святині землі Волочиської». Про визначні події історії, суспільно-політичного та громадського життя краю, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, чії життя і діяльність були пов'язані з Волочищиною, можна дізнатися зі сторінок «Календаря знаменних і пам'ятних дат Волочищини», випуск якого започатковано у центральній бібліотеці. До 555-ї річниці м. Волочиськ випущено хронологічний довідник «Історія Волочиська у цифрах і фактах».

Зважаючи на те, що велика увага приділяється краєзнавчому туризму, центральною бібліотекою підготовлено та випущено туристичний путівник «Туристичними стежками Волочиської громади», який знайомить з цікавими історичними пам'ятками культури та архітектури. На території краю розміщені заповідні місця державного та місцевого значення, є унікальні місця для любителів зеленого туризму. Тому працівники бібліотеки працюють над створенням краєзнавчих путівників «Мандруємо Волочиським краєм» та «Заповідні місця Волочищини». Бібліотека розпочинає випуск пам'ятних буклетів серії «Пізнай Волочиськ» про цікаві місця міста. Підготовлено до випуску буклет «Музей Бойової Слави». Працюємо над створенням електронних туристичних ресурсів. На сайті бібліотеки зібрано матеріал про земляків, які прославили наш край та про історичні пам'ятки Волочищини. Плануємо створити власні електронні презентації про історію міста, пам'ятники та пам'ятні місця краю.

У бібліотеках Волочиської ОТГ чимало зроблено у напрямку краєзнавчої діяльності, але багато ще належить зробити для задоволення читацьких запитів, залучення нових користувачів, виховання любові і поваги до рідної землі. Це надихає працівників бібліотек перебувати у постійному творчому пошуку нових ефективних форм і методів роботи.

Список використаних джерел :

1. Тут живе історія села : [про музей у с. Поляни] // Вітагро Світ. – 2012. – № 9 (18). – С. 2.

2. **Центральна б-ка** Хотинської районної ЦБС [Електронний ресурс] :[сайт Фортечна бібліотека]. – Електрон. дані. – Хотин : ЦБ, 2017. – Режим доступу: <https://forte4na.wordpress.com/сектор-краєзнавства/>. – Назва з екрана. – Дата звернення : 8.08 2018.

3. Коростишівська ЦРБ [Електронний ресурс] : [блог Коростишів Бібліосіті]. – Електрон. дані. – Коростишів : ЦБ, 2016. – Режим доступу: kor-library.blogspot.com/2016/09/blog-post_22.html. – Назва з екрана. – Дата звернення : 8.08.2018.

4. Нетрадиційні форми краєзнавчої роботи публічних б-к : метод. поради [Електронний ресурс] : [блог Бібліостихія Херсонської ЦБС]. – Електрон. дані. – Херсон, 2016. – Режим доступу : bibliostyhiya.blogspot.com/2015/10/blog-post_26.html. – Назва з екрана. – Дата звернення : 8.08.2018.

*Собченко Г. Ф., провідний методист
Летичівської публічної бібліотеки*

Краєзнавча робота бібліотеки: витоки, напрямки роботи

Все багатство народу – від любові до рідного краю, рідного слова, невмирущих його традицій, народних ремесел, творчості та насамперед його історії. Це ті цілющі джерела, від яких рід наш, мудрість наша, краса наша, душа і сила. Бібліотечних працівників завжди хвилювали питання

відродження нашої історії, збереження та передача її у спадок. Тепер, коли ми творимо вільне життя, відродження історії та духовності стало на вістрі часу. Настав час озирнутися на той довгий та тернистий шлях, що пройшов наш народ, і осмислити в яких історичних умовах беріг та береже він свою культуру та духовність.

Краєзнавство по праву називають малою історією Батьківщини тому, що починається воно від історії кожного маленького населеного пункту громади, кожної людини. Тому вивченню та збереженню історії краю в бібліотеках постійно надається провідне значення.

Краєзнавчий книжковий фонд бібліотек постійно поповнюється і на початок 2018 року становив 14071 примірників, з них 10160 примірників у сільських бібліотеках. Маємо 80 примірників цінних краєзнавчих видань. Летичівська публічна бібліотека є центром краєзнавчої роботи в громаді. Основними її напрямками є: формування фонду краєзнавчих документів, створення дієвого краєзнавчого апарату, інформаційно-бібліографічна та робота з популяризації краєзнавчих видань. Щоб краще відобразити історію та життя громади кожна з бібліотек збирає відомості про історію села, життя її мешканців. Бібліотека так планувала роботу, щоб кожного року проводились огляди, конкурси, пошукові експедиції, які б сприяли вивченню історії громад. Це конкурси на кращу Історію села, Книгу Пам'яті, Книгу Скорботи, Історію бібліотеки, пошукові експедиції, «Що я знаю про війну», «Діти війни очима сучасних дітей» тощо. Всі зібрані матеріали дбайливо оформлені в альбоми, що постійно доповнюються спогадами, новими відкриттями і є гордістю кожної бібліотеки. Таким чином, бібліотеки мають відомості про участь односельчан у Другій світовій війні, дітей війни, вивезених на роботи до Німеччини, в'язнів концтаборів, учасників бойових дій на територіях інших держав, працівників тилу, учасників Майдану та антитерористичних операцій, чорнобильців, репресованих та виселених, народних умільців села, орденоносців, багатодітних сімей тощо. Це багатий краєзнавчий матеріал, що стосується конкретного села.

Кожна з бібліотек дбайливо збирає краєзнавчі матеріали

та оформляє краєзнавчі куточки. Гарним досвідом є оформлення краєзнавчої кімнати у Вербецькій сільській бібліотеці, завідуюча Стадник Л.В., який вивчався, узагальнювався та був виданий окремою брошурою під назвою «Краєзнавча кімната в бібліотеці». Останнім часом досвід ролі бібліотек в розвитку своїх громад видано Грушковецькою, Бохнянською, Горбасівською, Майдан Вербецькою, Кудинською сільськими бібліотеками, завідуючі Касяневич О.Б., Лаврова Л.М., Бурян С.І., Калюк Н.Л., Гудзенко М.В., який презентувався на ярмарку бібліотечних ініціатив.

Не можна не згадати про творчу співпрацю бібліотек з місцевими організаціями. Активно співпрацюємо з головою районного осередку спілки краєзнавців України Коржик С.А., головою ветеранської організації відділу внутрішніх справ Скрипником М.В., головою районної ради організації ветеранів України Чекердою Г.П., місцевими школами. Вони беруть активну участь у проведенні соціокультурних заходів. Надовго запам'ятається читачам презентація Книги Пам'яті «Діти війни – жертви війни», презентація рукописної Книги Пам'яті, читацький форум «Молодь. Читання. Успіх». Проводиться дослідницька робота. Так, Галина Петрівна Чекерда, голова районної ради організації ветеранів України, зібрала матеріал про летичівців, удостоєних ордена Слави та інших бойових нагород. Виданий він під назвою «Сяйво ветеранських нагород». В минулому році вийшла з друку її праця «Жертви фашизму» про вшанування пам'яті уродженців Летичівщини, які загинули в роки війни з фашизмом, партизанів, підпільників, військовополонених та жертв цивільного населення. У зборі матеріалів книги брали участь усі голови первинних організацій сіл громади, використовувались матеріали, зібрані в бібліотеках. Презентація книги була приурочена Дню партизанської слави. В цьому році побачила світ нова її книга – «Твої будівничі, Летичівщино». Це розповідь про знаних людей, колишніх керівників підприємств та колгоспів району, які забезпечували його економічний розвиток, виконували плани державних замовлень, створювали умови для покращення життєвого рівня людей. До Дня знань вручаються нагороди підведених підсумків конкурсу на кращий учнівський волонтерський загін

«Спадкоємці Перемоги», підсумки якого проводимо спільно з ветеранською організацією та школами.

Слід зупинитися на подвижницькій дослідницькій праці бібліографа-краєзнавця Володимира Володимировича Борисова, відомого не тільки в нашому краї, якому за порівняно короткий строк вдалося вивчити, дослідити, упорядкувати та видати 15 книг, які стосуються історії краю та його жителів. Цінним є те, що в своїх творах він піднімає довго замовчувані, невідомі та актуальні теми історії нашого краю.

2016 рік приніс Володимирі Володимировичу вагоме досягнення у творчості. В цьому році побачило світ його документально-публіцистичне видання «У полум'ї війни... Летичівщина в роки Другої світової війни». На 556-и сторінках книги розповідається про бойові дії на теренах нашого краю періоду радянсько-німецької війни 1941-1945 років, показано трагічну долю оборонців Летичівського укріп району та «остарбайтерів», масове винищення мирного населення – Холокост єврейського народу, боротьбу українських підпільників-націоналістів і діяльність радянського підпілля та партизанських загонів, возвеличується мужність і героїзм захисників рідної землі та трудовий подвиг працівників тилу. Розповіді доповнюються архівними документами. Книга вражає історичними довідками, а ще тим, що довелося пережити людям. В кінці 2017 року вийшло в світ документально-публіцистичне видання «Без вини винуваті». Це книга про сплановані і безпричинні жертви насильства злочинної влади періоду політичних репресій. Має 450 сторінок з яких читачі дізнаються про трагічну долю тих, хто потрапив під криваву косу сталінських репресій, хто страждав і вмирав від третього за рахунком голодомору в 1946-1947 роках. На презентації книги, що відбулася в цьому році до Дня пам'яті жертв політичних репресій, зібралися ті, чий рідні пройшли пекло більшовицького режиму. Це були бентежні спогади про ті чорні часи. За ініціативою Володимира Борисова встановлено пам'ятні знаки на могилах українського підпільника В. Зубенка, який загинув у бою з німецькими нацистами в с. Білецьке весною 1943 року та радянським військовополоненим, які померли від голоду та ран у Летичівському концтаборі, меморіальної плити підпільникам

ОУН Летичівської округи в парку Слави Летичева. Досліджуються і реєструються все нові пам'ятні місця, пов'язані з трагедіями війни, голодоморів та репресій. Дослідження Володимира Борисова відкрили нові імена і події та становлять історичну цінність. Він удостоєний звання Почесного краєзнавця України.

З настанням можливостей комп'ютерних технологій активізувалась видавнича діяльність. Це окрема сторінка накопичення краєзнавчих матеріалів. Видаємо окремі та серійні видання, такі як «Твої люди, Летичівщино», «Ювілейна довідка», «На допомогу бібліотекарю», «Календарі знаменних і пам'ятних дат Летичівщини», вже видано 38 видань «Інформаційного вісника», 20 видань краєзнавчого всеобучу «Серцем доторкнись історії рідного краю», «Бібліотеки Летичівщини на сторінках преси», історичні, хронологічні довідки тощо. Вони присвячені історичним подіям та постатям, героям сучасності, видатним уродженцям нашого краю, літературним діячам, народним умільцям, туристичним місцям, чорним сторінкам історії нашого краю тощо.

Працює бібліотека у напрямку створення власних краєзнавчих Інтернет-ресурсів. Це відео про Летичівську публічну бібліотеку, національно-патріотичне виховання. Книжкова виставка-свято «Допоки світить праведна зоря, шануймо рідну Україну», до Дня Незалежності України, Історія сіл Летичівщини, Летичівщина туристична, беремо участь у зборі матеріалів до Інтерактивної карти бібліотек Летичівщини. Працюємо над створенням ресурсу «Історія назв вулиць Летичева».

Настав час «збирати каміння». Людська пам'ять здатна зберегти і відтворити минуле. Краєзнавчі масові заходи, презентації творів наших краєзнавців-дослідників Володимира Борисова, В'ячеслава Сторожука, Галини Медведчук дуже емоційно впливають на їх відвідувачів, згуртовують людей у плані впорядкування могил, пошуку місць поховань, відновлення місцевих святинь, вшанування земляків, що загинули або захищають нас в зоні АТО. В Летичеві відкрито пам'ятник «Загиблим Героям за незалежність України». В маленькому селі Варенка, за ініціативи активу села, відкрито

пам'ятний знак жертвам сталінських репресій. Це хрест та меморіальна плита з 24-ма прізвищами репресованих. В багатьох громадах відбудовано знищені свого часу місцеві святині. Бібліотеки розпочали роботу по написанню історії сільського храму. Вже оформлені вони в селах Бохни та Попівці (завідуючі бібліотеками Лаврова Л.М. та Заболотна О.А.). Гарними формами масової, дозвіллевої роботи стали свята села. Досвід їх проведення вдосконалюється з кожним роком. Цього року планується проведення свята села в кожному населеному пункті, де діють заклади культури. Вже відбулись такі свята в селах Бохни, Рудня, Подільське, Терлівка, Суслівці, Грушківці. Вони стають святом однієї родини. Крім вшанування жителів села організуються народні гуляння з українськими стравами та традиціями, що об'єднує громаду.

Історія Летичева пов'язана з легендарним ім'ям Устима Кармалюка. Тут місце його вічного спочинку та бронзовий пам'ятник роботи В.І. Зноби, відкритий у 1974 році. Написано багато історичних та літературних творів, присвячених герою. Вести їх популяризацію вже стало традицією наших бібліотек, проводяться заходи як в бібліотеках, так і театралізовані свята районного масштабу. Для прикладу в Летичеві відбувся Всеукраїнський фестиваль народної творчості, присвячений Устиму Кармалюку «Вільний орле, Кармалюче, почув Україну».

Новий час несе нову історію. В зв'язку з відомими подіями на Сході України в бібліотеках збираються матеріали та проводиться робота з метою героїзації наших земляків, оформлено книжково-ілюстративні виставки та стенди, виставки-інсталяції, оформляються альбоми. Так, для прикладу, Голенищівська сільська бібліотека (бібліотекар Тимчишина О.Т.) виготовила Книгу Пам'яті, присвячену земляку «кіборгу» Руслану Присяжнюку, з активом села проведено мітинг та відкрито меморіальну дошку герою. Напрацьовано гарний досвід вшанування учасників АТО закладами культури Гречинецького, Суловецького, Чаплянського, Голенищівського старостатів. 2017 рік приніс на Летичівщину ще одну чорну звістку про загибель 20-річного Майданюка Якова Олександровича із села Сахни, який разом із своїм батьком за контрактом служили у 3-му механізованому батальйоні Збройних сил України. За

ініціативи активу сіл та місцевих волонтерів організуються для своїх захисників вечори зустрічі та вечори зустріч-зблизька, вшановуються солдатські матері, організуються адресні допомоги для окремих захисників. Продовжується волонтерська діяльність з метою допомоги воїнам АТО. Вона здійснюється під керівництвом громадської організації «Волонтери Летичівщини». Кошти та продукти збираємо усією громадою.

В практиці роботи ряду закладів – вітання ювілярів старожилів, багатодітних матерів, проведення свят у дворі. Гарний досвід таких вітань в закладах культури сіл Чапля та Юрченки, Гречинецького та Сусловецького старостатів.

Прагнемо інтегрування бібліотек в сферу туризму. З цією метою вивчаємо досвід роботи бібліотек в цій галузі. Маємо свої напрацювання. Зокрема розробили туристичні маршрути та створили Інтернет-ресурс «Летичівщина туристична». В бібліотеках створюються куточки туристичних можливостей «Бібліотека і туристичний світ», «Туристичний інформаційний центр», де збираються матеріали, світлини про туристичні місця, природничі та заповідні зони, досвід впровадження зеленого туризму.

Краєзнавчій діяльності немає меж. Є задуми дослідити і описати долю людей, що були вигнанцями свого краю, хоч творили його історію, на черзі дослідження історії малих сіл, що зникли чи зникають з карти Летичівщини, природи краю, його історичних місць та пам'яток, походження і значення їх географічних назв. Є мрія видати окремими виданнями «Історію культури Летичівщини», «Весілля – свято на все довкілля», «Хороші гості у мене», про гостинність українців, «Просимо на квіточку», в сім'ї народжується дитина та ряду матеріалів, що знаходяться в папках та теках методичного відділу.

Список використаних джерел :

1. **Бібліотеки Летичівщини** на сторінках преси у 2016 році : (бібліографічний список літератури). Вип. 9. – Летичів : Публічна бібліотека, 2016. – 2 с.

2. **Бібліотеки Летичівщини** на сторінках преси у 2017 році : (бібліографічний список літератури). Вип.10. – Летичів :

Публічна бібліотека, 2017. – 2 с.

3. **Бібліотечні послуги** та їх роль у розвитку громад. З досвіду роботи сільського бібліотекаря села Грушківці. – Летичів : ЦРБ, 2017. – 6 с.

4. **Борисов В.** Без вини винуваті / В. Борисов. – Хмельницький : ФОП Крисюк С.Г., 2017. – 450 с.

5. **Борисов В.** У полум'ї війни... (Летичівщина в роки Другої світової війни) / В. Борисов. – Хмельницький : ФОП Крисюк С.Г., 2016. – 556 с.

6. **Красназавча кімната** в бібліотеці. (З досвіду роботи Вербецької сільської бібліотеки). – Летичів : ЦРБ, 2014. – 6 с.

7. **Матеріали експертно-діагностичних** аналізів та моніторингів бібліотек району у 2016-2017 рр.

8. **Планово-звітна документація** бібліотек району.

9. **Село**, в якому я живу. З досвіду красназавчої роботи Шрубківської сільської бібліотеки. – Летичів : ЦРБ, 2013. – 6 с.

10. **Чекерда Г.** Жертви фашизму. Вшанування пам'яті уродженців Летичівщини, які загинули в роки війни з фашизмом в 1941-1945 роках / Г. Чекерда. – Летичів : НВФ «Синтез», 2016. – 65 с.

11. **Чекерда Г.** Твої будівничі, Летичівщино / Г. Чекерда. – Хмельницький : ФОП Крисюк С.Г., 2018. – 115 с.

*Шемчук Н. А., завідувач бібліотеки
Антонінської селищної ОТГ*

Красназнавство як ресурс розвитку туризму в ОТГ

Відомий український поет В. Симоненко, звертаючись до сучасника, закликав: «В океані рідного народу, відкривай духовні острови». Такими духовними островами в житті українців завжди були традиції та звичаї. Вони вироблялися протягом багатьох століть і є складовою частиною не лише історії нашого народу, а й сьогодення. Значною мірою народні традиції та звичаї визначають витоки українського народу, ті риси духовного і матеріального життя, якими ми вирізняємося з-поміж інших народів.

Українці, як одна з найдавніших націй у світі, мають багаті й своєрідні народні традиції та звичаї. Завдяки їм вони відомі у світі як працьовиті, помірковані, щирі, гостинні й дотепні люди, з багатою мистецькою фантазією та витонченим смаком, великим потягом до знань, шанобливим ставленням до свого родоводу та близьких і зневажливим – до безбатченків, тобто тих, хто забуває звичаї свого народу.

Але перш ніж звертатися до культурно-побутової спадщини українців, слід усвідомити, яка різниця існує між звичаєм та традицією. Якщо звичай – це форма поведінки, прийнята певною суспільною групою, то традиція є передачею від одного покоління до іншого того, що є змістом народної культури (звичаїв, поглядів, вірувань, способів мислення й виховання, морально-етичних норм тощо) і визнається суспільно важливим як для сучасного, так і для майбутнього народу.

Наше завдання на сьогодні відродити ці традиції та звичаї, виховати наше покоління на цих догматах суспільства.

Отже, складовою часткою патріотичного виховання підрастаючого покоління є краєзнавча робота дитячих бібліотек, яка спрямована на донесення кожній віковій групі читачів в найдоступнішій формі відомостей про їх рідний край, його традиції, народні обряди, відомих вихідців краю.

Поглибленню знань про свій край бібліотека сприяє через створення краєзнавчих куточків із краєзнавчими матеріалами, побутовими речами. Ще однією ефективною формою популяризації краєзнавчої роботи є гуртки та клуби за інтересами.

Антонінська бібліотека для дітей є центром краєзнавчих інновацій. Наша бібліотека була заснована у 1950 році рішенням обласного відділу культурно-освітньої роботи в смт Антоніні. Знаходилася в одній кімнаті, книжковий фонд налічував приблизно 8500 книг. На той час було приблизно тисяча читачів. Першими бібліотекарями були: Шамрай О.В. – завідувача та Нікітюк О.З. У 1960 році було відкрито читальний зал. Бібліотека для дітей з року в рік розширювалась, зростала і кількість читачів. Проводились тематичні вечори, читацькі конференції, усні журнали, святкові ранки, літературні вечори.

У 1981 році створено любительський клуб «Друзі книги», у 1989 році – клуб за інтересами «Доброта». Продовжуючи роботу своїх колег, у 2008 році створено краєзнавчий клуб за інтересами «Джерельце». На базі цього клубу у 2015 році було створено програму «Бібліотека – центр краєзнавчих інновацій».

Мета програми: популяризація бібліотеки шляхом включення її до туристичного маршруту регіону; створення бібліотекою туристичного маршруту «Пізнай світ з бібліотекою»; формування національної свідомості, любові до рідного краю засобами краєзнавчих матеріалів; вивчення та збір матеріалів етнографічного характеру.

Саме краєзнавча конференція 2008 року, яка була проведена в смт Антоніні спілкою краєзнавців Волині, на чолі з Миколою Кострицею, обласних, районних та краєзнавців нашого краю, спонукала нас продовжити цю нелегку, але добру справу. Після цієї події Антонінська бібліотека для дітей обрала новий напрямок роботи для патріотичного виховання читачів через створення краєзнавчого клубу «Джерельце». До клубу входить 11 членів 2-4 класів та вчитель початкових класів Стратенюк С.С.

За ці роки клуб зробив чимало роботи. А саме: у бібліотеці створено етнографічний куточок, в якому знаходяться різні речі побуту, одяг та посуд. Зібрано безліч матеріалів краєзнавчого характеру в папках «Історія села», «Автограф на згадку» та «Наші славні земляки», в яких містяться матеріали про перші відомості виникнення нашого селища, легенди пов'язані з ним, прислів'я та приказки нашої місцевості, дана місцева кухня селян та поміщиків краю. За цю роботу ми повинні подякувати нашим вчителям історії, які внесли свій перший вклад в цю подальшу роботу, яку ми зараз намагаємось продовжувати.

Протягом року проводяться різні масові заходи, літературні ранки-зустрічі з відомими місцевими поетами, такими, як М. Коломієць, не забуваємо про поетів нашого краю, яких вже з нами немає, це – К. Куян та В. Буласенко, приймаємо участь у обласних Магерівських читаннях за творами М. Магери.

Це особистості, яких не можна забувати і в них є чому повчитися. Дехто з читачів після таких зустрічей спробували самі писати вірші, дехто навіть не здогадувався, що поряд з

ними живе така людина, і ось заради таких кількох миттєвостей, ми зобов'язані доносити таку інформацію до нашого підрастаючого покоління.

Протягом року мною, бібліотекарем, було проведено більше десятка екскурсій по нашому селищі Антоніні з вихованцями літнього табору «Подоланчик», учнями шкіл з різних міст України, студентами місцевих вузів та їх керівниками, бібліотекарями області, керівниками та учасниками різних районних семінарів, які проводились в с. Антоніні, з метою ознайомлення туристів з історією та архітектурою селища.

Підтримуємо професійні зв'язки з керівником архітектурного заповідника «Самчики» паном Пажимським, який був гостем нашого селища зі своїми гостями – краєзнавцями, архітекторами, істориками, які брали участь у міжнародній краєзнавчій конференції у Самчиках. За проведену екскурсію бібліотеці було подаровано книгу «Маєток», в якій зібрані всі матеріали, що готувалися до цієї конференції.

Мали зустрічі з закордонними гостями з музею «Ланцут» (це родинне помістя гр. Потоцького). Тереза Журавська (працівник музею), яка власними силами і коштами у квітні місяці 2016 року провела у м. Варшаві виставку фотодокументів про палацово-парковий комплекс Антоніні, і цього року має бажання залишити нам цю виставку у подарунок.

По відродженню та реставрації архітектурних пам'яток в с. Антоніні велику роботу проводить благодійний фонд «Зміцнення громад» на чолі з американським волонтером-журналістом Мареком Тодоровським, вихідцем із Польщі. Він також був гостем нашого села, відвідав бібліотеку для дітей, поділився своїми враженнями, адже сам кілька років був бібліотекарем в одному із університетів Америки. Завдяки цим людям створюється Ооновський проект по наданню коштів на реставрацію будівель палацово-паркового комплексу с. Антоніні, а очолює цей проект сам праправнук гр. Ю. Потоцького – Марек Потоцький з Франції.

3 грудня місяця 2015 року по травень 2016 року Антонінська бібліотека для дітей проводила гурток у Антонінському районному Будинку творчості «Юні екскурсоводи», де всі бажаючі могли більш поглиблено вивчати

історію краю, навчитися самим проводити екскурсії, спробувати себе в ролі екскурсовода, пошуку та роботи з архівними документами.

У березні місяці 2016 року був проведений обласний семінар директорів будинків творчості, де гуртківці і змогли представити свої вміння, які вони отримали протягом цього часу, при відвідуванні даного гуртка. В квітні 2017 року приймали гостей польської гміни м. Варшава та учасників семінару зав. відділів культурою області та районів. Приймаємо активну участь у створенні музею Потоцьких в смт Антоніни, відкриття якого заплановано у 2018 році.

Протягом цих років бібліотека веде пошукову експедицію. Я, особисто, у квітні 2016 року, за ініціативи місцевих керівників та краєзнавців, відвідала Житомирський архів, в якому мала можливість більше отримати інформації та копій історичних документів, що стосуються розвитку нашого краю.

Влітку, разом з паном Володимиром Шейнером з м. Вроцлав, віднайшли місце знаходження будівлі, де проживали його родичі на початку ХХ ст., які мали можливість служити в графа Потоцького (прадід був головним конюхом на стайні), а пізніше у 30-х роках були вислані до Казахстану. На знак подяки за нашу спільну роботу допомагав нам протягом кількох років у перекладі документів з польської мови для бібліотеки, за що ми щиро йому вдячні.

Підтримуємо зв'язки з краєзнавцями ХНУ кафедри країнознавства. Це – Журба Ігор Євгенович та Дячок Валерій Анатолійович, які допомагають бібліотеці у пошуку різних матеріалів про Антоніни; краєзнавцем та вчителем історії м. Красилова Гжимайло Юрієм Дем'яновичем, який своєю багаторічною працею зробив величезний внесок в краєзнавчу роботу нашого краю та особисто с. Антоніни. Використовуємо роботи таких краєзнавців як С. Єсюнін (м. Хмельницький), В. Чернов (м. Вінниця), Байдич (м. Красилів), які зробили великий внесок своїми краєзнавчими працями в відродження Антонін.

Частим гостем нашої бібліотеки також є Руслан Гарник – голова польської громадської організації м. Красилова. Він допомагає у перекладі документів з польської мови, та в

різдвяний подарунок подарував Антонінській бібліотеці для дітей 500 штук буклетів про архітектурний комплекс Антоніни польською мовою, які будуть розповсюджені в різні куточки не тільки України, але й за кордоном та майже сімдесят книг різної тематики польською мовою.

Для кращого засвоєння матеріалу у бібліотеці проводяться предметні дні «Хто не знає свого минулого – той не вартий свого майбутнього» на допомогу вивченню історії рідного краю.

Спільно з Антонінською школою та вчителем Синюком В.А. проводимо творчі вечори поета М. Коломійця, в якому хочемо згадати дитинство, юність і весь творчий шлях поета та ознайомити учнів з повною творчістю М. Коломійця від початку до сьогодення.

Продовжувати роботу пошукової експедиції, знайомитися та підтримувати професійні зв'язки з цікавими людьми та обслуговувати нових туристів та екскурсантів, надавати допомогу в створенні нових проектів по відродженню нашого краю.

Антонінська бібліотека для дітей за допомогою книги та бібліотечного інформування і надалі буде сприяти громадському, патріотичному вихованню читачів, розширенню їх кругозору, прищепленню любові до вивчення історичних традицій, культурного надбання, відродження забутих оберегів рідної землі. Кожен із нас з вами є спадкоємцем великої скарбниці народної культури, продовжувачем її традицій та звичаїв. Нині, як і багато століть тому, наші традиції та звичаї були, і є, одним із головних чинників відродження українського народу, його національної свідомості та людської гідності, адже в цих життєдайних джерелах – душа народу. І ми з вами сьогодні всі разом, і є – ця велика душа, великого українського народу.

Зміст

Чабан К. А. Публічні бібліотеки Хмельниччини в умовах децентралізації: практика реформування, проблеми та роль ОУНБ у їх вирішенні.....	3
Синиця Н. М. Реформування і децентралізація бібліотек: професійні ресурси для бібліотекарів.....	7
Баворовська О. О. Бібліотека – територія освітніх можливостей для розвитку громади.....	13
Поліщук Н. П. Соціологічні дослідження бібліотек області для розвитку громад: методика роботи та результат.....	18
Молчанова Л. О. Організація діяльності ЦБС Волочиської міської ОТГ.....	24
Везюк Л. І. Реформа децентралізації : районна бібліотека – шляхи розвитку та методичний супровід бібліотек ОТГ.....	26
Геплюк Л. В. Бібліотека – важлива складова життя громади.....	32
Лук'янчук О. Є. Традиції та інновації в системі бібліотечного обслуговування громади.....	34
Маринчак Н. В. Моделі організації публічних бібліотек в Новоушицькій ОТГ: досвід роботи.....	38
Омельчук М. Л. Традиції та новації в системі бібліотечного обслуговування громадян.....	39
Слободян О. Л. Бібліотека в системі соціалізації особистості та соціокультурного розвитку громади.....	45
Маковська В. В. Корпоративна діяльність публічних бібліотек – основа формування інформаційного суспільства.....	50

Грудецька Т. В. Науково-методична діяльність Хмельницької ОУНБ як головного центру з підвищення кваліфікації бібліотечних працівників області...56	56
Лавренчук І. О. Особливості формування фондів Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки... 61	61
Білих Н. С. Інформаційні технології в обслуговуванні користувачів через службу МБА та ЕДД..... 65	65
Босюк Г. А., Шмаль Т. А. Роль публічної бібліотеки в процесі екологізації економіки..... 73	73
Заморока А. В. Бібліотечні клуби: об'єднують, вчать, виховують.....81	81
Пірог Л. А. Перспективи модернізації та розвитку публічних бібліотек.....88	88
Семенюк Л. П. Вікі-проекти як перспективна форма співробітництва бібліотек з користувачами.....91	91
Шейн О. М. Ефективність надання правової допомоги в бібліотеці..... 97	97
Шелегеда В. М., Лабчук І. С. Дивосвіт мініатюрних видань у фондах Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки..... 101	101
Ярмолюк А. Г. Інформатизація бібліотек: поточний стан та перспективи. Електронна бібліографія.....106	106
Айвазян О. Б. Бібліотеки ЗВО Хмельниччини: сучасний стан, інновації, наукова та краєзнавча діяльність.....112	112
Бахмацька О. І. Бібліотечно-інформаційне обслуговування людей з особливими потребами..... 115	115
Гордійчук І. М. Бібліотечно-інформаційне обслуговування маломобільних груп населення..... 119	119

Дитинник Л. В. Бібліотека Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії: від витоків до сьогодення.....	123
Кондратюк О. М. Проектна діяльність бібліотек як засіб додаткових ресурсів і можливостей.....	129
Романюк Л. В. Бібліотека об'єднує молодь: інтерактивні форми і методи роботи з юнацтвом.....	133
Борейко В. М. Корпоративні краєзнавчі ресурси бібліотек області.....	139
Бортнік Л. В. Краєзнавство – один із напрямків роботи Славутської РЦБС.....	143
Гайдашук Т. В. Краєзнавча діяльність Ізяславської ЦРБ....	148
Середа Л. П. Нове бачення краєзнавчої роботи бібліотеки...	150
Королук Л. В. Досвід краєзнавчої діяльності бібліотек Волочиської ОТГ.....	155
Собченко Г. Ф. Краєзнавча робота бібліотеки: витoki, напрямки роботи.....	160
Шемчук Н. А. Краєзнавство як ресурс розвитку туризму в ОТГ.....	167

Наукове видання

**Публічні бібліотеки Хмельниччини в умовах
реформування місцевого самоврядування:
практика, досвід, перспективи**

*Матеріали обласної
науково-практичної конференції
25 вересня 2018 року*

Матеріали конференції подаються мовою оригіналу та в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть самостійну, повну відповідальність за відсутність плагіату у будь-якій формі, за дотримання авторських прав, за підбір, точність наведених фактів, цитат, даних, власних імен та інших відомостей.

Відповідальна за випуск : *Чабан К.А.*

Редагування : *Маковська В.В., Шмаль Т.А.*

Комп'ютерне опрацювання, правка :
Шмаль Т.А., Дорош В.Ю.

Підписано до друку 20.12.2018 р. Формат 60x84/16
Папір цифровий. Гарнітура Times New Roman.
Наклад прим.